

Veromuutosten vaikutukset sukupuolen mukaan vuosina 1993–2012

Marja Riihelä

Heikki Vütämäki

VATT TUTKIMUKSET

180

Veromuutosten vaikutukset sukupuolen
mukaan vuosina 1993–2012

Marja Riihelä ja Heikki Viitamäki

Marja Riihelä, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Heikki Viitamäki, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

ISBN 978-952-274-135-6 (nid.)

ISBN 978-952-274-136-3 (PDF)

ISSN 0788-5008 (nid.)

ISSN 1795-3340 (PDF)

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
Government Institute for Economic Research
Arkadiankatu 7, 00100 Helsinki, Finland

Helsinki, helmikuu 2015

Esipuhe

Tasa-arvo-ohjelman mukaan hallituksen tulee teettää selvitys siitä, miten verotuksen muutokset ovat kohdistuneet naisiin ja miehiin. Tässä selvityksessä arvioinnin kohteena ovat olleet tulo- ja kulutusverotukseen tehdyt muutokset vuosien 1993–2012 aikana. Työ on tehty sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön toimeksiannosta.

Ohjausryhmän jäseniksi on kutsuttu tasa-arvoneuvos Riitta Martikainen ja ylitarastaja Jenni Kellokumpu (1.3.2014 asti) sosiaali- ja terveysministeriöstä, finanssineuvos Elina Pylkkänen valtiovarainministeriöstä sekä johtava ekonomisti Kari Hämäläinen Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta.

Selvityksen ovat tehneet erikoistutkijat Marja Riihelä ja Heikki Viitamäki Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta. Kiitämme ohjausryhmän jäseniä hyödyllisistä kommentteista.

Sisällys

Tiivistelmä

Sammandrag

Abstract

1 Johdanto	1
2 Aineistot ja tutkimusmenetelmät	4
3 Verotuksen muutokset vuosina 1993–2012	12
3.1 Tuloverotus	12
3.2 Välillinen verotus	15
4 Tulot ja kulutus vuosina 1993–2012	18
4.1 Naisten ja miesten tulot	18
4.2 Kulutuksen rakenne	21
4.3 Naisten ja miesten verot	23
5 Verotukseen tehtyjen muutosten vaikutukset vuosina 1993–2012	29
5.1 Staattiset vaikutukset	29
5.2 Tuloverotus	30
5.3 Välillinen verotus	46
6 Yhteenveto	49
Lähteet	52
Liitteet	

Tiivistelmä

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa (2012–2015) kiinnitetään huomiota siihen, miten yhteiskunnalliset päätökset vaikuttavat naisiin ja miehiin. Ohjelmassa edellytetään, että hallitus teettää selvityksen veropoliittisten ratkaisujen vaikutuksista naisten ja miesten väliseen taloudelliseen tasa-arvoon. Taustalla on näkemys, että naiset ovat taloudellisesti keskimäärin heikommassa asemassa kuin miehet, jolloin päätökset voivat kohdella heitä eri tavalla. Peruskartoitusta aiheesta pidetään tarpeellisena sekä päätöksenteon taustaksi että aihepiiriin liittyvän tutkimuksen kehittämiseksi.

Tässä selvityksessä arvioidaan veropoliittisten ratkaisujen vaikutuksia naisten ja miesten väliseen taloudelliseen tasa-arvoon vuosina 1993–2012. Verotukseen vaikuttavat myös muutokset tulotasossa, tulokoostumuksessa ja väestörakenteessa. Viimeksi mainittuja ei ole otettu huomioon arvioitaessa veroperustemuutosten staattisia vaikutuksia. Lisäksi kuvataan todellisia, tilastoaineistoihin perustuvia verotuksen muutoksia. Näitä on mitattu veroasteilla. Tarkastelun kohteena ovat tulo- ja kulutusverotukseen tehdyt muutokset.

Kahdenkymmenen vuoden aikana ansiotuloverotuksen vähennyksiä on lisätty, valtion tuloveroasteikon tuloaraja korotettu ja marginaaliveroasteita alennettu. Pääomatulojen verokantoja on muutettu ja osingonsaajien verotusta uudistettu. Kulutusverotuksessa on siirrytty arvonlisäverotukseen ja eri hyödykeryhmien verokantoja on useaan otteeseen muutettu. Valmisteveroja on pääosin korotettu.

Ansiotulojen verotusta on kevennetty vuodesta 1993 vuoteen 2012 yhteensä noin kahdeksalla ja puolella prosenttiyksiköllä. Kevennys on kohdentunut naisiin ja miehiin suunnilleen samalla tavalla. Valtion ansiotuloverotusta on kevennetty runsaalla seitsemällä prosenttiyksiköllä. Kun veroperustemuutosten ohella otetaan huomioon tulojen kasvu ja siitä aiheutuva verotuksen kiristyminen (progressiivinen verotus), ansiotulojen verotus on keventynyt runsaat kolme prosenttiyksikköä.

Kunnallisverojen osuus veronalaisista tuloista on alentunut veroperustemuutosten vaikutuksesta naisilla noin kolme ja puoli prosenttiyksikköä ja miehillä noin kaksi prosenttiyksikköä, vaikka nimelliset veroprosentit ovat vuosittain nousseet. Tämä johtuu verovähennysten lisääntymisestä. Kun tulomuutos otetaan huomioon, efektiiviset kunnallisveroasteet ovat säilyneet molemmilla sukupuolilla lähes ennallaan. Naisten kunnallisveroasteet ovat keskimäärin alempia kuin miesten, mikä ilmentää sitä, että kunnallisverotus on valtionverotuksen ohella progressiivista. Vakuutetun sosiaalivakuutusmaksujen osuus veronalaisista tuloista on vaihdellut huomattavasti tarkasteluajanjakson aikana ja on keskimäärin vajaan kaksi prosenttiyksikköä korkeampi kuin 1990-luvun alussa.

Pienituloisten verotus ei ole veroperustemuutosten seurauksena juuri muuttunut. Muun muassa kansaneläkettä ja sitä täydentävää takuueläkettä saavien verotus on säilynyt ennallaan, koska näistä eläkkeistä ei makseta tuloveroa. Tällaisia eläkkeitä saavista yli 60 prosenttia on naisia. Muissa tuloryhmissä verotusta on kevennetty, ylimmässä tulokymmenyksessä kuitenkin vähemmän kuin sitä alemmilla tulotasoilla. Näillä suurituloisilla on suhteellisesti eniten pääomatuloja, eivätkä ansiotulojen verokevennykset ole kohdistuneet heihin samassa suhteessa. Lisäksi pääomatulojen verotusta on kiristetty, mikä on kohdistunut ennen kaikkea suurituloisiin. Näistä huomattava osa on miehiä. Pääomatulojen verotus on kuitenkin keskimäärin kevyempää miehillä kuin naisilla johtuen siitä, että miehillä on naisia enemmän osinkotuloja, joiden verotus on muita pääomatuloja kevyempää. Suurituloisten veronkevennykset ovat olleet pienempiä myös siksi, että kunnallisverotuksen progressio on lievästi lisääntynyt. Yhteensä ansio- ja pääomatulojen verotus on keventynyt veroperustemuutosten johdosta runsaat seitsemän prosenttiyksikköä, naisilla hieman enemmän kuin miehillä.

Kulutusverotukseen tehtyjen muutosten vaikutukset ovat olleet vähäisiä. Arvonlisäverotuksen kevennykset ja korotukset ovat pitkälti kumonnet toistensa vaikutuksen ja kulutusveroasteet ovat säilyneet tarkastelujaksolla lähes ennallaan. Kulutusverotuksen vaikutusten arviointia naisten ja miesten taloudellisen tasarvoon vaikeuttaa se, että suurin osa kotitalouden kulutuksesta on yhteistä. Lisäksi henkilökohtaisen kulutuksen erottamiseen ja tiedonsaantiin liittyy ongelmia.

Veroperustemuutosten vaikutus on vain osa tuloveroasteiden muutoksesta. Kun otetaan huomioon myös tulotason ja -koostumuksen kehitys, suoria sukupuoleen perustuvia vaikutuksia ei ole nähtävissä. Eroavuudet johtuvat lähinnä siitä, että naiset ja miehet sijoittuvat eri tulotasoille. Naisia on enemmän alimmissa tuloluokissa, joissa veroasteet eivät ole juuri muuttuneet sekä tulojakauman keskellä, jossa veroasteet laskivat keskimääräistä enemmän. Miehiä on puolestaan enemmän ylimmissä tuloluokissa, joissa verotus aleni hieman vähemmän. Kaikkein suurituloisimmilla tulojen koostumus kuitenkin muuttui merkittävästi 1990-luvun puolivälistä lähtien, kun pääomatulot lisääntyivät suhteessa ansiotuloihin. Näiden tulonsaajien, joista valtaosa on miehiä, tuloverotus keveni eniten.

Kulutuksen rakenteessa ja kulutusalttiudessa on myös tapahtunut muutoksia. Verottoman kulutuksen osuus on kasvanut ja elintarvikkeiden sekä vakioverokantaisten hyödykkeiden kulutusosuudet ovat laskeneet. Toisaalta kokonaiskulutuksen osuus bruttotuloista on noussut, mikä pitkälti selittää sen, että arvonlisäverotus on todellisuudessa lievästi kiristynyt. Eri kotitaloustyyppejä tarkasteltaessa merkittäviä eroja ryhmien välillä ei havaita.

Sammandrag

I Regeringens jämställdhetsprogram (2012–2015) fäster man uppmärksamhet vid hur samhälleliga beslut påverkar kvinnor och män. I programmet förutsätts att regeringen låter göra en utredning om hur de skattepolitiska besluten påverkar den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Bakgrunden till detta kommer från uppfattningen om att kvinnor är i genomsnitt ekonomiskt i en svagare ställning än män, varvid skattepolitiska beslut kan ha olika utfall med hänsyn till kön. En grundkartläggning över ämnet anses nödvändig både som bakgrund till beslutfattandet och för att utveckla forskningen kring temat.

I denna utredning bedöms vilka effekter de skattepolitiska avgörandena har på den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män 1993–2012. Beskattningen påverkas också av ändringar i inkomstnivån, inkomsternas sammansättning och demografin. De sistnämnda har inte beaktats när de statistiska effekterna av ändringarna i skattegrunden har bedömts. Vidare beskrivs verkliga, på statistiskt material baserade ändringar i beskattningen i relation till inkomstutvecklingen. Dessa har mätts med skattegraderna. Föremål för utredningen är ändringarna i både inkomst- och konsumtionsbeskattningen.

Under tjugo år har skatteavdragen i beskattningen av förvärvsinkomster ökat, inkomstgränserna i statens inkomstskatteskala och marginalsattesatsen sänkts. Skattesatserna i kapitalinkomstskatten har ändrats och beskattningen av dividender har förnyats. I konsumtionsbeskattningen har man övergått till mervärdesskatten och skattesatserna för olika produktgrupper har ändrats många gånger. Punktskatterna har för det mesta höjts.

Beskattningen av förvärvsinkomsterna har lindrats från 1993 till 2012 med sammanlagt åtta och en halv procentenheter. Lindringen har gällt kvinnor och män på ungefär samma sätt. Den statliga förvärvsinkomstskatten har lindrats med drygt sju procentenheter. När man utöver ändringarna i skattegrunden beaktar inkomstökningen och den därpå följande strängare beskattningen (progressiv beskattning), har beskattningen av förvärvsinkomsterna lindrats drygt tre procentenheter.

Kommunalskattens andel av de skattepliktiga inkomsterna har, på grund av ändringarna i skattegrunden och trots att den nominella skatteprocenten har allmänt stigit, sjunkit med cirka tre och en halv procentenheter för kvinnor och cirka två procentenheter för män detta. Detta på grund av att skatteavdragen har ökat. När man beaktar ändringarna i inkomsterna, har de effektiva kommunalskattegraderna förblivit nästan oförändrade för båda könen. Kommunalskattegraden för kvinnor är dock i genomsnitt lägre än för män, vilket reflekterar det att kommunalbeskattningen också är progressiv så som statsskatten. Andelen av den försäkrades socialförsäkringspremier av de skattepliktiga inkomsterna har

förändrats avsevärt och är i genomsnitt nästan två procentenheter högre än i början av 1990-talet.

Beskattningen av låginkomsttagare har knappast alls ändrats. Bland annat har beskattningen för personer med folkpension eller kompletterande garantipension blivit oförändrad eftersom de lägsta pensionerna inte blir beskattade på grund av pensionsinkomstavrdraget. Av dem som får dessa pensioner är över 60 procent kvinnor. I de övriga inkomstgrupperna har beskattningen lindrats, I den högsta inkomstdesilen dock mindre än för dem som ligger på en lägre inkomstnivå. Dessa höginkomsttagare har relativt sett mest kapitalinkomster och lindringarna i förvärsinkomstbeskattningen har inte berört dem i samma grad. Dessutom har beskattningen av kapitalinkomster blivit strängare, vilket har främst gällt höginkomsttagarna. Majoriteten av dessa är män. Kapitalinkomstbeskattningen är dock i genomsnitt lindrigare för män än kvinnor på grund av att män har mera dividendinkomster än kvinnor och beskattningen av dem är lindrigare än av övriga kapitalinkomster. Skattelättnaderna för höginkomsttagarna har varit mindre också för att progressionen i kommunalbeskattningen har ökat något. Totalt har beskattningen av förvärs- och kapitalinkomst lindrats med drygt sju procentenheter relaterad till den beskattningsbara inkomsten tack vare ändringarna i skattegrunden, för kvinnor är förändringen något större än för män.

Ändringarna i konsumtionsbeskattningen har varit små. Lindringarna och höjningarna av mervärdesskatten har i stor utsträckning tagit ut varandras verkan och konsumtionsskattegraderna har förblivit nästan oförändrade under undersökningsperioden. Bedömningen av effekterna av konsumtionsbeskattningen på kvinnors och mäns ekonomiska jämställdhet försvåras av att största delen av hushållens konsumtion är gemensam. Dessutom är det problematiskt att skilja åt den personliga konsumtionen och få tillgång till mer detaljerade uppgifter.

Effekten av ändringarna i skatteregler är endast en del av ändringen av inkomstskattegraderna. När man även beaktar utvecklingen av inkomstnivån och sammansättningen, kan effekter som grundar sig på kön inte noteras. Skillnaderna beror främst på att kvinnor och män ligger på olika inkomstnivå. Det finns flera kvinnor i de lägsta inkomstklasserna där skattegraderna har knappast alls ändrats samt i mitten av inkomstfördelningen, där skattegraderna sjönk mera än genomsnittet. Däremot finns det flera män i de högsta inkomstklasserna, där beskattningen sjönk något mindre. För personer med de allra högsta inkomsterna ändrades inkomsternas sammansättning avsevärt från och med medlet av 1990-talet, då kapitalinkomsterna ökade i förhållande till förvärsinkomsterna. Inkomstbeskattningen för dessa inkomsttagare, av vilka merparten är män, lindrades mest.

Det har också skett ändringar i konsumtionsstrukturen och konsumtionsbenägenheten. Andelen skattefri konsumtion har ökat och andelen livsmedel samt produkter med den allmänna momssatsen har sjunkit. Å andra sidan har andelen

total konsumtion av bruttoinkomsterna stigit, vilket långt förklarar varför mervärdesskatten i verkligheten har blivit något stramare. Mellan olika hushållstyper observerades inga betydande skillnader.

Abstract

Government Action Plan for Gender Equality (2012–2015) draws attention to the impacts of societal decision-making on women and men. As part of the Action Plan, the Government was required to commission a study on the impacts of tax policy decisions on economic equality between women and men. This issue stems from the view that on average, women are in a weaker economic position than men, and the decisions may thus treat the sexes differently. Basic studies on the topic are considered necessary both to underpin policy-making and to develop research in this area.

This report evaluates the impacts of tax policy decisions on economic equality between women and men in 1993–2012. Moreover factors that influence taxation include changes in income levels, income distribution and demography. These effects have been overlooked when estimating the static impacts of changes in the tax policy. Based on statistical data, the report also describes actual changes in taxation measured by tax ratios in relation to income development. The report focuses on changes made in income and consumption taxation.

Over the twenty-year period under scrutiny, tax allowances in the earned income taxation have increased, income limits in the state income tax scale have gone up, and marginal tax ratios have gone down. Tax rates applicable to capital income have been increased, and taxation of dividends has been reformed. In taxes on consumption, value-added taxation has been introduced, and the tax rates of various groups of goods have been adjusted several times. Excise duties have mainly been increased.

From 1993 till 2012, the taxation of earned income has decreased by some eight and a half percentage points. This relief of taxation has treated women and men more or less equally. State taxation of earned income has decreased by over seven percentage points. However, when we take into account not only changes in the tax rules but also increased income levels and the resulting higher taxes (progressive taxation), the taxation of earned income has decreased by more than three percentage points.

As a result of changes in tax rules, the share of municipal tax paid on taxable income has been reduced by some three and a half percentage points for women and some two percentage points for men, even if the nominal tax rates have gone up year by year. This is due to increases in tax allowances. When we take into account changes in income development, effective municipal tax ratios have remained more or less constant for both genders. On average, municipal tax rates for women are lower than for men, reflecting the fact that both state and municipal taxation are progressive. The share of the person's social insurance contribu-

tions in taxable income has changed widely and is on average less than two percentage points higher than in the beginning of 1990s.

As a result of changes in the tax rules, the taxation of those with low incomes has hardly changed. For example, the taxation of the recipients of national pension and the guarantee pension has remained the same, as no income tax is payable on pensions of these types. Over 60 percent of these pensioners are women. In other income groups, taxation has been eased, however less in the highest income decile than those on lower income levels. In relative terms, those with high incomes receive the highest amounts of capital income, and they have not benefited from cuts in earned income taxes in the same proportion. In addition, the taxation of capital income has been increased, which has had the greatest impact on those with high incomes, a significant share of whom are men. On average, however, men benefit more from a lighter tax burden on capital income than women, as men receive more dividend income, and dividends are subject to lower taxation than other types of capital income. Tax cuts for those with high incomes have also been less important as municipal taxation is slightly more progressive than before. In total, earned and capital income taxes have decreased by over seven percentage points in relation to taxable income due to changes in the tax policy, benefiting women slightly more than men.

The impacts of tax rules on consumption have been insignificant. Reductions and increases in value-added taxation have for the most part cancelled each other out, and the ratios of taxes on consumption have remained almost unchanged during the period under scrutiny. Assessment of consumption taxes on gender equality is hampered by the fact that most consumption items cannot be allocated to individuals. In addition, there is no accessible and detailed data on personal consumption and therefore the assessment is fraught with problems.

The impacts of changes in the tax policy are only part of the story when talking about the change in income tax burden. If we also consider trends in income levels and sources of income, direct impacts based on gender cannot be discerned. The differences are mainly due to women and men having different income levels. The share of women is higher in the lower income categories, where the tax ratios have hardly changed, and in the middle range of the income distribution, where tax ratios have decreased more than average. The share of men, on the other hand, is higher in the highest income categories, where taxation has decreased slightly less. A significant change in the structure of income of those with the highest incomes has taken place since the mid-1990s, however, as the share of capital income increased in proportion to earned income. This group of capital income earners, the majority of whom are men, benefited from the greatest decrease in their income taxation.

Changes have also taken place in the structure of consumption and the propensity to consume. The share of tax-free consumption has increased, and the shares of

food and goods with a standard value added tax rate have decreased. On the other hand, the share of total consumption in gross income has gone up, which to a great extent explains the fact that in reality, value-added taxation has increased somewhat. When looking at various types of households, no significant differences between the groups can be observed.

1 Johdanto

Hallituksen tasa-arvo-ohjelman (2012–2015) mukaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten päätösten vaikutukset kohdistuvat naisiin ja miehiin. Lähtökohtana on sukupuolinäkökulma, jossa otetaan huomioon todelliset erot eri väestöryhmiin kuuluvien naisten ja miesten taloudellisissa olosuhteissa. Esimerkkinä mainitaan, että veropoliittiset ratkaisut voivat kohdella sukupuolia eri tavoin, koska miesten ja naisten tulonmuodostus, kulutus ja ajankäyttö poikkeavat toisistaan. (STM, 2012)

Naiset ovat keskimäärin taloudellisesti heikommassa asemassa kuin miehet. He työskentelevät usein eri toimialoilla ja eri tehtävissä kuin miehet sekä tekevät osa-aikaista työtä enemmän kuin miehet. Naisten säännöllisen työajan keskimääräinen palkka on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana ollut 80–83 prosenttia miesten palkasta (Tilastokeskus, 2014a). Myös naisten eläkkeet ovat keskimäärin pienempiä kuin miesten. Sen ohella, että tulot ovat erilaiset, naiset ja miehet sijoittuvat eri väestöryhmiin.¹

Tasa-arvo-ohjelma perustuu hallitusohjelmaan ja vuonna 2010 ensimmäistä kertaa laadittuun valtioneuvoston selontekoon naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (STM, 2010). Eduskunnan 21.10.2010 hyväksymässä selonteossa hallitus linjaa näkemyksensä tasa-arvopoliitikasta vuoteen 2020 asti.

Tasa-arvo-ohjelmassa edellytetään, että hallitus teettää selvityksen veropoliittisten ratkaisujen vaikutuksista naisten ja miesten väliseen taloudelliseen tasa-arvoon. Selvityksellä halutaan luoda perusta verotuksen muutosten sukupuolivaikutusten arvioinnille. Samalla nostetaan esille, että sukupuolten väliseen tasa-arvoon talouspolitiikassa on aiemmin kiinnitetty vähän huomiota. Peruskartoitusta aiheesta pidetään tarpeellisena sekä päätöksenteon taustaksi että aihepiiriin liittyvän tutkimuksen kehittämiseksi.

Tuloverotuksessa on tapahtunut huomattavia muutoksia viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Ansiotuloverotusta on kevennetty merkittävästi. Samalla kulutusverotuksen suhteellinen merkitys on lisääntynyt. Kulutusverotuksessa on siirrytty liikevaihtoverotuksesta arvonlisäverojärjestelmään. Arvonlisäverotuksessa verokantoja on muutettu, mutta muutokset ovat olleet toisiaan kumoavia siten, että kulutusverotuksen taso on säilynyt suunnilleen ennallaan.

¹ Lainsäädännöllä on pyritty edistämään miesten ja naisten palkkaerojen kaventumista sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n samapalkkaisuussopimus n:o 100 (1952) ratifioitiin Suomessa vuonna 1962. Sopimus edellyttää samaa palkkaa samoista ja samanarvoisista töistä. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta säädettiin vuonna 1986 (1986/609). Tasa-arvolaki kieltää sukupuoleen perustuvan syrjinnän työelämässä.

Verotuksen muutosten vaikutuksia arvioitaessa on tyypillisesti verrattu eri väestöryhmissä sekä tulotasoilla olevia kotitalouksia ja henkilöitä. Sen sijaan aihepiiriin liittyvässä tutkimuskirjallisuudessa ja yleisessä keskustelussa ei ole juuri pohdittu sitä, kuinka muutokset ovat vaikuttaneet eri sukupuolten taloudelliseen asemaan. Varsinkin maissa, joissa on puolisoiden erillisverotus, aihe on nähty marginaalisena.

Veropolitiikkaa arvioidaan usein oikeudenmukaisuuden, tehokkuuden ja hallinnollisen yksinkertaisuuden perusteella. Tässä selvityksessä näkökulma on ensin mainittu, jolla viitataan sekä horisontaaliseen että vertikaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Edellisellä tarkoitetaan sitä, että samanlaisessa taloudellisessa asemassa olevia kohdellaan samalla tavalla ja jälkimmäisellä sitä, että erilaisessa taloudellisessa asemassa olevia kohdellaan eri tavalla. Vertikaalinen oikeudenmukaisuus viittaa siten veronmaksukykyyn eli siihen, että suurituloisten tulisi kantaa suhteellisesti suurempi osa verotaakasta kuin pienituloisten. Tähän pyritään progressiivisella verojärjestelmällä. Tällä ja korkeilla veroasteilla on kuitenkin tehokkuuskustannuksia, jotka voivat vaikuttaa epäedullisesti muun muassa työnantajan tarjontaan.

Verotus on lähtökohtaisesti sukupuolesta riippumatonta. Tuloverot määräytyvät henkilökohtaisten tulojen mukaan, vaikka tietyt verovähennykset ottavat perheen rakenteen huomioon. Myöskään kulutusverotuksessa sukupuolella ei ole merkitystä, sillä verot määräytyvät ostettavan hyödykkeen perusteella. Kuten todettu, veroperustemuutokset voivat kuitenkin käytännössä kohdistua naisiin ja miehiin eri tavoin.

Suomesta poistettu puolisoiden yhteisverotus on esimerkki, jossa lainsäädännöllä suoraan vaikutetaan naisten ja miesten väliseen taloudelliseen tasa-arvoon. Yhteisverotuksen muotoja on monia² ja niillä on erilaisia vaikutuksia eri sukupuolten verotaakkaan sekä kotitalouksien työntarjontapäätöksiin. Pääsääntöisesti ne alentavat suurempituloisen ja nostavat pienempituloisen puolison marginaaliveroastetta, jolloin pienempituloisen kannusteet ansiotyöhön heikkenevät.

Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana siirtyminen yhteisverotuksesta erillisverotukseen on ollut vallitseva suuntaus OECD-maissa (OECD, 2006), ja nykyisin suurimmassa osassa OECD-maita on puolisoiden erillisverotus. Suomessa yhteisverotuksesta luovuttiin tuloverotuksessa vuonna 1976, pääomatuloverotuksessa vuonna 1990 ja varallisuusverotuksessa vuonna 1995. Aika ajoin keskustelu verotusyksiköstä nousee kuitenkin esille. Monet pitävät kotitaloutta luonnollisena verotusyksikkönä, koska kulutus on luonteeltaan yhteistä (Stotsky,

² O'Donoghue ja Sutherland (1999) ovat koonneet katsauksen siitä, millaisia perheverotuksen instrumentteja eri EU-maissa on käytetty. Järjestelmissä yhteisverotus ja verohuojennukset ovat pitkälti nivoutuneet yhteen. Immervoll et al. (2008) ovat kartoittaneet aihetta 15 EU-maassa. Haataja ja Pylkkänen (2009) sekä Haataja (2010) ovat käsitelleet perheverotuksen historiaa Suomessa ja sen oikeudenmukaisuutta sukupuolinäkökulmasta katsottuna.

1997). Sukupuolinäkökulmasta kulutusverotuksen analyysi on monimutkaisempaa kuin tuloverotuksen. Hyödykkeen ostaja ja kuluttaja voivat olla kotitalouden sisällä eri henkilöitä. Lisäksi empiirisen tutkimuksen kannalta on ongelmallista, että kulutuksesta on kerätty kattavasti tietoa ainoastaan kotitaloustaasolla. Tästä syystä vain yhden henkilön kotitalouksissa kulutus ja siitä maksetut verot voidaan erotella naisten ja miesten kesken. Niiden avulla ei kuitenkaan voi tehdä yleistystä sukupuolten kulutuskäyttäytymisestä.

Tässä selvityksessä arvioidaan, ovatko vuosien 1993–2012 aikana tehdyt muutokset henkilökohtaiseen tuloverotukseen ja kulutusverotukseen vaikuttaneet taloudellisesti eri tavalla naisiin ja miehiin. Kyseessä ovat veroperusteisiin, eli verolainsäädäntöön, alemman tason säädöksiin (sosiaalivakuutusmaksuihin) ja kunnallisveroasteisiin tehdyt muutokset. Tämän ohella kuvataan verotuksen todellisia muutoksia, jolloin otetaan huomioon muutkin kuin veroperusteiden muutokset, kuten tulojen, kulutuksen ja väestörakenteen muutokset. Verotuksen taloudellisia vaikutuksia on mitattu veroasteilla.

Vero- ja sosiaaliturvapolitiikka ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Sosiaalietuuksilla voidaan kompensoida tai täydentää verotuksen muutoksia ja päinvastoin. Molemmat voivat myös vaikuttaa työntarjontaan ja sitä kautta tulojen määrään ja niiden koostumukseen. Sosiaalietuuksiin tehtyjen muutosten vaikutuksia ei kuitenkaan ole otettu huomioon tässä yhteydessä.

Tutkimus etenee seuraavasti. Toisessa luvussa kuvataan käytettyjä aineistoja ja arviointimenetelmiä. Menetelmää on kuvattu varsin yksityiskohtaisesti johtuen ensinnäkin tutkimuksen lähtökohdista ja toiseksi siksi, että se ei ole yleisesti tunnettu. Samalla pohditaan, mitä mahdollisuuksia on arvioida tulo- ja kulutusverojen kohdentumista sukupuolen mukaan. Kolmannessa luvussa esitetään merkittävimmät tulo- ja kulutusverotukseen tehdyt muutokset vuosina 1993–2012. Neljännessä luvussa tarkastellaan tilastoaineistojen perusteella tulojen ja kulutuksen sekä niistä maksettujen verojen kehitystä kyseisenä ajanjaksona. Viidennessä luvussa arvioidaan simulointilaskelmiin perustuen veroperustemuutosten vaikutuksia. Lopuksi esitetään johtopäätökset.

2 Aineistot ja tutkimusmenetelmät

Aineistojen tietosisältö

Arviointilaskelmien keskeisinä tietolähteinä ovat Tilastokeskuksen tulonjakotilaston palveluaineisto ja kulutustutkimus. Aineistot ovat tilastollisesti edustavia otoksia Suomen väestöstä. Niiden edustavuus perustuu todennäköisyysotantaan, eli kotitalouksien esiintymistodennäköisyyteen koko väestössä. Sen mukaisesti kaikille otoshenkilöille ja -kotitalouksille saadaan omat tilastollisin menetelmin lasketut painokertoimet, joiden avulla otoksen tiedot saatetaan koko perusjoukkoa koskeviksi. Kotitalouksien jäsenten painokertoimet ovat samat. (Tilastokeskus, 2008)

Tulonjakotilaston palveluaineisto sisältää varsin kattavat tiedot veronalaisista tuloista, veroista ja veronluontoisista maksuista. Se sisältää myös lukuisia luokiteltutietoja, muun muassa henkilön sukupuolesta, iästä, ammatista ja sosioekonomisesta asemasta. Aineiston keskeinen osa koostuu verotuksen tietokannasta ja muista viranomaisten rekistereistä kerätyistä tiedoista. Näitä on täydennetty haastattelutiedoilla, jotka ovat lähinnä kotitalouksien asemaan liittyviä taustatietoja sekä sellaisia tulotietoja, joita rekistereistä ei ole saatavissa. Palveluaineisto on tietosisällöltään laaja ja yksityiskohtainen, ja sitä voidaan käyttää sekä sellaisenaan että simulointilaskelmien lähtötietona.

Palveluaineisto tehdään vuosittain. Sen tiedot ovat sekä yksilö- että kotitalouskohtaisia. Otokotitalouksiin kuuluu tyypillisesti 25 000–28 000 henkilöä, eli noin 0,5 prosenttia Suomen väestöstä. Keskimääräinen painokerroin on noin 200, mikä on varsin pieni (ts. otoskoko on suhteellisen suuri) verrattuna vastaaviin kansainvälisiin aineistoihin. Viimeisin käytössä oleva aineisto on vuodelta 2012, jossa kustakin otoshenkilöstä on runsaat 800 tietoa.

Kulutustutkimuksen aineistossa kotitalouksien kulutusmenot on jaoteltu noin 900 hyödykeryhmään. Tulotiedot on kerätty samojen periaatteiden mukaisesti kuin palveluaineistossa, mutta esitetty aggregoidulla tasolla. Kulutustutkimuksen aineistot (otoskoko suluissa) ovat vuosilta 1994–1996 (6743), 1998 (4359), 2001 (5495), 2006 (4007) ja 2012 (3551). Ensin mainittu on yhdistelmä kolmen perättäisen vuoden otoksesta (jäljempänä vuoden 1995 aineisto).³ Otokkoko on lähes puolittunut tarkasteluperiodilla ja keskimääräinen painokerroin kasvanut noin neljästä sadasta yhdeksäänsataan. Pieni otoskoko on ongelmallinen, jos tutkittavan hyödykkeen kulutusosuus kokonaiskulutuksesta on vähäinen. Tämä ilmenee ennen kaikkea valmisteveroja sisältävissä hyödykkeissä. Palveluaineistosta poi-

³ Tilastokeskus on tehnyt kulutustutkimukset erikseen vuosille 1994, 1995 ja 1996. Otokoot olivat kunkin vuonna hieman yli 2 000 kotitaloutta. Aineistot on yhdistetty kuvaamaan yhtä vuotta tilastollisen luotettavuuden parantamiseksi. Tilastokeskus on tuottanut tähän yhdistettyyn aineistoon uudet painokertoimet.

keten kulutustutkimus on kotitalouspohjainen, eikä siinä ole erikseen kotitalouden jäsenten, esimerkiksi naisten ja miesten, kulutusta tai tuloja.

Kulutustutkimuksen tietosisältönä on yleensä kulutuksen arvo, eikä hyödykkeiden verosisältöä ole ilmoitettu. Yksi tapa liittää arvonlisä- ja valmisteverot kulutustietoihin on käyttää panos-tuotos -tutkimuksesta saatuja hyödykkeiden verotietoverotietoja. Viimeisin panos-tuotos -tutkimus on kuitenkin vuodelta 2011, mistä syystä arvonlisäverot on laskettu vuodelle 2012 veroparametrien avulla. Tämä on mahdollista, koska arvonlisävero määräytyy prosenttiosuutena hyödykkeen verottomasta hinnasta. Laskelmissa oletetaan, että arvonlisävero tulee kokonaan kuluttajien maksettavaksi.

Valmisteveroihin liittyvien muutosten arviointiin liittyy aineistorajoituksia. Ensinnäkin verot määritetään useimmiten tuotteen määrän mukaan, mitä tietoa ei ole muista kuin elintarvikkeista. Toiseksi asumisen energiakustannuksista on yksityiskohtaista tietoa vain omassa kiinteistössä asuvista kotitalouksista. Asunto-osakeyhtiössä asuvien lämmityskustannukset sisältyvät hoitovastikkeeseen ja ovat eroteltavissa vastikkeen muista eristä vain niiden keskimääräistä osuutta vastaavasti. Kolmanneksi valmisteverot kohdistuvat niiden volyyymiin nähden melko pieniin kulutuseriin, kuten tupakkaan, alkoholiin ja makeisiin. Tämä aiheuttaa epävarmuutta jakaumaestimaateissa.⁴ Haastattelututkimuksissa alkoholin ja tupakan raportointi on alle puolet siitä, mitä voi päätellä kansantalouden tilinpidon vastaavista luvuista⁵.

Veroperustemuutosten arviointilaskelmissa käytetään vuoden 2012 otsoaineistojä. Tällä tavalla pyritään eliminoimaan muiden verotukseen vaikuttavien tekijöiden kuin veroperustemuutosten vaikutukset. Yhden aineiston käyttämisen ongelmana on se, että siltä osin kun tarkasteluperiodin aiempien vuosien veroja ja maksuja on poistettu, niitä koskevat tiedot eivät enää sisälly aineistoon, eikä niitä voi simuloida. Tällaisia veroja ja maksuja ovat vakuutetun kansaneläkemaksu (voimassa vuoteen 1995 asti), eräät vuoden 1993 verouudistuksen siirtymäkauden vähennykset sekä perhetukipaketin yhteydessä poistetut lapsivähennykset. Viimeksi mainittuun pakettiin kuuluvia lapsilisien ja yleisen asumistuen korotusta ei myöskään ole voitu ottaa huomioon laskelmissa. Mainitut puutteet ovat kuitenkin kokonaisuuden kannalta vähäisiä.

Palveluaineistoa on käytetty tuloverotuksen vaikutusarvioissa (luku 5.2) ja kulutustutkimuksen aineistoa välillisten verojen vaikutusarvioissa (luku 5.3). Molempia aineistoja on käytetty tilastotietoihin perustuvassa kuvauksessa (luku 4).

⁴ Kulutustutkimuksissa kotitaloudet pitävät kirjaa kulutuksestaan kahden viikon ajan. Todennäköisyys, että yksittäistä hyödykettä ei osteta lainkaan kyseisellä ajanjaksolla, on suuri. Hyödykeryhmiä aggregoidulla nollahavaintojen määrä laskee ja estimaatit tarkentuvat. Arvonlisäverolaskelmissa tätä ongelmaa ei synny, koska hyödykkeet aggregoidaan arvonlisäverokannoittain, joita on määrällisesti vähän.

⁵ Näiden hyödykkeiden aliedustavuus ei ole ongelma pelkästään suomalaisessa kulutustutkimuksessa (Tilastokeskus, 2014b). Sitä ei voi poistaa yksinomaan otoskokoa suurentamalla.

Henkilökohtaiset sekä kotitalouden tulot ja kulutus

Verotuksen muutosten arviointi sukupuolen mukaan edellyttää yksilötasoista aineistoa. Kotitalouden tuloista suurin osa, esimerkiksi kaikki veronalaiset tulot, ovat henkilöiden omia tuloja. Myös monet verovapaat tulot ovat henkilökohtaisia. Kotitalouden yhteisiä tuloja ovat ennen kaikkea lapsilisät, asumistuet, toimeentulotuki, äitiysavustukset ja toiselta kotitaloudelta saadut elatusavustukset. Näitä tuloja maksetaan yleensä vain yhdelle henkilölle, vaikka maksuperuste voi määräytyä useiden kotitalouden jäsenten tulojen tai muiden taustatekijöiden perusteella. Bruttotuloja ja käytettävissä olevia tuloja laskettaessa yhteiset tulot on jaettu tasan perheen huoltajien kesken.⁶

Kulutustutkimuksesta ilmenee vain kotitalouden kulutus. Yksittäisen henkilön kulutuksesta saadaan tietoa ainoastaan yhden hengen kotitalouksista. Toisaalta, vaikka kulutustiedot kerättäisiin kaikilta henkilöiltä, jaottelua yksilötasolle vaikeuttaa se, että suurin osa kotitalouden kulutuksesta on yhteistä. Tätä kulutusta ei voi jakaa yksilöille. Hyvä esimerkki yhteisestä kulutuksesta on asuminen. Hyödykkeet voidaan myös kuluttaa yksilöllisesti, mutta niitä on hankala kohdentaa yksilöille. Esimerkiksi elintarvikkeet hankitaan kotiin yhdessä kulutettavaksi. Yksilöllisen ja yhteisen kulutuksen erittely ei ole selvää myöskään siksi, että yhteinen kulutus voi kohdistua kotitalouden sisällä vain osaan sen jäsenistä. (Deaton, 1998; Case ja Deaton, 2002)

Vuoden 1998 kulutustutkimuksen aineistolla on arvioitu yhteisen ja yksilöllisen kulutuksen osuuksia.⁷ Sen mukaan kotitalouden kulutusmenoista noin 65 prosenttia voidaan laskea yhteisiksi, 23 prosenttia kohdistaa henkilöön ja loput 12 prosenttia ovat ns. harkinnanvaraisesti henkilöön kohdennettua.⁸ (Sauli, 1998)

Henkilökohtaisiksi laskettavista kulutusmenoista arviolta noin puoleen sovelletaan alennettuja arvonlisäverokantoja (esim. kirjat, ravintolaruoka, kulttuuri- ja huvitilaisuudet) tai ne ovat kokonaan verottomia (esim. sairauden- ja terveydenhoito, opiskelu, ulkomaan matkat). Merkittävimpiä vakioverokantaan kuuluvia

⁶ Kotitalouden huoltajiksi on katsottu ns. päämies ja hänen puolisonsa. Menettely ei ole välttämättä oikea silloin, kun kotitalouteen kuuluu useita perheitä. Tulosten kannalta tällä ei ole merkitystä.

⁷ Tuolloin pyydettiin merkitsemään tilikirjaan, kenelle hyödyke on ostettu. Myöhemmissä kulutustutkimuksissa tätä tietoa ei enää kysytty.

⁸ Harkinnanvaraisesti henkilöön kohdennettua kulutusta ovat sellaiset menot, jotka on vain osassa kotitalouksia kirjattu henkilökohtaiseksi kulutukseksi. Osassa kotitalouksia tällaiset hyödykkeet on merkitty kotitalouden yhteiseksi kulutukseksi. Siitä, onko hyödyke henkilökohtainen vai kotitalouden yhteinen, ei löydy selittäviä dikotomioita. Kummasakin ryhmässä on jokapäiväisiä ja harvoin ostettavia hyödykkeitä, kalliita ja halpoja hyödykkeitä sekä välttämättömyys- ja ylellisyshyödykkeitä (Sauli, 1998). Luokittelu henkilökohtaiseen ja yhteiseen kulutukseen on periaatteellinen, mutta osaksi myös käytännön sanelemaa. Se voi vaihdella riippuen siitä, mitä varten luokittelua tehdään. Esimerkiksi lasten päivähoitomenot voidaan luokitella henkilökohtaisiksi, koska ne kohdistuvat tiettyyn henkilöön. Samainen meno voidaan kuitenkin luokitella myös yhteiseksi, koska vanhemmat yhdessä päättävät siitä ja maksavat sen.

henkilökohtaisia hyödykkeitä ovat vaatteet ja jalkineet sekä moottori- ja polkupyörät.

Usean henkilön kotitaloudessa ei ole myöskään selvää, kuka maksaa kulutusveron: hyödykkeen ostanut vai sen kuluttanut. Lähtökohtaisesti voidaan ajatella, että vero kohdistuu hyödykkeen kuluttaneelle. Jos kuitenkin tulot ovat epätasaisesti jakaantuneet perheen sisällä, joku muu kuin hyödykkeen kuluttanut maksaa sen. Tässä mielessä kulutus on kotitalouden yhteistä.

Valmisteveroja ja niiden kaltaisia veroja maksetaan eräistä elintarvikkeista (makeiset, virvoitusjuomat ja jäätelö), asunnon energiakustannuksista ja sähköstä, liikenteen polttoaineista, moottoriajoneuvoista, alkoholista, tupakasta ja uhkapeleistä. Asunnon lämmitys- ja sähkökustannukset ovat kotitalouksien yhteistä kulutusta. Alkoholista, makeisista, virvoitusjuomista sekä auto ja polttoaineet voidaan laskea harkinnanvaraisesti henkilökohtaiseksi kulutukseksi (Sauli, 1998). Esimerkiksi autokulut ovat enemmän yhteistä lapsiperheissä kuin kahden aikuisen ja täysi-ikäisten lasten kotitalouksissa.⁹ Kyselytutkimuksen mukaan miehet kuluttavat alkoholia kolme kertaa enemmän kuin naiset (Mäkelä et al., 2010). Jos kuitenkin alkoholin kulutus syrjäyttää kotitaloudessa muuta kulutusta, alkoholiveron koosta voidaan tehdä myös toisenlainen tulkinta (Stotsky, 1997). Tupakka ja vakuutukset ovat ainoat valmisteveron alaiset hyödykkeet, joiden kulutus on puhtaasti henkilökohtaista.

Tuloveromuutosten dekomponointi

Tuloverotuksen tasoon voivat vaikuttaa erilaiset henkilökohtaisissa olosuhteissa ja taloudessa tapahtuvat muutokset: ihmisten tulojen määrä ja koostumus muuttuvat, he muuttavat eri paikkakunnille, jolloin kunnallisveroprosentti voi muuttua, heidän sosioekonominen asemansa vaihtuu tai yleinen korkotaso (ja siten verovähennys) muuttuu. Toisin sanoen, vaikka verosäädöksiin ei tehtäisi lainkaan muutoksia, joidenkin kansalaisten tuloveroasteet ja siten keskimääräinen tuloveroaste voi muuttua vuosittain. Vastaavasti kulutuksen määrän ja rakenteen muutokset vaikuttavat kulutusverotuottoihin ja verojen jakautumiseen. Tällaisten tekijöiden vaikutuksia ei voida erottaa tilastoaineistoista, jotka kuvaavat kunkin vuoden väestöä, tuloja, kulutusta ja verotusta sellaisenaan.

Tuloveroasteen muutosten vaikutukset on mahdollista erottaa mikrosimulointimenetelmällä. Ensinnäkin, väestörakenne, tulokoostumus ja henkilöiden sosioekonominen asema voidaan säilyttää muuttumattomana käyttämällä laskelmissa saman vuoden malliaineistoa. Toiseksi, tulotasojen ja veroperusteiden muutokset voidaan hajottaa indeksointimenetelmällä, ns. kontrafaktuaalisella dekomponoinnilla. Indeksoituun tulotasoon asti kyseessä katsotaan olevan veroperustemuutok-

⁹ Autokuluja on usein pidetty miesten yksityisenä kulutuksena. Kotitaloudet kohdistavat kuitenkin nämä menot vaihtelevasti. Lapsettomissa talouksissa ne voivat jakaantua miesten ja naisten henkilökohtaiseksi kulutukseksi, mutta lapsiperheissä ne katsotaan useammin yhteiseksi kulutukseksi.

sen vaikutus, ja sen ylittävältä osalta tulotason muutoksen vaikutus. Indeksointi on yleensä tehty ansiotason (palkkojen) tai kuluttajahintojen muutosta vastaavasti. Se voidaan tehdä joko tuloihin tai vaihtoehtoisesti rahamääräisiin veroperusteisiin.

Dekomponoinnissa indeksin valinnalla on huomattava merkitys. Callan ja Walsh (2006) arvioivat indeksoinnin vaikutusta tulonjakoon ja köyhyyteen vertaamalla kolmea eri vaihtoehtoa: a) jättämällä veroperusteet nimellisesti ennalleen, b) tekemällä niihin kuluttajahintojen mukaiset indeksitarkistukset ja c) tekemällä niihin palkkakehityksen mukaiset indeksitarkistukset. Ainoastaan jälkimmäinen tapa piti reaalisen tulokehityksen ja tulojaon lähes ennallaan. Myös Honkanen ja Tervola (2014) arvioivat vero- ja etuusperusteiden muutosten vaikutuksia tulonjakoon käyttämällä molempia indeksejä. Tutkijat ovat yleensä suosittaneet ansio- tulokehityksen mukaista indeksointia (Bargain, 2012), jota on pidetty tulonjakoneutraalina.¹⁰

Bargain et al. (2013) käyttivät kuluttajahintaindeksiä arvioidessaan USA:n veropolitiikan vaikutuksia tulonjakoon vuosina 1979–2007. Periaatteena on se, että tarkastelujakson eri vuosien tulotasot saatetaan reaalisesti samalle tasolle. Tämän jälkeen niihin sovelletaan kunkin vuoden verojärjestelmää ja nimellisiä veroperusteita. Näin saatua ”kontrafaktuaalista verotusta” verrataan edellisen vuoden todelliseen verotukseen ja erotuksen katsotaan kuvaavan politiikkamuutoksen vaikutusta.

Kaikissa edellä mainituissa tutkimuksissa arvioitiin veroperustemuutosten vaikutusta tulonjakoon.¹¹ Bargain et al. (2013) kuitenkin toteavat, että menetelmä soveltuu muidenkin mittarien, kuten veroasteiden, marginaaliveroasteiden ja efektiivisten marginaaliveroasteiden dekomponointiin.¹²

Simulointimenetelmä

Tässä selvityksessä vuosien 1993–2012 veroperustemuutosten staattisia vaikutuksia on arvioitu pääosin samalla menetelmällä kuin Bargain et al. (2013). Väestörakenne ja tulokoostumus on vakioitu käyttämällä kaikissa simuloinneissa vuoden 2012 malliaineistoa. Tulotasojen ja veroperusteiden muutosten vaikutukset on hajotettu vertaamalla ”todellisia” verotuksia (*BASE-laskelmat*) ja kontra-

¹⁰ Ks. myös Bargain ja Callan (2010).

¹¹ Immervoll (2000) pohtii asiaa hieman toisesta näkökulmasta, eli miten inflaatiotarkistusten tekemättä jättäminen veroperusteisiin vaikuttaa tulonjakoon Isossa-Britanniassa, Saksassa ja Alankomaissa.

¹² Veroperustemuutosten vaikutuksia ei ole mainittavasti käsitelty kirjallisuudessa (Turkkila, 2011). Bargainin et al. (2013) mukaan kyseessä on ensimmäinen tutkimus, jossa kuvatulla menetelmällä on erotettu ja kvantifioitu USA:n politiikkamuutosten vaikutukset verotuksen kokonaisuudesta. Tutkijoiden kiinnostus aihetta kohtaan on kuitenkin lisääntynyt viime vuosina johtuen muun muassa siitä, että mikrosimulointimallien käyttö on yleistynyt. Suomessa veroperusteiden indeksoinnista ja verotuksen tasojen vertailusta ks. esim. Salomäki (1992).

faktuaalisen tilanteen mukaisia verotuksia (*CF-laskelmat*) edellä kuvatulla tavalla, ks. tarkemmin Liite 1.

BASE-laskelmat on tehty jakamalla ensin vuoden 2012 veronalaiset tulot kunkin vuoden ansiotulojen keskimääräistä kehitystä vastaavalla indeksillä.¹³ Tämä indeksointi ei liity mainittuun dekomponointiin vaan siihen, että tulot on saatettu vastaamaan tarkastelujakson eri vuosien nimellisiä tulotasoja. Tämän jälkeen näihin tuloihin on sovellettu kunkin vuoden verojärjestelmää ja nimellismääräisiä veroperusteita sellaisenaan.

Havaitaan, että simuloitujen ja tilastotietojen mukaiset ansiotulojen veroasteet ovat lähes identtiset (Liite 2). Ne poikkeavat lähinnä silloin, kun väestörakenteessa tai tulokoostumuksessa on tapahtunut selviä muutoksia. Toisin sanoen simuloituja verotuksia voidaan pitää hyvinä likiarvoina kuvaamaan todellista verotusta. Tämä tarkoittaa myös sitä, että jos dekomponoinnissa käytetään ansiotulojen kehityksen mukaista indeksointia, veroperustemuutos kuvaa tulotason ja veroperusteiden yhteistä vaikutusta. Väestörakenne ja tulokoostumus säilyvät kuitenkin ennallaan käytettäessä saman vuoden aineistoa.

CF-laskelmat on tehty siten, että ensin on muutettu veronalaiset tulot yleisen hintatason muutosta kuvaavalla kertoimella vastaamaan reaalista tulokehitystä¹⁴. Tämän jälkeen näihin indeksitarkistettuihin tuloihin on sovellettu kunkin vuoden verojärjestelmää ja nimellismääräisiä veroperusteita.

Veroperustemuutosten vaikutus on saatu *CF-laskelman* ja edellisen vuoden *BASE-laskelman* tuloveroasteiden erotuksena. Vertailtavana ovat siten esimerkiksi vuoden 1993 *BASE-verotus*, jossa on käytetty vuoden 1993 tulotasoa, verojärjestelmää ja parametreja sekä vuoden 1994 *CF-verotus*, jossa on käytetty vuoden 1993 inflaatiotarkistettua tulotasoa sekä vuoden 1994 verojärjestelmää ja parametreja.¹⁵ Veroperustemuutosten vaikutus on saatu vähentämällä vuoden 1994 *CF-tuloveroasteesta* vuoden 1993 *BASE tuloveroaste*. Toisin sanoen, jos vuoden 1994 verojärjestelmä (esim. prosenttiluvut) ei miltei osin muutu ja rahamääräiset veroperusteet säilyvät reaalisesti vuoden 1993 tasoisina, politiikka-muutoksia ei ole. Puhdas veroperustemuutos kuvaa siten tilannetta, jossa muutetaan joko verojärjestelmää tai rahamääräisten veroperusteiden reaaliarvoja.

¹³ Myös pääomatulot on indeksoitu samalla tavalla, jotta ansio- ja pääomatuloverojen suhteelliset osuudet säilyvät ennallaan. Tällä on merkitystä verosta tehtävien vähennysten kohdentumisessa.

¹⁴ Lähtötilanne on vuoden 1993 *BASE-tulotaso*, jota on tarkistettu inflaatiokehityksen mukaisesti, ks. tarkemmin Liite 1 yhtälö (3).

¹⁵ On syytä havaita, että veroperusteita muutettaessa otetaan yleensä huomioon tulojen (ei inflaation) muutos. Tämä liittyy lähinnä pohdintaan siitä, pitääkö budjetin indeksitarkistukset tehdä inflaation vai ansiotason mukaisina. Tästä on esitetty erilaisia kannanottoja. Viimeisten hallitusten linja on ollut, että vasta ansiotason ylittävät indeksitarkistukset ovat ”aitoja veronkevennyksiä”. Tosin päähallituspuolueilla oli tuolloinkin poikkeavia näkemyksiä (HS 25.8.2009). Inflaatiolla ei kuitenkaan ole sellaisenaan vaikutusta tuloverotuksen tasoon. Tuloveroaste määräytyy verojen ja nimellisten tulojen suhteena, joihin kumpankaan hintojen muutokset eivät vaikuta. (Viitamäki, 2013a ja 2012b).

Dekomponoinnin toinen elementti, tulomuutoksen vaikutus, on saatu vähentämällä vuoden 1994 *BASE-tuloveroasteesta* vuoden 1994 *CF-tuloveroaste*. Eri vuosien yhteenlaskettu veroperustemuutosten vaikutus muodostuu samaksi kuin koko periodin (verrattaessa ensimmäistä ja viimeistä vuotta) vaikutus.

Dekomponointi on tarpeen vain tarkasteltaessa ansiotuloverotusta. Pääoma- ja kulutusverotus ovat pääosin suhteellisia, eikä verojen laskemisessa juuri käytetä rahamääräisiä parametreja.

Arvonlisäverotuksessa veroperustemuutosten vaikutuksia arvioidaan muutoin samalla tavalla kuin tuloverotuksessa. Kulutuksen rakenne pidetään muuttumattomana ja vuosien 1994–2012 veroperusteita (verokantoja) käytetään sellaisenaan.¹⁶ Valmisteverojen osalta vaikutuslaskelmia ei tehdä, koska a) sukupuolinäkökulmasta katsottuna valmisteverot kohdistuvat pääosin kotitalouden yhteiseen kulutukseen, b) valmisteverotuksen piirissä olevat hyödykkeet ovat määrältään pieniä, jolloin niiden jakaumaestimaatit ovat epävarmoja ja c) tietyn vuoden panos-tuotos –tutkimuksesta saatuja veroasteita ei voi soveltaa toisen vuoden aineistoon, koska verot määräytyvät hyödykkeiden volyymin perusteella.

Laskentamallit

Tuloverotuksen vaikutusarviot on tehty TUJA-simulointimallilla.¹⁷ Vuoden 2012 palveluaineistoa on muokattu siten, että joihinkin ali- tai ylipelitöisiin tietoihin on tehty tasokorjauksia. Tällaiset muokkaukset ovat harvoja ja niitä on tehty vain jos kyseiset tiedot on voitu saattaa myös henkilö- ja kotitaloustaustalla keskimääräisiä tilastotietoja vastaaviksi (Niinivaara ja Viitamäki, 2005). Näiden muokkausten merkitys kokonaistasolla on vähäinen. Muokkausten ja itse simuloinnin seurauksena verot, maksut, käytettävissä olevat tulot ja tulonjakovaikutukset poikkeavat hieman palveluaineiston vastaavista luvuista. Veropolitiikan muutosten arvioinneissa näillä eroilla ei ole kuitenkaan käytännön merkitystä.

Kulutusverotuksen vaikutusarviot on tehty vuoden 2012 kulutustutkimuksella. Aineistoon ei ole tehty kansantalouden tilinpidon kulutusta vastaavia tasokorjauksia. Tämä johtuu siitä, että ali- ja yliparportoitujen hyödykkeiden jakaumista ei ole luotettavia arvioita. Kulutustutkimuksen kulutusmenot ovat noin 90 prosenttia kansantalouden tilinpidon tiedoista ja vaihtelu vuodesta toiseen on ollut varsin vähäistä (Tilastokeskus 2014b). Kulutustutkimuksen ja kansantalouden tilinpidon välinen vastaavuus eroaa kuitenkin huomattavasti tietyissä alaryhmissä. Esimerkiksi kulutustutkimuksessa alkoholin ja tupakan kulutus on alle puolet kansantalouden tilinpidon vastaavista tiedoista.

¹⁶ Vertailua ei ole tehty vuodelle 1993, jolloin oli voimassa liikevaihtoverojärjestelmä.

¹⁷ TUJA on Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ja valtiovarainministeriön yhteisessä käytössä oleva verotuksen ja etuuksien simulointimalli.

Tulokäsitteet

Bruttotulot sisältävät palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot (tuotannontekijätulot) sekä saadut tulonsiirrot. Laskennallista asuntotuloa ei ole otettu huomioon. Kotitalouden yhteiset verovapaat tulot on jaettu tasan huoltajien kesken aiemmin tässä luvussa kuvatulla tavalla. Naisten ja miesten bruttotulot koostuvat siten omista henkilökohtaisista veronalaisista ja verovapaista tuloista sekä lisäksi kahden huoltajan tapauksessa puoliksi kotitalouden yhteisistä verovapaista tuloista.

Käytettävissä olevat tulot on saatu vähentämällä bruttotuloista maksetut tulonsiirrot, eli välittömät verot ja veronluonteiset maksut. Veroasteiden vertailut on tehty joko veronalaisten tulojen (ml. koko jaettu osinko) tai bruttotulojen suhteen. Ensin mainittua on käytetty tuloverojen simulointilaskelmissa ja jälkimmäistä kun on tarkasteltu kulutusveroja tai samanaikaisesti tulo- ja kulutusveroja. Ansiotuloilla tarkoitetaan verotuksen tulokäsitettä, eli kaikkia muita veronalaisia tuloja paitsi pääomatuloja.

Veronalaiset osinkotulot poikkeavat ennen yhtiöveron hyvitysjärjestelmää ja sen jälkeen, koska osinkojen veronalaisuuteen liittyvät säädökset muuttuivat. Aiemmassa hyvitysjärjestelmässä osingonsaajan verotettavaksi tuloksi luettiin osingon lisäksi hyvitettävä yhtiön vero ja tätä yhteismäärää verotettiin osingonsaajan veroasteen mukaisesti (HE 57/2005). Kun yhteisöverokanta oli sama kuin pääomatulon veroprosentti, luonnollinen henkilö ei maksanut pääomatulona verotettavasta osingosta itse veroa. Ansiotulona verotettavasta osingosta osingonsaaja maksoi veron siltä osin, kun se ylitti yhtiöveron hyvityksen.

Järjestelmät on tehty vertailukelpoiseksi siten, että verovapaat osingot (vuodesta 2005 lähtien) on lisätty laskennallisesti veronalaiseen tuloon. Veronalainen ansiotulo ja veronalainen pääomatulo sisältävät siten myös nämä verovapaat tulot, jotka ovat muiden tulojen tapaan samat koko tarkasteluperiodilla.

On syytä korostaa, että osinko ei ole koskaan ”verovapaata”, koska yhtiö maksaa siitä aina yhteisöveron. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan arvioida osinkojen kokonaisverorasitusta vaan ainoastaan osingonsaajan henkilökohtaista, jaettuun osinkoon kohdistuvaa, verotusta. Yhtiön osingosta maksamaa veroa ei ole otettu huomioon.

Tuloveroja ovat henkilökohtaisista ansio- ja pääomatuloista maksettava valtion ansiotulovero, valtion pääomatulovero, kunnallisvero sekä veronluonteiset sosiaalivakuutusmaksut. Viimeksi mainittuja ovat eläke- ja työttömyysvakuutusmaksu sekä päiväraha- ja sairaanhoitomaksu (aiemmin sairausvakuutusmaksu). Kirkollisveroa ei ole otettu huomioon. Kulutusveroja ovat arvonlisä- ja valmisteverot.

3 Verotuksen muutokset vuosina 1993–2012

3.1 Tuloverotus

Pääoma- ja yritysverouudistus vuonna 1993

Vuonna 1993 toteutettu pääoma- ja yritysverouudistus oli jatkoa vuosien 1989–1991 kokonaisverouudistukselle. Viimeksi mainitut uudistuksen tavoitteita olivat henkilöverotuksen tulopohjan laajentaminen, vähennysjärjestelmän selkeyttäminen sekä keskimääräisten ja marginaaliveroasteiden alentaminen. Sen rakenteelliset muutokset tehtiin pääosin jo sen ensimmäisessä vaiheessa vuonna 1989. Toisessa vaiheessa vuosina 1990–1991 painopisteenä oli marginaaliverojen alentaminen.

Tulopohjaan ja vähennyksiin tehtyjen muutosten yhteisvaikutuksena uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa veropohja kasvoi valtionverotuksessa lähes 8,5 mrd. euroa (vuoden 1989 tasolla arvioituna), mutta pieneni kunnallisverotuksessa noin 350 milj. euroa (HE 106/1989). Marginaaliveroasteita alennettiin samalla, kun valtion tuloveroasteikon tuloluokkia vähennettiin. Ylin marginaaliveroprosentti aleni 51 prosentista 44 prosenttiin vuonna 1989 ja edelleen 39 prosenttiin vuonna 1991. Muutosten seurauksena tuloverotus pääsääntöisesti keveni. Uudistus liittyi ennen kaikkea henkilöverotukseen, mutta joitain muutoksia tehtiin myös yritysverotukseen. Tältä osin vaikutukset olivat pääosin verotusta kiristäviä. Pääomatulojen verotuksen yhtenäistäminen jäi edelleen vajavaiseksi, kun erilaisten pääomatulojen verokohtelu vaihteli yhä huomattavasti (HE 200/1992).

Vuoden 1993 pääoma- ja yritysverouudistuksen keskeisenä tavoitteena oli uudistaa pääomatulojen ja yritysten verotusta aiempaa yhtenäisemmäksi ja neutraalimmaksi.¹⁸ Tällä pyrittiin pienentämään tehokkuustappioita, joita sijoituspäätöksiä ohjailevan järjestelmän arvioitiin aiheuttavan. Samalla pyrittiin lisäämään pääomatuloa saavien keskinäistä horisontaalista oikeudenmukaisuutta, minkä mukaan samansuuruisiin tuloihin tulee kohdistua samanlainen verorasitus. Tärkeä näkökohta oli vastata kansainvälisen verokilpailun asettamiin haasteisiin, vaikka pääomien liikkuvuuden vaikutus verojärjestelmän kestävyYTEEN olikin vaikeasti arvioitavissa (HE 200/1992). Ansio- ja pääomatulojen verotuksessa siirryttiin eriyettyyn verojärjestelmään. Keskeistä uudistuksessa oli myös se, että yritysverotuksen piiriin saatiin huomattava osa ennen verovapaita tuloja.

Aiemman järjestelmän epäkohtien arvioitiin kärjistyvän taloudellisen yhdentymisen edetessä. Muutoksella pyrittiin myös parantamaan osinkotulon verotuksellista asemaa korkotuloon verrattuna, minkä toivottiin lisäävän perinteisesti velkaisten suomalaisyritysten mahdollisuuksia hankkia riskipääomaa ja siten mahdollisuuksia kestää ulkoisia shokkeja. Osinkotulojen ja korkojen verotuksen

¹⁸ Ks. esim. Myhrman et al, 1995.

yhdenmukaistaminen liittyi ennen kaikkea yleisiltä pääomamarkkinoilta rahoituksensa saaviin suuriin yrityksiin. Toisaalta järjestelmään sisällytettiin kannustimia pienyritysten pääomarakenteen vahvistamiseen, kun omassa yrityksessään työskentelevän omistajayrittäjän tulo katsottiin osittain alhaisemmalla verokannalla verotettavaksi pääomatuloksi

Elinkeinoverotuksessa luovutusvoittojen määräytymistä muutettiin ja eräitä varauksia poistettiin sekä vähennysoikeuksia kavennettiin. Tämä laajensi yritystulosten veropohjaa. Yritysverotusta kehitettäessä pidettiin tärkeänä, ettei verojärjestelmä poikkeaisi merkittävästi kansainvälisestä kehityslinjasta, jotta verotus ei olisi esteenä tänne suunnitelluille investoinneille eikä yritysten sijoittumiselle Suomeen. Tällöin verokannan alhaisuus ja verojärjestelmän ymmärrettävyys oli keskeisessä asemassa (HE 203/1992). Reformiin sisältyi myös kunnallisen harkintaverotuksen poistaminen. Se ei perustunut todelliseen tulokseen, vaan keskimääräiseen sektorikohtaiseen arvioituun tulokseen, minkä johdosta yritysten verotus oli epäyhtenäistä, epäjohdonmukaista ja siten kilpailua vääristävää. Asuntotulon veronalaisuus poistettiin ja työntekijän eläke- ja työttömyysvakuutusmaksut otettiin käyttöön.

Perhetukipaketti vuonna 1994

Vuonna 1994 toteutettiin ns. perhetukipaketti, jossa verotuksen lapsivähennykset poistettiin ja kompensoitiin lapsilisiä sekä yleistä asumistukea korottamalla. Vähennysten poistamisesta todettiin (HE 75/1993), että lapsiperheille annetun suoran ja verotuen järjestelmästä on kokonaisuudessaan muodostunut monimutkainen, jota on sosiaalipoliittisesti ja tuen kohdentumisen kannalta vaikea arvioida. Lapsiperheiden on vaikea hahmottaa tuen eri muotoja ja niiden todellista hyötyä. Tarve tuen kokoamiseen ja yksinkertaistamiseen oli esityksen mukaan jo vuosia ollut ilmeinen. Toimintalinjaa perusteltiin myös sillä, että verovähennysten täytäntöönpano on raskasta ja hallinnointi aiheuttaa tarpeettomia kustannuksia. Taustalla oli myös periaatteellinen näkemys, jonka mukaan lapsilisän tarkoituksena on korvata osa lapsista aiheutuvista menoista. Sen tuli siten olla verovapaa ja riippumaton perheen tuloista. Kustannusten korvauksena lapsilisiä poikkeaa ansiotulojen menetystä korvaavista sosiaalipoliittisista etuuksista, kuten esim. äitiys- ja vanhempainpäivärahoista.

Valtionverotuksessa tulosta tehtävän lapsenhoitovähennyksen valitsi yleensä suurempituloinen puoliso, koska verotuki muodostui tällöin suuremmaksi. Uudistus muutti siten myös perheen sisäistä tulonjakoa, sillä lapsilisiä on tyypillisesti maksettu pienempituloisille äideille. Lapsenhoito- ja lapsivähennyksen poistuttua lapsiperheitä tuetaan verotuksen kautta enää valtionverosta tehtävällä elatusvel-

vollisuusvähennyksellä ja kunnallisverotuksen lapsivähennyksellä.¹⁹ Näiden fisikaalinen merkitys on vähäinen.

Perhetukipaketin yhteydessä yleistä asumistukea korotettiin lapsiperheiden aseman turvaamiseksi. Tämä rahoitettiin ylimääräisellä sairausvakuutusmaksun korotuksella. Asumistukea saavien lapsiperheiden osuus nousi siten, että vuonna 1994 kahden huoltajan perheistä 11,3 prosenttia ja yksinhuoltajista 52,2 prosenttia sai asumistukea. Kun lapsiperheiden tuen tason säilyttämiseen ei varattu seuraavina vuosina erillistä määrärahaa, tukiperusteita jouduttiin uudelleen kiristämään (STM, 2006). Vuonna 2004 vastaavat osuudet olivat kahden huoltajan perheillä 4,3 prosenttia ja yksinhuoltajilla 37,5 prosenttia.

Vuodet 1995–2004

Henkilöverotuksessa ei tapahtunut merkittäviä rakenteellisia muutoksia seuraavan kymmenen vuoden aikana. Työn tekemistä pyrittiin kuitenkin kannustamaan varsinkin 1990-luvun loppupuolella (Hallitusohjelmat 1995 ja 1999). Kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen perusteita muutettiin vuonna 1997 siten, että vähennys myönnetään ainoastaan työtuloista. Aiemmin vähennys myönnettiin kaikista ansiotuloista paitsi eläketulosta. Marginaaliveroasteita alennettiin asteittain, erityisesti 2000-luvun alussa. Kun vuonna 1996 valtion tuloveroasteikon korkein marginaaliveroprosentti oli 39 prosenttia, vuonna 2004 se oli enää 34 prosenttia. Vuoden 1989 jälkeen asteikon tulorajoihin ei tehty indeksitarkistusten lisäksi muutoksia ennen kuin vuonna 2001, jolloin samalla alin tuloluokka poistettiin.

Yritys- ja osinkoverouudistus vuonna 2005

Yritysverotuksen kansainvälisenä kehityssuuntauksena oli edelleen verokantojen alentaminen, mitä on pidetty seurauksena kansainvälisen verokilpailun voimistumisesta. OECD-maiden nimelliset yhteisöverokannat laskivat vuodesta 1996 vuoteen 2004 keskimäärin 38 prosentista 30 prosenttiin. Esimerkiksi vuonna 1984 vastaava keskiarvo oli lähes 50 prosenttia (HE 92/2004).

Yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä luovuttiin sen osoittauduttua ongelmalliseksi ennen kaikkea ulkomaille maksettujen ja sieltä saatujen osinkojen vuoksi. Järjestelmä muodostui taloudellisesti syrjiväksi, eikä vastannut perusteiltaan sisämarkkinoiden tavoitteita. Kansainväliset osinkovirrat olivat myös moninkertaistuneet hyvitysjärjestelmän käyttöönoton jälkeen.

Hyvitysjärjestelmästä luovuttaessa tuli ratkaista osinkoihin kohdistuvan ketjuverotuksen poistaminen, mitä ei voitu tarkastella enää pelkästään osinkoverotukseen liittyvänä kysymyksenä. Yhteisön omistamien osakkeiden tuottaman

¹⁹ Verotuksen lapsivähennys on otettu uudelleen käyttöön vuonna 2015.

osingon ja toisaalta osakkeiden luovutusvoiton verotus liittyvät kiinteästi toisiinsa. Arvonnousu ja osinko muodostavat tuottokokonaisuuden: kun osingonjaosta pidättäydytään, tuotto painottuu arvonnousuun.

Pääomatulojen verokanta oli aiemmin sama kuin yhteisöverokanta, toisin sanoen yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä pääomatulona verotettavasta osingosta menevä vero oli sama kuin hyvitetty yhtiövero. Hyvitysjärjestelmästä luovuttaessa verokannat eriytettiin siten, että pääomatulojen verokanta alennettiin 29 prosentista 28 prosenttiin ja yhteisöverokantaa 26 prosenttiin.

Uudistuksessa osinkoverotusta kiristettiin saattamalla osingot osittaisen kahdenkertaisen verotuksen piiriin. Samalla kuitenkin pyrittiin turvaamaan ja edistämään yrittäjien toimintaedellytyksiä. Yrittäjien saamia osinkoja verotettiin eri tavoin kuin passiivisten sijoittajien osinkoja. Tämä aktiiviyrittäjien ja sijoittajien osinkotulojen erilainen verotuskohtelu toteutettiin käytännössä sen perusteella, onko osinkoa jakava yhtiö julkisesti noteerattu vai listaamaton.

Muutokset vuosina 2006–2012

Vuodesta 2006 lähtien työn tekemistä pyrittiin edelleen kannustamaan keventämällä työtulovähennyksen perusteita ja alentamalla marginaaliveroasteita. Vuoteen 2012 mennessä valtion tuloveroasteikon korkein marginaaliveroprosentti aleni 29,75 prosenttiin. Asteikosta poistettiin myös yksi tuloluokka. Muutoin tuloveroasteikon tuloarajoihin tehtiin ainoastaan vuosittaiset indeksitarkistukset, vuonna 2010 alimpaan tuloluokkaan kuitenkin tätä selvästi suurempana.

Tuloveroasteikkoon ja työtulovähennykseen tehtyjen muutosten vastapainoksi korotettiin muun muassa perusvähennyksen enimmäismäärää. Tämä kohdistuu myös sellaisiin henkilöihin, jotka eivät maksa valtionveroa. Lisäksi kevennettiin valtion eläketulovähennyksen perusteita. Vuonna 2012 pääomatulojen verokantaa korotettiin 28 prosentista 30 prosenttiin. Samalla pääomatulojen verotuksessa siirryttiin progressiiviseen tuloveroasteikkoon.

Liitteessä 13 on esitetty keskeiset tuloverotuksen veroperusteet (parametrit) vuosina 1993–2012.

3.2 Välillinen verotus

EU-jäsenyyden kynnyksellä vuonna 1994 Suomessa siirryttiin liikevaihtoverojärjestelmästä arvonlisäverojärjestelmään. Kulutuksen veropohja laajeni muun muassa siten, että palvelut tulivat veronalaisiksi. Vähennysjärjestelmä poisti veron kertautuvan vaikutuksen, minkä jälkeen veroa maksettiin vain arvonlisäyksestä.

Arvonlisäverojärjestelmää säätelee EU:n arvonlisädirektiivi. Vaikka direktiivin tarkoituksena oli yhdenmukaistaa järjestelmää, jäsenmaiden verokannoissa on edelleen laaja kirjo erilaisia poikkeuksia. Veropohja on kuitenkin säädetty yhte-

näiseksi (Honkatukia et al., 2011). Suomessa arvonlisäverojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä yleiseksi arvonlisäverokannaksi asetettiin 22 prosenttia verottomasta hinnasta. Alennetut kannat olivat 6, 12 ja 17 prosenttia. Alimpaan verokantaan kuuluivat henkilökuljetus, majoitus, TV-luvat, kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien pääsymaksut. Lääkkeistä, kirjoista, liikuntatilojen käyttömaksuista ja elokuvista perittiin 12 prosentin vero. Elintarvikkeet ja rehut kuuluivat 17 prosentin verokantaan. Vuonna 1998 kaksi alinta ryhmää yhdistettiin ja verokannaksi asetettiin 8 prosenttia. Lisäksi oli käytössä nollaverokanta sanoma- ja aikakauslehtitilauksille²⁰.

Vuoden 2007 alusta lähtien parturi- ja kampaajapalveluiden sekä pienten korjauspalveluiden arvonlisäverotusta kevennettiin 22 prosentista 8 prosenttiin määräajaksi vuoden 2010 loppuun. Kokeilua jatkettiin seuraavan vuoden loppuun. Vuoden 2009 lokakuun alusta elintarvikkeiden arvonlisävero alennettiin 17 prosentista 12 prosenttiin. Seuraavana vuonna kaikkia arvonlisäverokantoja nostettiin yhdellä prosenttiyksiköllä. Samaan aikaan ravintoloiden arvonlisäverokantaa alennettiin 22 prosentista 13 prosenttiin.²¹

Valmisteverotukseen on tehty tarkasteluajanjaksolla useita muutoksia. Vuonna 1995 eräistä fiskaaliselta merkitykseltään vähäisistä valmisteveroista luovuttiin. Alkoholiveroihin tuli pieniä huojennuksia vuosina 1996 ja 1998. Vuonna 2004 alkoholin tuontia muista EU-maista lievennettiin ja samalla alkoholiveroa kevennettiin keskimäärin kolmanneksen. Vuosina 2008–2010 alkoholiveroa korotettiin neljästi, kerrallaan noin 10 prosenttia. Keskeisten tupakkatuotteiden valmisteveroa korotettiin vuonna 2009 keskimäärin 10 ja vuonna 2010 keskimäärin 5 prosenttia. Vuonna 2012 tupakkaveroon tehtiin likimain vastaava korotus kuin vuonna 2009.

Vuoden 2008 alussa kotitaloussähkön veroa korotettiin 18,8 prosenttia ja kevyen polttoöljyn veroa 23 prosenttia. Vuonna 2011 lämmityspolttoaineiden ja sähkön veroja korotettiin merkittävästi, millä kompensoitiin osaltaan työnantajien kansaneläkemaksusta luopumisesta valtiolle aiheutuvien tulonmenetyksiä. Tämän seurauksena polttoöljyn ja kotitaloussähkön valmisteverot lähes kaksinkertaistuivat²². Samana vuonna myös bensen ja dieselöljyn veroja korotettiin, noin 7 ja 13 prosenttia. Vuonna 2011 liikenteen dieselpolttoaineiden verotusta muutettiin, mutta samanaikaisesti käyttövoimaveron aleni siten, että verotus säilyi tältä osin lähes ennallaan. Vuonna 2011 ajoneuvovero muutettiin ikäperusteisesta päästö-

²⁰ Vuonna 2013 nämä siirrettiin alimpaan, nykyiseen 10 prosentin verokantaan. Tämän jälkeen nollaverokantaa ei enää ole.

²¹ Vuoden 2013 alussa kaikkia verokantoja korotettiin jälleen yhdellä prosenttiyksiköllä.

²² Sähkön hinta muodostuu kolmesta tekijästä (vuonna 2013): noin 40 prosenttia energiasta, noin 30 prosenttia sähkön siirrosta ja noin 30 prosenttia veroista (arvonlisäverosta ja sähköverosta). Sähköveron osuus on noin 10 prosenttiyksikköä.

perusteiseksi, jolloin henkilöautojen vero pysyi lähes entisellään, mutta paketti- ja matkailuautojen verot nousivat.

Makeisista ja jäätelöstä ryhdyttiin perimään makeisveroa (75 senttiä kilolta) vuodesta 2011 alkaen. Samalla virvoitusjuomien veroa korotettiin.

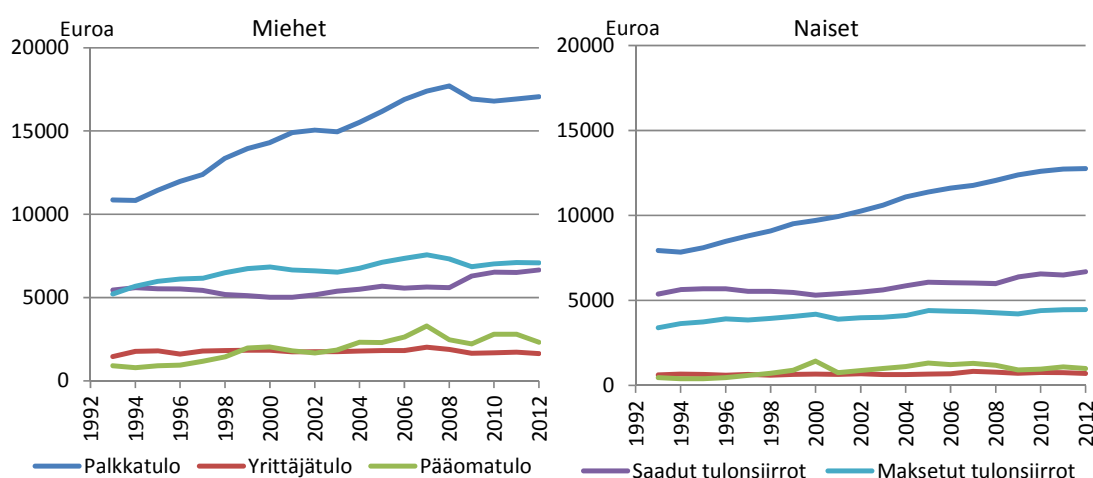
Liitteessä 14 on esitetty arvonlisäverokannat hyödykeryhmittäin vuosina 1994–2012. Niiltä vuosilta, joina verokannat ovat säilyneet ennallaan, lukuja ei ole esitetty.

4 Tulot ja kulutus vuosina 1993–2012

4.1 Naisten ja miesten tulot

Miehet saavat keskimäärin naisia enemmän palkka-, yrittäjä- ja pääomatuloja. He myös maksavat välittömiä veroja enemmän kuin naiset (Kuva 4.1). Molemmilla sukupuolilla palkat ovat selvästi merkittävin tuloerä. Naiset ovat aiemmin saaneet jonkin verran enemmän sosiaalietuuksia kuin miehet, mutta ero on viime vuosina likimain poistunut.

Kuva 4.1 Keskimääräiset naisten ja miesten tulot vuosina 1990–2012, euroa vuoden 2012 hinnoin

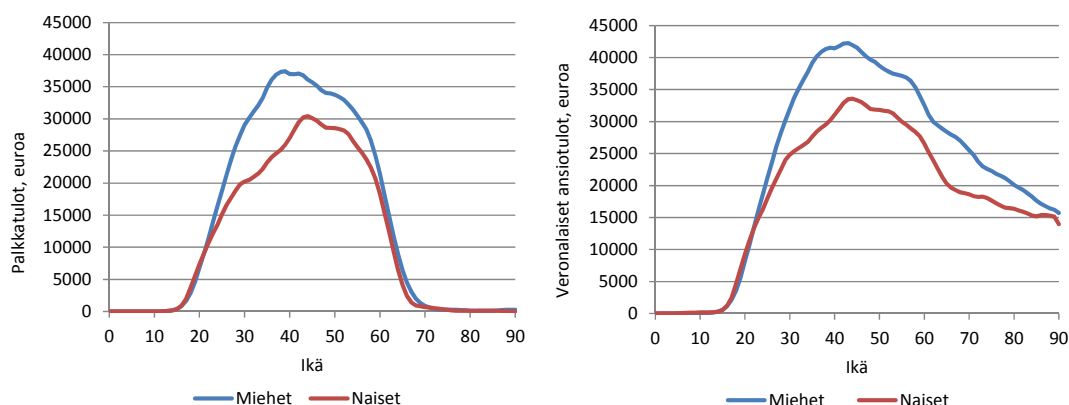

Aineistolähde: Tulonjakotilaston palveluaineisto 1990–2012, Tilastokeskus.

Naisten ja miesten palkkaeroihin on useita syitä. Naiset ovat yliedustettuina matalapalkka-aloilla. He myös valikoituvat eri ammatteihin, yrityksiin ja toimialoil- le sekä sijoittuvat toimialojen sisällä eri tehtäviin kuin miehet (Korkeamäki et al., 2004). Naiset ovat miehiä useammin määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa.²³ Naisten ja miesten palkkaerot ovat suurimmillaan 30–40 vuoden iässä (Kuva 4.2). Ero vähintäänkin säilyy tarkasteltaessa veronalaisia ansiotuloja. Oikeanpuoleisesta kuvasta käy ilmi, että palkkojen ohella myös yrittäjätulot ja veronalaiset sosiaalietuudet (lähinnä eläkkeet) ovat miehillä keskimäärin suuremmat kuin naisilla. Eläkkeiden tasoon vaikuttavat palkkaerojen lisäksi se, että naisten työurat ovat jonkin verran lyhyempiä kuin miesten (Tuominen et al., 2011).

²³ Tilastokeskuksen (2012) mukaan naiset tekivät vuonna 2012 osa-aikatyötä kaksi kertaa useammin (20 %) kuin miehet (10 %). Noin kolmannes naisista ja noin 19 prosenttia miehistä työskenteli osa- tai määräaikaisessa työssä (Kauhanen, 2013). Suomessa naiset ovat kuitenkin useammin kokopäivätyössä kuin EU-maissa keskimäärin.

Kuva 4.2 Keskimääräiset naisten ja miesten palkkatulot ja veronalaiset ansiotulot ikäryhmittäin²⁴ vuonna 2012, euroa

Aineistolähde: Tulonjakotilaston palveluaineisto 2012, Tilastokeskus.

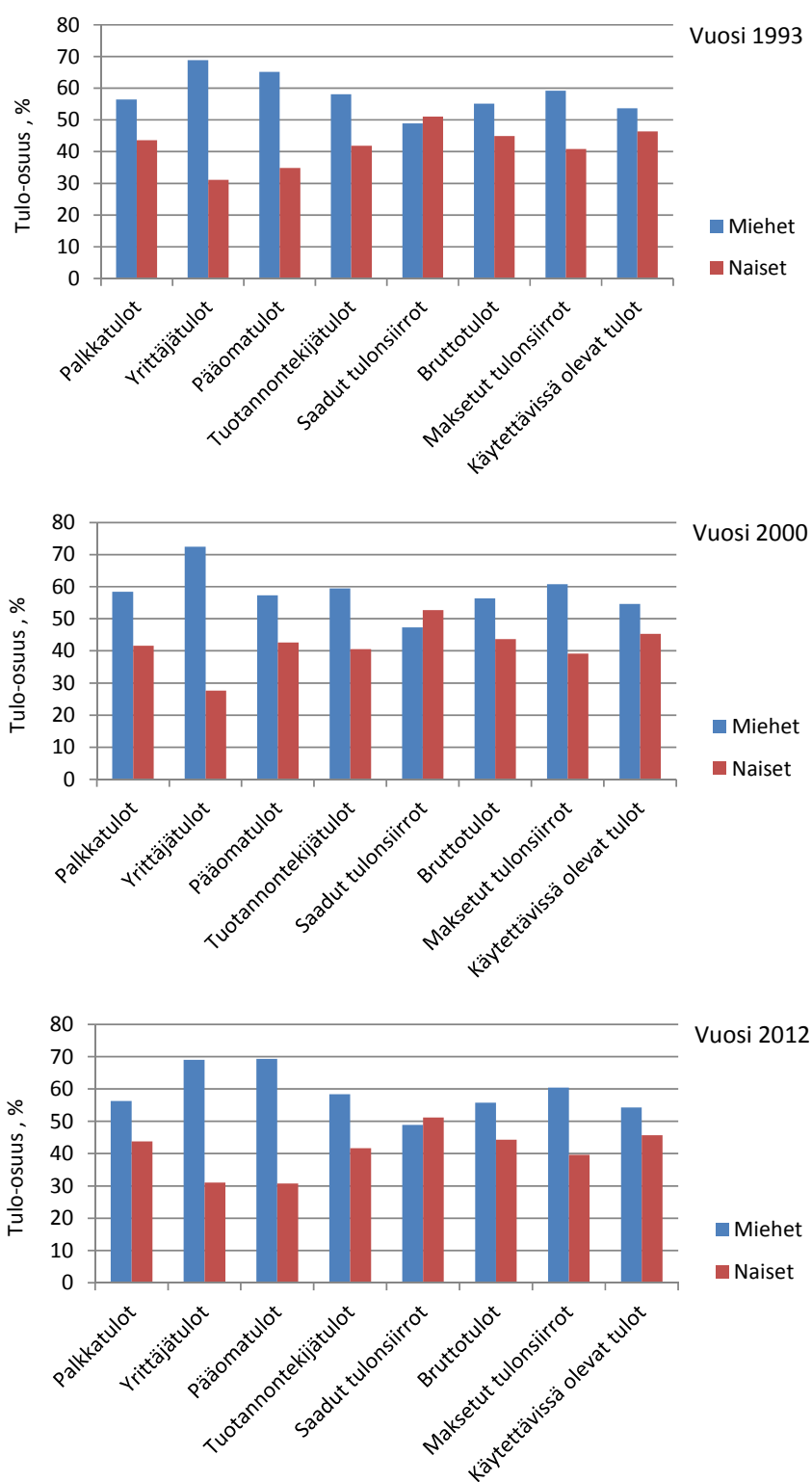
Naiset ovat korkeammin koulutettuja kuin miehet. Vuonna 2010 työikäisistä naisista korkeakoulutettuja oli 38 prosenttia ja miehistä 27 prosenttia. Miehillä on kuitenkin keskiasteen koulutus (50 %) useammin kuin naisilla (44 %). Myös perusasteen koulutus on miehillä yleisempää kuin naisilla (Myrskylä, 2013). Koulutustason nousu on ollut nopeampaa naisilla kuin miehillä (Witting, 2013), mistä syystä naisten koulutusajat ovat pidentyneet.

Suomessa on OECD-maiden vertailussa korkea naisten työllisyysaste. Kuitenkin alle kolmivuotiaiden lasten äideillä työllisyysaste on huomattavasti matalampi kuin muilla lapsiperheiden äideillä (OECD 2010). Vuonna 2011 alle kolmivuotiaiden lasten ja kahden vanhemman perheissä vain neljässä prosentissa äiti oli töissä ja isä hoitamassa kotona lasta (Nieminen, 2013).

Kuvan 4.3 pylväät osoittavat naisten ja miesten osuudet kunkin tuloerän kokonaissummasta vuosina 1993, 2000 ja 2012. Miehet ovat saaneet palkkatuloista 55–60 prosenttia, yrittäjätuloista noin 70 prosenttia, pääomatuloista 55–68 prosenttia ja sosiaalista tulonsiirroista hieman alle 50 prosenttia. Veroista ja veronluonteisista maksuista miehet ovat maksaneet lähes 60 prosenttia. Käytettävistä olevista tuloista heidän osuutensa on ollut noin 55 prosenttia. Sukupuolen ohella tulotason vaihtelut ovat voimakkaasti riippuvaisia myös henkilön iästä (Liite 3). Esimerkiksi yli 60-vuotiaiden miesten pääomatulot ja kaikkien ikääntyneiden tulonsiirrot (eläkkeet) ovat lisääntyneet selvästi viime vuosina.

²⁴ Koska tulonjakoaineistot ovat otosaineistoja, estimoidut ikävuosittaiset keskiarvot saattavat vaihdella poikkeavista havainnoista johtuen. Käyrät on tasoitettu käyttäen Clevelandin (1979) lokaalisti painotettua regressiomenetelmää.

Kuva 4.3 Naisten ja miesten osuudet eri tulojen kokonaissummista vuosina 1993, 2000 ja 2012, %

Aineistolähde: Tulonjakotilaston palveluaineisto 1993–2012, Tilastokeskus.

Köyhyysriski on naisilla hieman korkeampi kuin miehillä, mutta se vaihtelee enemmän iän kuin sukupuolen suhteen (Liite 4). Nuorilla, 20–29 -vuotiailla miehillä ja naisilla, on koko väestöön verrattuna selvästi korkeampi köyhyysriski. Toisaalta 30–59 -vuotiailla naisilla on pienempi köyhyysriski kuin saman ikäisillä miehillä ja pienempi kuin koko väestöllä keskimäärin. Erityisen suuri köyhyysriski on yli 59-vuotiailla naisilla. OECD-maiden vertailussa suomalaisten yli 60-vuotiaiden naisten köyhyysriski oli suurimpia (Gerecke, 2013). Myös köyhyyden pitkittymisellä on selvä ikään ja sukupuoleen liittyvä yhteys. Nuorilla köyhyys on tyypillisesti lyhytkestoista, mutta yli 74-vuotiailla se on pitkäkestoista (Ruotsalainen, 2013). Iäkkäillä naisilla pitkäkestoinen köyhyys on ollut selvästi yleisempää kuin miehillä.

Kun tarkastellaan miesten ja naisten henkilökohtaisia tuloja, voidaan tehdä lisäksi seuraavia havaintoja. Mitä suuremmat miehen tulot ovat, sitä todennäköisemmin hän elää parisuhteessa. Naisten tulotasoon parisuhteessa eläminen ei vaikuta yhtä selvästi. Parisuhteessa elävien miesten tulot ovat keskimäärin 72 prosentilla korkeammat kuin heidän puolisoillaan. Naisten ja miesten tuloerot ovat pienimmillään lapsettomilla työikäisillä pariskunnilla ja suurimmillaan puolisoilla nuorimman lapsen olleessa 1–2 -vuotias. Kahden huoltajan lapsiperheissä puolisoitten väliset tuloerot ovat suuremmat kuin lapsettomissa pariskunnissa. (Sauli, 2013)

Yksinhuoltajien osuus lapsiperheistä on lisääntynyt. Niissä huoltajana on useimmiten nainen. Kaikista kotitalouksista yksinhuoltajaäidin talouksia on noin 10 prosenttia ja yksinhuoltajaisän talouksia kaksi prosenttia (Tilastokeskus, 2013). Osuudet ovat pysyneet melko vakaina 1990-luvun alusta lähtien.

Naisia oli tuloasteikon ylimmässä yhdessä prosentissa 10–20 prosenttia vuosina 1993–2012 (Liite 5). Myös seuraavassa ylimmässä yhdeksässä prosentissa oli naisia huomattavasti vähemmän, 25–30 prosenttia. Suurituloisia naisia on siten edelleen huomattavasti vähemmän kuin suurituloisia miehiä. Naisia on vastavasti pieni- ja keskituloisista enemmän kuin miehiä.

4.2 Kulutuksen rakenne

Naisten ja miesten kulutusta voidaan arvioida rajoitetusti, koska vain osa kulutuksesta on yksilöllistä. Noin 65 prosenttia kotitalouden kulutuksesta on arvioitu olevan yhteistä (Sauli, 1998). Valmisteverojen kohteena olevista hyödykkeistä yhteistä kulutusta on tätäkin enemmän. Ainoastaan yksin asuvien kulutuksesta voidaan tehdä mielekkäitä vertailuja sukupuolten kesken. Tuloksia ei voi kuitenkaan yleistää koskemaan kaikkia naisia ja miehiä. Lukumääräisesti yksin asuvia on noin 20 prosenttia väestöstä ja 40 prosenttia kotitalouksista (Liite 6).

Kulutuksen rakenne vaikuttaa huomattavasti siihen, miten välilliset verot kohdistuvat kansalaisiin. Tätä kulutuksen rakennetta on arvioitu väestöryhmittäin siten,

että kulutus on jaettu ryhmiin arvonlisäverokantojen mukaan (Kuva 4.4). Väestöryhmät on jaettu seuraavasti: 1) yksin asuvat miehet, 2) yksin asuvat naiset, 3) yksinhuoltajanaiset, 4) lapsettomat parit ja 5) muut lapsiperheet.²⁵

Kulutuksen rakenne muuttuu verraten hitaasti. Yleinen suuntaus on kuitenkin, että välttämättömyyshyödykkeiden kulutusosuudet pienenevät tulotason noustessa.²⁶ Elintarvikkeiden (14 verokannan hyödykkeet) kulutusosuudet ovat pienimmät yksin asuvilla miehillä, joiden tulotaso on korkein ja suurimmat yksinhuoltajanaisilla, joiden tulotaso on matalin (ks. myös Liite 7). Yksin asuvilla naisilla ja muilla lapsiperheillä (kuin yksinhuoltajilla) elintarvikkeiden kulutusosuudet ovat laskeneet eniten vuodesta 1995 vuoteen 2006. Vuonna 2010 toteutettu ravintolaruokailun siirtäminen samaan ryhmään elintarvikkeiden kanssa näkyy kyseisen ryhmän kulutusosuuden kasvuna vuoden 2012 luvuissa. Elintarvikkeiden ja ravintolaruuan yhteiset kulutusosuudet ovat lähes samat (noin 17 %) muilla paitsi yksin asuvilla miehillä, joilla kulutusosuus on kaksi prosenttiyksikköä pienempi.

Yksin asuvat naiset kuluttavat eniten verottomia ja 10 prosentin verokannan hyödykkeitä ja vähiten vakiokantaan kuuluvia hyödykkeitä. Muiden lapsiperheiden kuin yksinhuoltajien tilanne on jotakuinkin päinvastainen. He kuluttavat vähiten verottomiin sekä alennettuun 10 prosentin verokannan hyödykkeisiin ja eniten vakioverokannan hyödykkeisiin.

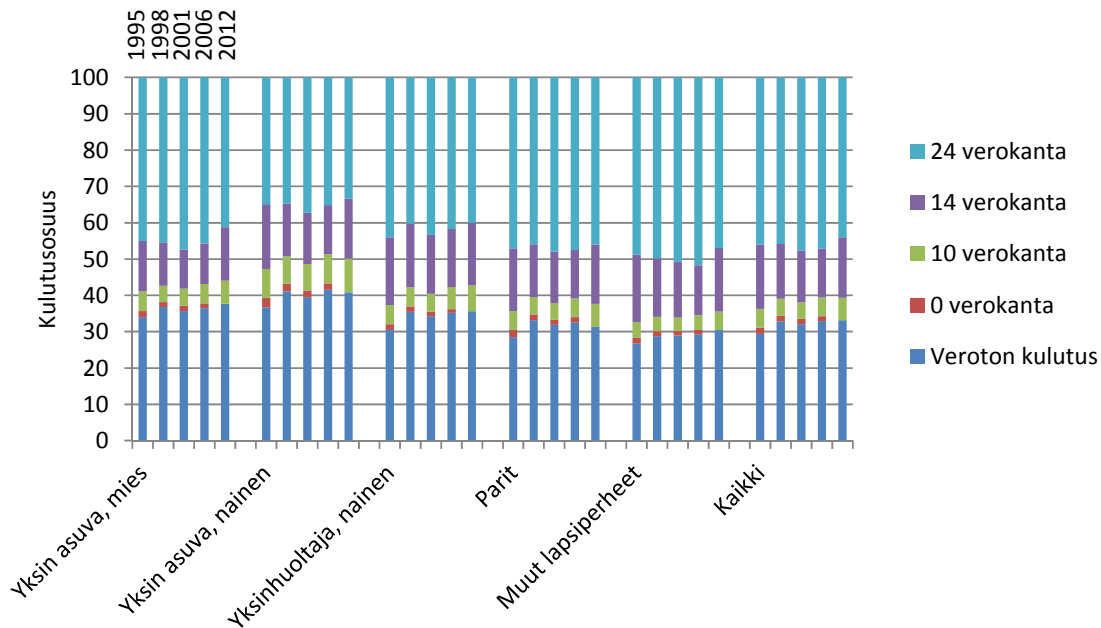
Vuonna 2012 kotitaloudet kuluttivat 72 prosenttia bruttotuloista (Liite 8). Se, että kulutusalttius (kulutuksen osuus bruttotuloista) yleensä pienenee tulojen kasvaessa, ilmenee selvästi yksinhuoltajilla, joilla on keskimäärin muita pienemmät tulot. Toisaalta myös yksin asuvilla naisilla ja miehillä on keskimääräistä suurempi kulutusalttius. Kulutusalttiuteen vaikuttavat jonkin verran myös elinvaihe, koska säästäminen on suurinta keski-iässä.²⁷

²⁵ Yksinhuoltajamiehiä ei ole raportoitu otoksessa. Heitä on liian vähän, jotta tulokset olisivat luotettavia.

²⁶ Ks. Riihelä (2010).

²⁷ Perinteisen elinkaarihypoteesin mukaan keski-iässä tulot ovat suuremmat kuin kulutus ja eläkkeellä puretaan säästöjä. Kansainväliset tutkimukset eivät kaikin osin tue tätä tulojen ja kulutuksen ikäprofiilin muotoa (Deaton, 1992). Myös Suomen aineistolla havaitaan, että eläkeläiset eivät pura säästöjä niin voimakkaasti kuin elinkaarihypoteesi olettaa (Riihelä, 2006).

Kuva 4.4 Kulutusosuudet eri arvonlisäverokantojen hyödykeryhmissä kotitaloustyypeittäin vuosina 1995–2012, %²⁸

Aineistolähde: Kulutustutkimukset 1995–2012, Tilastokeskus.

4.3 Naisten ja miesten verot

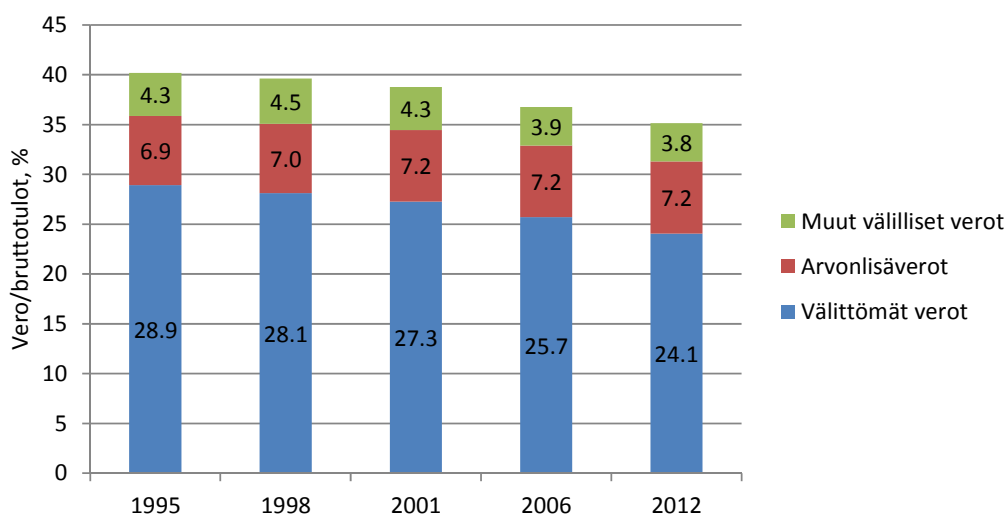
Verojen osuus bruttotuloista on laskenut 1990-luvun puolivälistä lähtien (Kuva 4.5)²⁹. Tämä johtuu lähinnä tuloverotuksen keventymisestä. Välillisten verojen veroasteet³⁰ ovat pysyneet lähes muuttumattomina. Arvonlisäveron perusteissa suurimmat muutokset olivat elintarvikkeiden ja ravintolapalveluiden verokantojen alentaminen vuosina 2009 ja 2010 sekä kaikkien verokantojen korottaminen yhdellä prosenttiyksiköllä vuonna 2010. Vaikutukset kuitenkin pitkälti kumosivat toisensa.

²⁸ Hyödykeryhmien verokannat on nimetty vuoden 2012 arvonlisäverokantojen mukaan, mutta hyödykkeet siirtyvät ryhmästä toiseen arvonlisäveroreformien mukaisesti. Esimerkiksi ateriapalvelut on laskettu vuonna 2006 vakioverokannan hyödykkeisiin ja vuonna 2012 alennettuun 14 prosentin verokantaan.

²⁹ Tässä tilastoaineistojen tarkastelussa henkilöiden tuloveroja ovat ansio- ja pääomatulovero valtiolle, tulovero kunnille, sosiaalivakuutusmaksut, varallisuusvero ja muut verot (mm. kiinteistövero). Välillisiä veroja ovat kotitalouksien kulutuksen yhteydessä maksamat arvonlisä- ja valmisteverot.

³⁰ Eri yhteyksissä esitetyissä arvonlisäveroasteissa on tasoeroja riippuen siitä, mihin vero suhteutetaan. Jos vero suhteutetaan arvonlisäverolliseen kulutukseen, veroaste on noin 16 prosenttia. Mikäli vero suhteutetaan kotitalouksien kokonaiskulutukseen, veroaste on noin 10 prosenttia. Ero johtuu siitä, että runsaat 30 prosenttia kotitalouksien kulutusmenoista on verotonta (ks. kuva 4.4). Kun vero suhteutetaan bruttotuloihin, laskee veroaste edelleen, koska kotitaloudet kuluttavat vain noin 72 prosenttia bruttotuloistaan (ks. Liite 8). Tässä yhteydessä tarkastellaan vain kotitaloussektoria, jonka kulutus kattaa noin 60 prosenttia arvonlisäveropohjasta.

Kuva 4.5 Välittömien ja välillisten verojen osuus bruttotuloista vuosina 1995–2012, %³¹

Aineistolähde: Kulutustutkimukset 1995–2012, Tilastokeskus.

Välittömien verojen osuus bruttotuloista on laskenut 1990-luvun puolivälistä lähtien (Kuva 4.6). Tämä johtuu siitä, että valtion ansiotuloverotus on keventynyt vuodesta 1997 lähtien. Sen osuus on laskenut miehillä 10 prosentista viiteen prosenttiin ja naisilla seitsemästä prosentista noin kolmeen prosenttiin. Efektiivinen kunnallisveroaste on ollut keskimäärin noin 13 prosenttia koko periodilla ja naisilla hieman alhaisempi kuin miehillä.

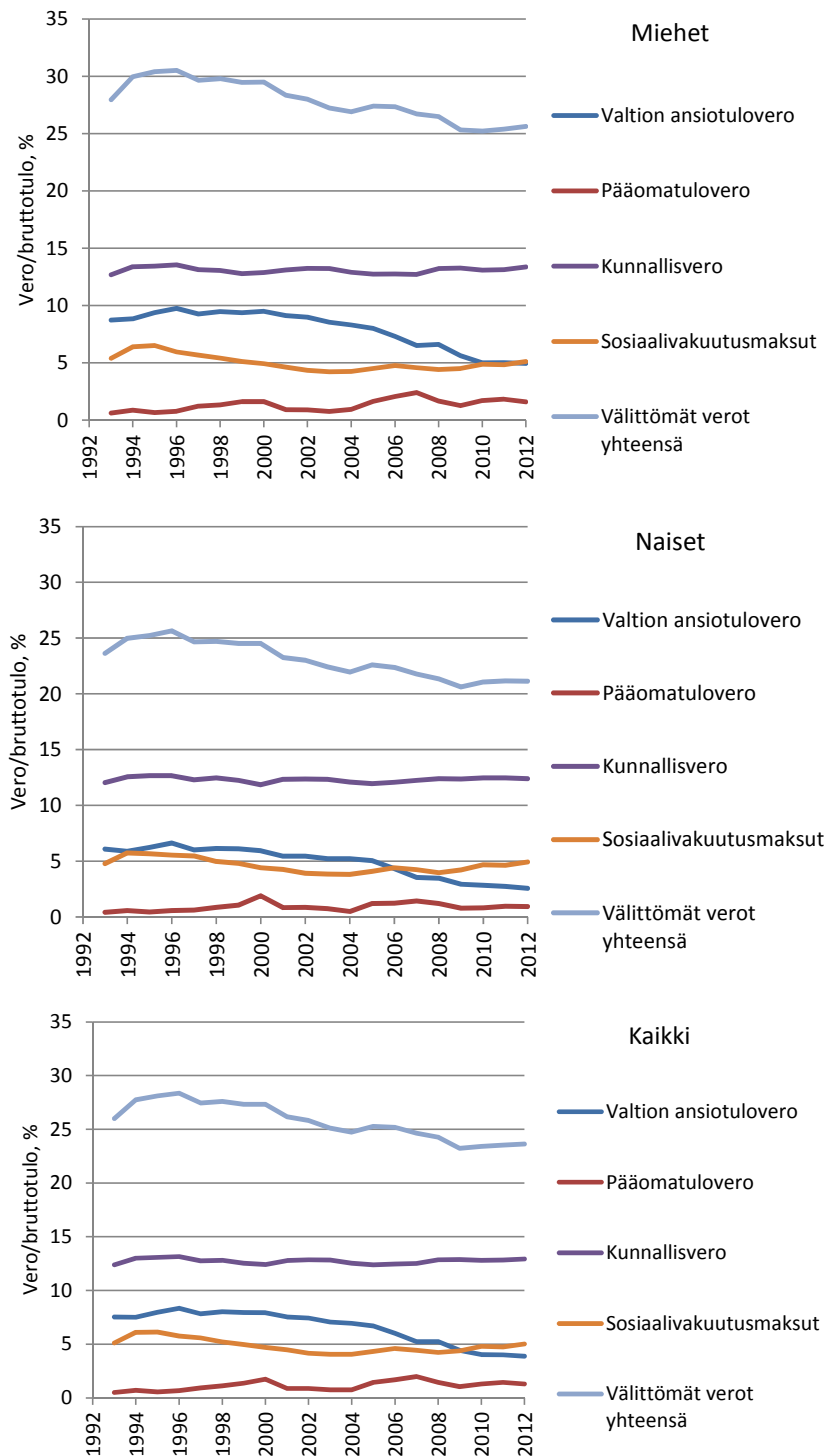
Keskimääräisten veroasteiden kehitys eroaa eri bruttotulojen desiileissä³². Viidessä alimmassa desiilissä veroasteet ovat laskeneet keskimääräistä vähemmän ja vastaavasti mediaanitulon yläpuolella veroasteet ovat laskeneet keskimääräistä enemmän (Kuva 4.7). Naisia on mediaanitulon alapuolella suhteellisesti enemmän kuin miehiä.

Veroasteiden suuruuteen vaikuttaa veroperusteiden lisäksi veroa edeltävän tulon (bruttotulon) koostumus. Tarkasteluaikajaksolla bruttotulojen koostumus on muuttunut siten, että pääomatulojen osuus on kasvanut (Liite 9). Erityisesti se on kasvanut suurituloisilla (Riihelä et al., 2014). Ylimmällä yhdellä prosentilla tulonsaajista tuloveroasteet ovat olleet 1990-luvun jälkipuoliskolta asti matalammat tai yhtä suuret kuin seuraavalla yhdeksällä prosentilla.

³¹ Viimeisen vuoden valmisteverot on laskettu vuoden 2011 panos-tuotos -tutkimuksesta. Arvonlisäverot on laskettu veroprosentteina verottomasta kulutuksesta.

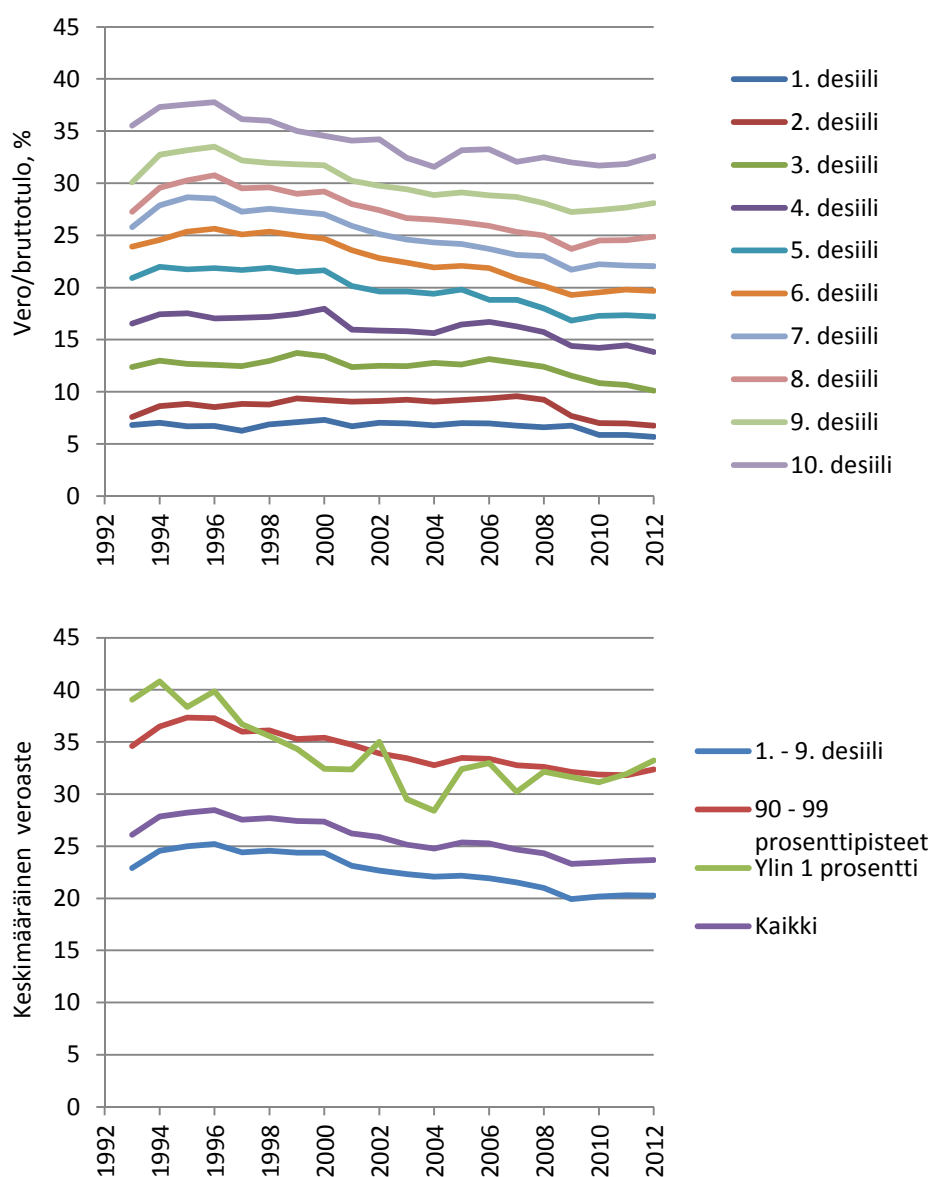
³² Tulodesiilit on muodostettu henkilökohtaisten bruttotulojen mukaan yli 17-vuotiaille.

Kuva 4.6 Välittömien verojen osuus bruttotuloista sukupuolen mukaan vuosina 1993–2012, %

Aineistolähde: Tulonjaon palveluaineisto 1993–2012, Tilastokeskus.

Kuva 4.7 Välittömien verojen osuus bruttotuloista desiileittäin vuosina 1993–2012, %

Aineistolähde: Tulonjaon palveluaineisto 1993–2012, Tilastokeskus

Suurituloisilla ansiotuloja kevyemmin verotetut pääomatulot ovat lisääntyneet huomattavasti 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun. Tästä ovat hyötynneet miehet naisia enemmän, koska miesten osuus ylimmässä yhdessä prosentissa on ollut runsaat 80 prosenttia. Pääomatulojen osuus bruttotuloista on jäänyt 2000-luvulla korkealle tasolle, mutta on vaihdellut huomattavasti vuodesta toiseen. Vaikka valtionverotuksessa ansiotuloverotusta on alennettu eniten vasta 2000-luvun alusta lähtien, sen vaikutus ylimmässä yhdessä prosentissa tulonsaajia peit-

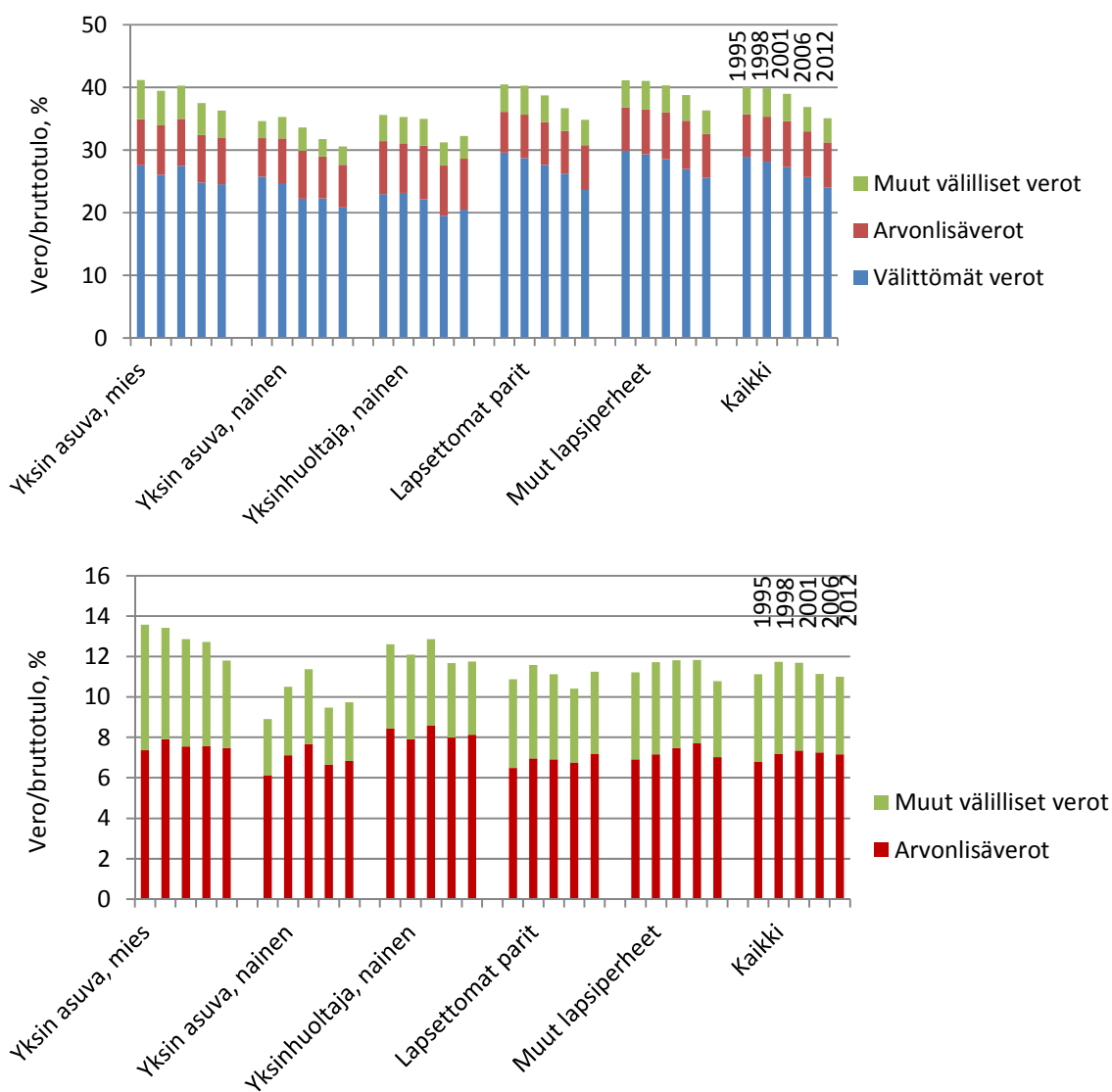
tyy pääomatulojen vaihteluihin. Ylimmissä desiileissä, ylintä yhtä prosenttia lukuun ottamatta, veroasteisiin vaikuttaa tulokoostumuksen muutosta enemmän veroperusteiden muutokset.

Kolmessa ylimmässä tulodesiilissä miehiä on enemmän kuin naisia, jolloin veroasteiden aleneminen kohdistuu enemmän miehiin kuin naisiin. Toisaalta kuudennessa ja seitsemännessä desiilissä, joissa naisia on enemmän kuin miehiä, veroasteet ovat alentuneet eniten. Naisia on enemmän myös alimmissa tuloiluokissa, joissa verotus on pitkälti pysynyt ennallaan.

Edellä havaittiin, että keskimäärin miesten veroasteet ovat laskeneet enemmän kuin naisten. Ero on kuitenkin pieni, noin puoli prosenttiyksikköä. Tämä johtuu siitä, että naiset ovat sijoittuneet sekä tulojakauman alapäähän, jossa veroasteet eivät ole juuri muuttuneet että jakauman keskelle, jossa veroasteet ovat alentuneet voimakkaimmin. Miehet ovat puolestaan enemmistönä jakauman yläpäässä.

Välittömien ja välillisten verojen osuus bruttotuloista vaihtelee eri perhetyypeillä (Kuva 4.8). Muutos vuodesta 1995 vuoteen 2012 on kuitenkin ollut samanlainen kaikilla perhetyypeillä. Kuten aiemmin todettiin, välillisten verojen osuudet ovat pysyneet suunnilleen samoina, mutta tuloverotuksen osuus on selvästi laskenut. Vähiten välillisiä veroja bruttotuloistaan maksavat yksin asuvat naiset, vaikka heillä kulutusalttius on suuri. Tämä johtuu siitä, että he kuluttavat verottomia ja 10 prosentin verokantaan kuuluvia hyödykkeitä keskimääräistä enemmän. Yksin asuvat naiset myös maksavat valmisteveroja vähemmän kuin muut ryhmät.

Kuva 4.8 Välittömien ja välillisten verojen osuus bruttotuloista vuosina 1995, 1998, 2001, 2006 ja 2012, %

Aineistolähde: Kulutustutkimukset 1995–2012, Tilastokeskus.

5 Verotukseen tehtyjen muutosten vaikutukset vuosina 1993–2012

5.1 Staattiset vaikutukset

Edellisessä luvussa on kuvattu tilastoaineistojen mukaista tulojen, kulutuksen ja verotuksen kehitystä. Veroihin ovat tällöin vaikuttaneet useat tekijät, muun muassa tulojen ja kulutuksen tasossa sekä niiden rakenteissa tapahtuneet muutokset. Tämän luvun simulointilaskelmissa esitetään puhtaasti veroperusteisiin tehtyjen muutosten (politiikkamuutosten) vaikutukset. Kaikki muut verotukseen vaikuttavat tekijät on pyritty eliminoimaan tuloksista.

Tämä on tehty ensinnäkin siten, että väestörakenteen ja tulokoostumuksen muutokset on vakioitu käyttämällä kaikissa laskelmissa yhden vuoden otosaineistoa. Toiseksi politiikkavaikutus ja tulojen muutoksesta aiheutuva vaikutus on hajautettu luvussa 2 kuvatulla tavalla.

Tulokset kuvaavat veroperustemuutosten staattisia vaikutuksia. Niistä ei käy ilmi, mistä tulojen kehitys tarkasteluperiodilla on johtunut. Se voi olla seurausta suhdanteiden, työmarkkinoiden ja väestörakenteen muutoksista tai veroperustemuutosten käyttäytymisvaikutuksista. Lisäksi voi olla muita verotukseen vaikuttavia muutoksia kansalaisten käyttäytymisessä, joiden vaikutuksia laskelmista ei voi erottaa. Niistä ei siten voi päätellä, onko esimerkiksi työhön kannustavien verovähennysten kasvattamisen ja marginaaliveroasteiden alentamisen seurauksena työttömiä siirtynyt ansiotyöhön, työssä olevien työnteko lisääntynyt tai tulotaso noussut koulutukseen panostamisen seurauksena. Vai onko ansiotuloja muunnettu kevyemmin verotetuiksi pääomatuloiksi. Näiden kaikkien tekijöiden vaikutukset ilmenevät tulotason ja -rakenteen muutoksina.³³

Kun ansiotulojen nousu otetaan huomioon, verotus kiristyy progressiivisessa verojärjestelmässä. Todellinen tuloveroasteen muutos tarkasteluperiodilla muodostuu veroperustemuutosten, tulotason muutosten sekä väestörakenteen ja tulokoostumuksen muutosten yhteisvaikutuksena. Kahden ensin mainitun merkitys korostuu.

Tuloveroasteet on laskettu keskimääräisinä, naisten ja miesten tuloverojen (ml. veronluonteiset maksut) osuutena heidän veronalaisista ansio- ja pääomatuloistaan³⁴. Desiilitarkastelussa on laskettu kunkin desiiliryhmän keskimääräiset veroasteet. Tuloverot on suhteutettu veronalaisiin tuloihin. Jos niitä on tarkasteltu kulutusverojen yhteydessä, ne on suhteutettu bruttotuloihin. Bruttotulo sisältää

³³ Bargain et al. (2013) arvioivat simulointilaskelmissaan myös veroperustemuutosten käyttäytymisvaikutuksia.

³⁴ Osinkojen osalta veronalaisen tulon käsitettä on muokattu siten, että jaettu osinko on kokonaan katsottu veronalaiseksi tuloksi.

veronalaiset ja verovapaat tulot, jotka on kohdistettu kotitalouden huoltajille aiemmin kuvatulla tavalla. Ansio- ja pääomatulojen veroasteet muodostuvat tällöin jonkin verran pienemmiksi, mutta ovat muutoin samankaltaisia kuin veronalaisiin tuloihin suhteutettuina. Tuloverotuksen muutoksia on kuvattu eriteltynä ansio- ja pääomatuloille sekä sosiaalivakuutusmaksuille. Kulutusverojen osalta tarkastellaan ainoastaan arvonlisäverotuksessa tapahtuneita muutoksia. Kaikki laskelmat perustuvat tuoreimpaan tulonjaon palveluaineistoon ja kulutustutkimukseen, jotka molemmat ovat vuodelta 2012.

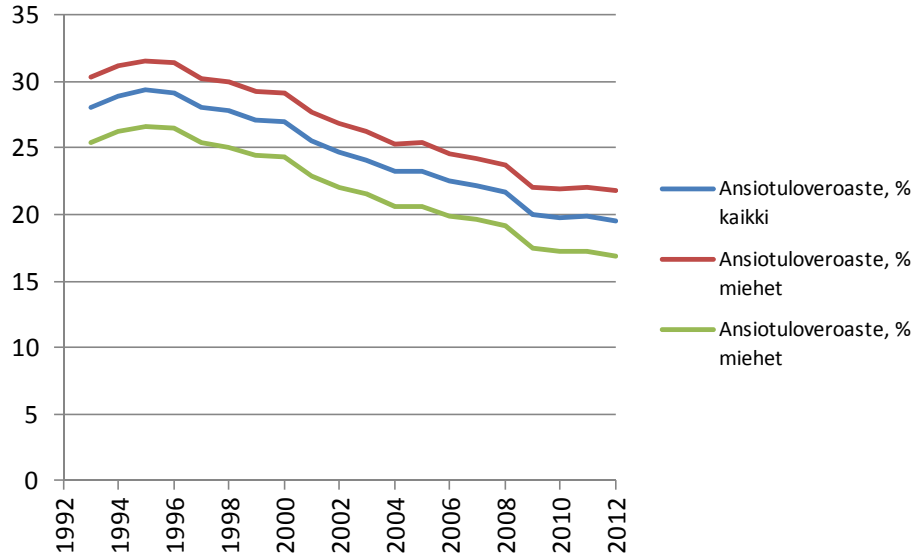
5.2 Tuloverotus

Ansiotulojen verotus

Vuosina 1994 ja 1995 ansiotulojen verotusta kiristettiin runsaalla prosenttiyksiköllä (Kuva 5.1). Tämän jälkeen aina vuoteen 2010 asti verotusta pääsääntöisesti kevennettiin, mistä lähtien se on säilynyt suunnilleen ennallaan. Vuodesta 1993 vuoteen 2012 tuloverojen osuus veronalaisista ansiotuloista aleni veroperuste-muutosten seurauksena sekä naisilla että miehillä noin 8,5 prosenttiyksikköä. Muutosta voidaan tulkita siten, että tuloveroaste olisi alentunut keskimäärin noin 20 prosenttiin, mikäli kansalaisten tulotaso olisi säilynyt koko tarkastelujaksolla reaalisesti ennallaan. Naisilla tuloveroaste on ollut vajaan viisi prosenttiyksikköä alempi kuin miehillä. Tulojen nousun vaikutuksesta verotus on kiristynyt runsaat viisi prosenttiyksikköä. Näiden yhteisvaikutuksena vuonna 2012 keskimääräinen tuloveroaste oli simulointilaskelmissa 24,8 prosenttia³⁵, naisilla 22,2 prosenttia ja miehillä 26,9 prosenttia.

³⁵ Verohallituksen vuoden 2012 maksuunpanotilastossa edellä kuvattujen verojen osuus veronalaisesta ansiotulosta oli myös 24,8 prosenttia.

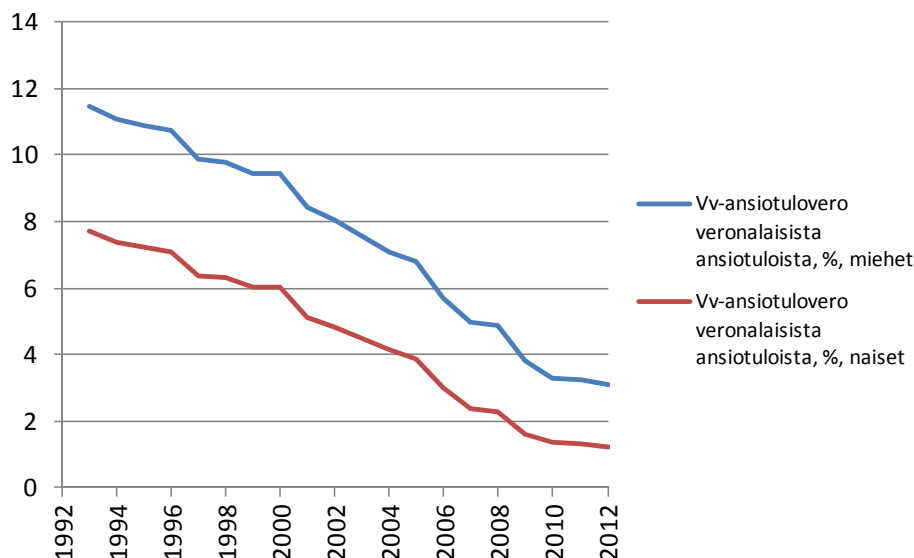
Kuva 5.1 *Ansiotuloverojen osuus veronalaisista ansiotuloista vuosina 1993–2012 (%), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulorakenteella*

Lähteet: TUJA-malli ja tulonjaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

Tuloverotuksen kehitys on seurausta erilaisten verojen muutoksista. Valtion ansiotuloverotus on keventynyt merkittävästi (Kuva 5.2). Keskimääräinen tuloveroaste on alentunut veroperustemuutosten johdosta vuodesta 1993 vuoteen 2012 miehillä kolmannekseen, eli 11,4 prosentista vähän yli kolmeen prosenttiin ja naisilla 7,7 prosentista 1,2 prosenttiin. Miesten veronkevennys on ollut noin kaksi prosenttiyksikköä suurempi. Tämä ilmenee kuvassa siten, että miesten tuloveroasteetta kuvaava käyrä on hieman jyrkempi.

Kuva 5.2 Valtion ansiotuloverojen osuus veronalaisista ansiotuloista vuosina 1993–2012 (%), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulorakenteella

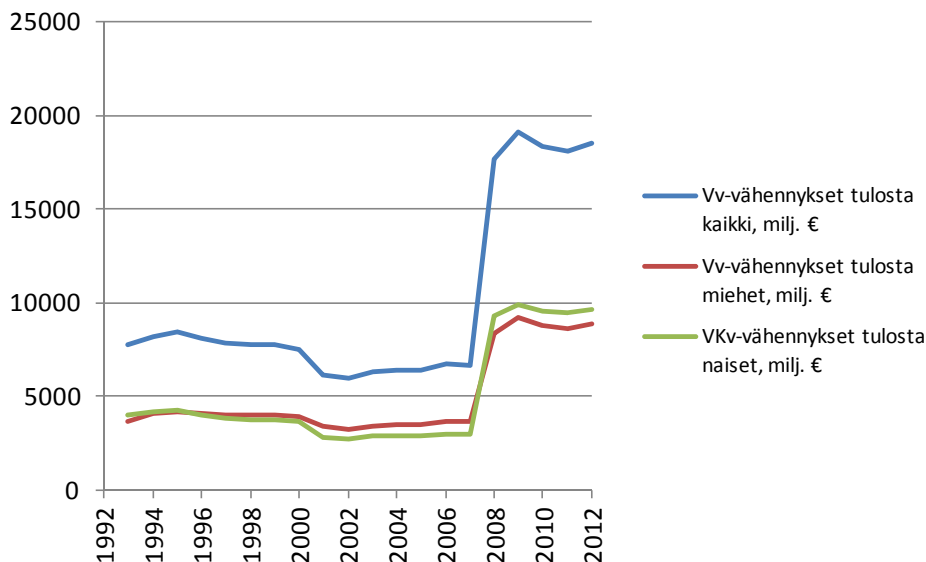

Lähteet: TUJA-malli ja tulonjaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

Valtion ansiotuloverotuksen muutokset johtuvat siitä, että a) tulosta tehtäviä vähennyksiä on muutettu, b) tuloveroasteikon tuloluokkia on vähennetty ja asteikon tuloajoja on korotettu, c) marginaaliveroasteita on alennettu ja d) verosta tehtäviä vähennyksiä on muutettu.

Vuonna 1993 käyttöön otettua palkansaajan työeläkemaksua ja työttömyysvakuutusmaksua korotettiin vuosikymmenen puolivälissä, mikä lisäsi valtionverotuksessa (ja kunnallisverotuksessa) tehtävien vähennysten kokonaismäärää jonkin verran (Kuva 5.3). Tämän jälkeen vähennysten määrä hieman supistui, kunnes se vuodesta 2008 lähtien lisääntyi huomattavasti. Viimeksi mainittu johtui lähes yksinomaan valtionverotuksen eläketulovähennyksen korottamisesta. Taustalla oli hallitusohjelmassa esitetty tavoite, jonka mukaan eläkkeensaajien tuloveroaste (ml. sova-maksut) ei millään tulotasolla saa olla korkeampi kuin palkansaajan. Palkansaajalla tarkoitetaan tällöin vähintään 53-vuotiasta, jonka työeläkemaksu on korkeampi kuin tätä nuoremmalla. Kuvan eläketulovähennyksen lisäys kuitenkin liioittelee sen vaikutusta, sillä huomattava osa vähennyksestä on tuloalueella, jossa valtion tuloveroa ei makseta. Hallituksen esityksessä eläketulovähennyksen korotuksen verotuottovaikutukseksi arvioitiin 205 miljoonaa euroa (HE 57/2007).

Kuva 5.3 Valtionverotuksen vähennykset tulosta vuosina 1993–2012 (milj. euroa), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 hinnoin ja tulorakenteella

Lähteet: TUJA-malli ja tulonjaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

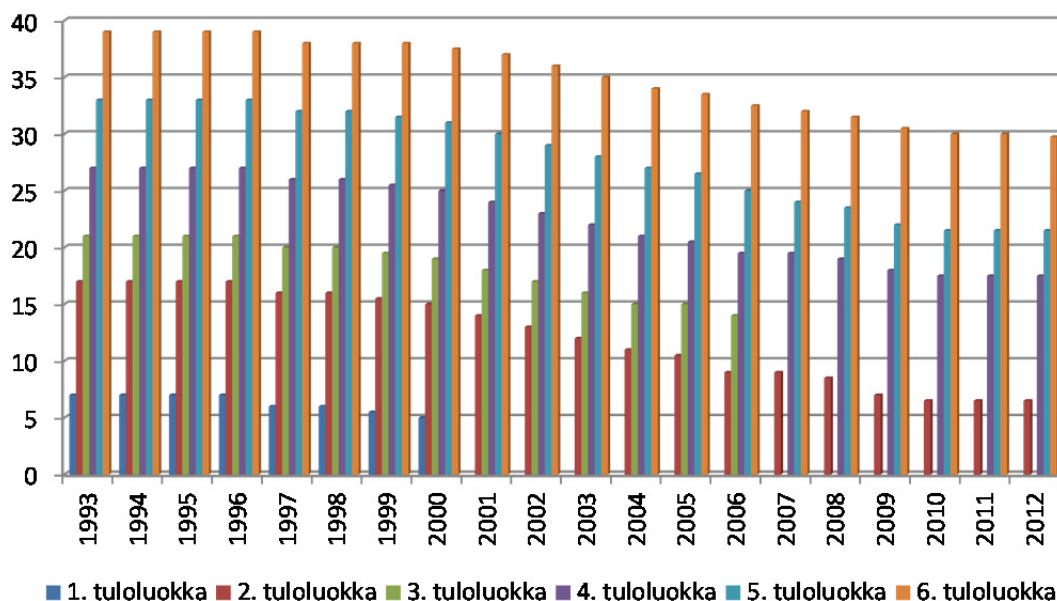
Valtion tuloveroasteikossa oli vuonna 1993 kuusi tuloluokkaa (mikäli ei oteta huomioon 0-luokkaa). Alimmassa tuloluokassa marginaaliveroaste oli seitsemän prosenttia ja ylimässä 39 prosenttia (Kuva 5.4). Vuonna 2012 tuloluokkia oli enää neljä, jossa alimman marginaaliveroaste oli 6,5 prosenttia ja ylimmän 29,75 prosenttia. Samanaikaisesti alimman tuloluokan tulotaso on noussut 13 300 eurosta 16 100 euroon ja ylimmän laskenut 91 300 eurosta 70 300 euroon.

Vuosina 1994–2000 tuloluokkien tulorajoihin tehtiin ainoastaan indeksitarkistukset. Marginaaliveroasteet säilytettiin aluksi ennallaan, mutta vuonna 1997 niitä alennettiin yksi prosenttiyksikkö kussakin tuloluokassa. Vuonna 1999 marginaaliveroasteita alennettiin edelleen puoli prosenttiyksikköä ylintä luokkaa lukuun ottamatta. Samoin tehtiin seuraavana vuonna, mutta kaikissa tuloluokissa. Vuonna 2001 alin porrastus (tuloluokka) poistettiin, jolloin asteikosta tuli viisiportainen. Samanaikaisesti marginaaliveroasteita alennettiin puoli prosenttiyksikköä ylintä tuloluokkaa lukuun ottamatta.

Vuosina 2002–2006 veroasteikon tuloluokkien tulorajoihin tehtiin vain indeksitarkistukset (vuoden 2006 yhtä tuloluokkaa lukuun ottamatta). Marginaaliveroasteiden alentamista kuitenkin jatkettiin siten, että kolmena ensimmäisenä vuotena niitä alennettiin yhdellä prosenttiyksiköllä kaikissa tuloluokissa. Viimeisenä kahden vuotena marginaaliveroprosentteja edelleen alennettiin, mutta epäyhtenäisesti eri tuloluokissa. Vuonna 2007 tuloveroasteikosta poistettiin toiseksi alin

tuloluokka ja marginaaliveroasteita alennettiin kahdessa ylimmässä tuloluokassa. Tämän jälkeen vuoteen 2012 asti asteikon rakenne pidettiin ennallaan.³⁶ Marginaaliveroasteita kuitenkin edelleen alennettiin 0,25 prosenttiyksikköä vuonna 2012.

Kuva 5.4 Valtion tuloveroasteikon marginaaliveroasteet vuosina 1993–2012 (%)

Lähteet: TUJA-mallin säädösperusteiset parametrit.

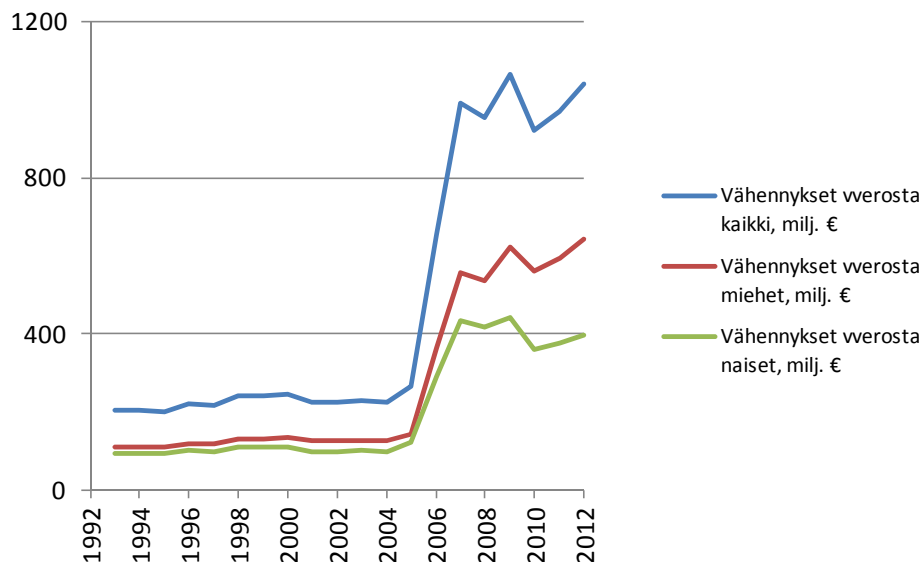
Valtion ansiotuloverosta tehtäviä vähennyksiä ovat kotitalousvähennys, työtulo-vähennys, alijäämähyvitys sekä ylimääräinen alijäämähyvitys. Perustemuutosten seurauksena näiden vähennysten määrät lisääntyivät erityisesti vuodesta 2006 lähtien (Kuva 5.5).

Vuonna 2006 otettiin käyttöön työtulovähennys³⁷ ja kotitalousvähennyksen perusteita kevennettiin (vähennystä kasvatettiin). Seuraavana vuonna myös työtulovähennyksen perusteita kevennettiin. Vuonna 2009 näitä molempia, erityisesti työtulovähennystä, edelleen kasvatettiin. Tämän jälkeen työtulovähennyksen enimmäismääriä on korotettu vuosittain. Kotitalousvähennyksen perusteet sen sijaan säilyivät ennallaan vuoteen 2012, jolloin niitä kiristettiin.

³⁶ Vuonna 2013 asteikkoon lisättiin uusi tuloluokka 100 000 euroa ylittävälle tuloille.

³⁷ Silloiselta nimeltään valtionverotuksen ansiotulovähennys.

Kuva 5.5 Valtionverotuksen vähennykset ansiotuloverosta vuosina 1993–2012 (milj. euroa), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 hinnoin ja tulorakenteella

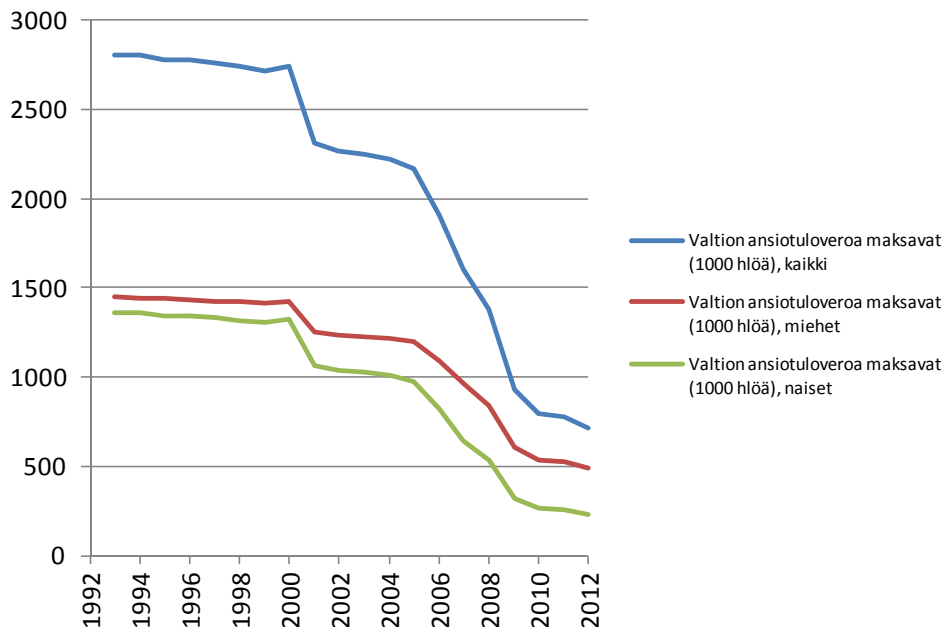

Lähteet: TUJA-malli ja tulonjaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

Valtionverotuksessa tulosta tehtävien vähennysten, asteikon tulorajojen ja marginaaliveroasteiden sekä verosta tehtävien vähennysten muutosten yhteisvaikutuksena valtion ansiotuloveroa maksavien lukumäärä on simulointilaskelmissa dramaattisesti vähentynyt, tarkasteluperiodilla noin kahdella miljoonalla henkilöllä (Kuva 5.6). Naisilla muutos on ollut suurempi kuin miehillä. Pienempituloisimpina he ovat miehiä useammin pudonneet tuloveroasteikon ulkopuolelle. Pitkäaikainen jyrkkä pudotus veronmaksajien lukumäärässä alkoi vuonna 2007, jolloin asteikon toinen tuloluokka poistettiin ja samanaikaisesti verosta tehtäviä vähennyksiä korotettiin.

Veroperustemuutosten ohella ansiotulojen nousu, väestörakenteen muutos ja ennen kaikkea väestönkasvu ovat lisänneet veronmaksajien lukumäärää siten, että näiden yhteisvaikutuksena valtion tuloveroa maksoi vuonna 2012 vajaat 1,6 miljoonaa henkilöä. Tämä on noin 0,9 miljoonaa vähemmän kuin vuonna 1993. Väestönkasvu vaikuttaa selvästi veronmaksajien lukumäärään, mutta kuten havaittiin (Liite 2), ei juurikaan tuloveroasteisin.

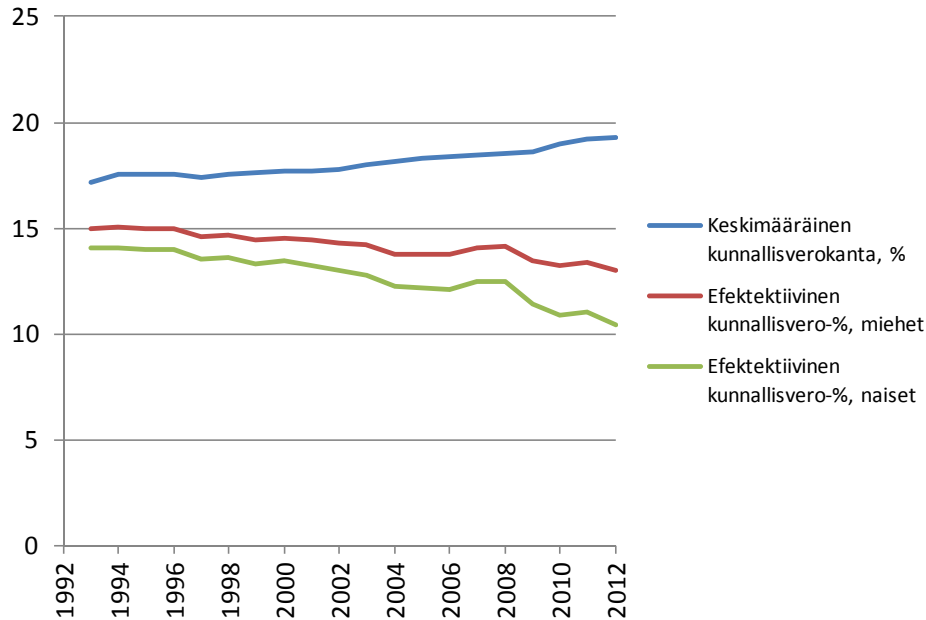
Kuva 5.6 Valtion ansiotuloveroa maksavat vuosina 1993–2012 (1000 henkilöä), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulorakenteella

Lähteet: TUJA-malli ja tulonjaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

Keskimääräinen nimellinen kunnallisveroprosentti (verokanta) on noussut tarkastelujakson aikana 17,2 prosentista 19,25 prosenttiin, eli runsaat kaksi prosenttiyksikköä. Kunnallisverojen osuus veronalaisista ansiotuloista, eli efektiivinen kunnallisveroaste, on kuitenkin perustemuutosten johdosta alentunut naisilla noin 3,5 prosenttiyksikköä ja miehillä kaksi prosenttiyksikköä (Kuva 5.7). Tähän ovat vaikuttaneet pääasiassa tulosta ja verosta tehtävien vähennysten muutokset. Naisilla efektiivinen kunnallisveroaste on alempi kuin miehillä. Tämä kehitys näyttää voimistuneen tarkastelujakson viimeisinä vuosina, samalla kun nimelliset ja efektiiviset kunnallisveroprosentit ovat yhä enemmän erkaantuneet toisistaan. Keskimäärin pienempituloisten naisten alempi veroaste selittyy sillä, että myös kunnallisverotus on progressiivista. Kun tulomuutos otetaan huomioon, efektiivinen kunnallisveroaste on lievästi noussut miehillä ja laskenut naisilla siten, että se on tarkastelujaksolla pysynyt keskimäärin lähes ennallaan.

Kuva 5.7 Keskimääräinen ja efektiivinen kunnallisveroaste vuosina 1993–2012 (%), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulorakenteella

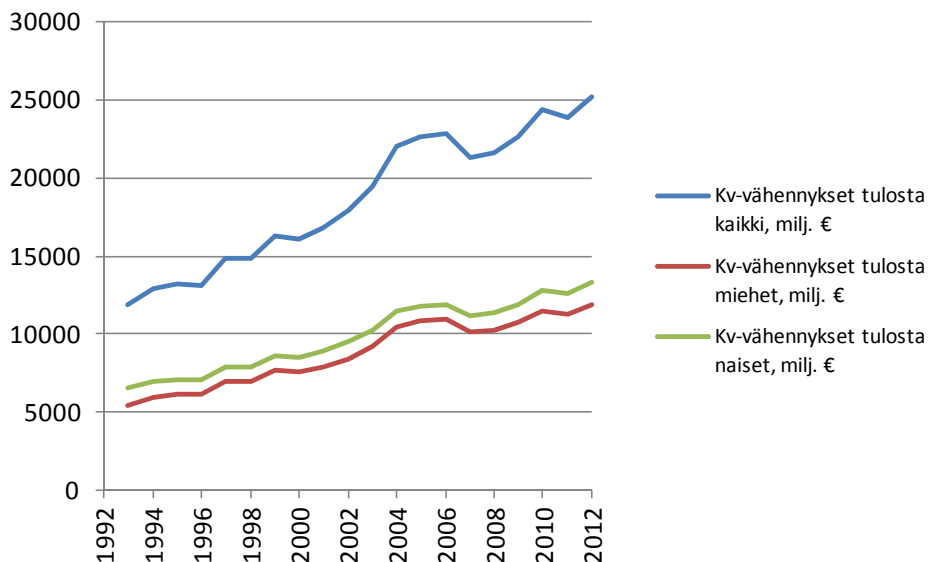

Lähteet: TUJA-malli ja tulojaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

Kunnallisverotuksen muutokset johtuvat siitä, että a) tulosta tehtäviä vähennyksiä on lisätty, b) kunnallisveroprosentteja on yleisesti korotettu ja c) verosta tehtäviä vähennyksiä on lisätty. Tulosta tehtävien vähennysten kokonaismäärä (vuoden 2012 tasossa) lisääntyi perustemuutosten johdosta noin 13 miljardia euroa vuodesta 1993 (Kuva 5.8)³⁸. Poikkeama nousevasta kehityksestä oli vuosi 2007, jolloin kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen perusteita kiristettiin. Vuosina 2009–2010 kunnallisverotuksen vähennysten kokonaismäärä jälleen kasvoi, kun ensin eläketulovähennystä ja sitten perusvähennystä korotettiin. Kun työtulovähennystä ja kotitalousvähennystä kasvatettiin viimeisinä vuosina, kunnallisverosta tehtävien vähennysten määrä lisääntyi merkittävästi (Kuva 5.9).

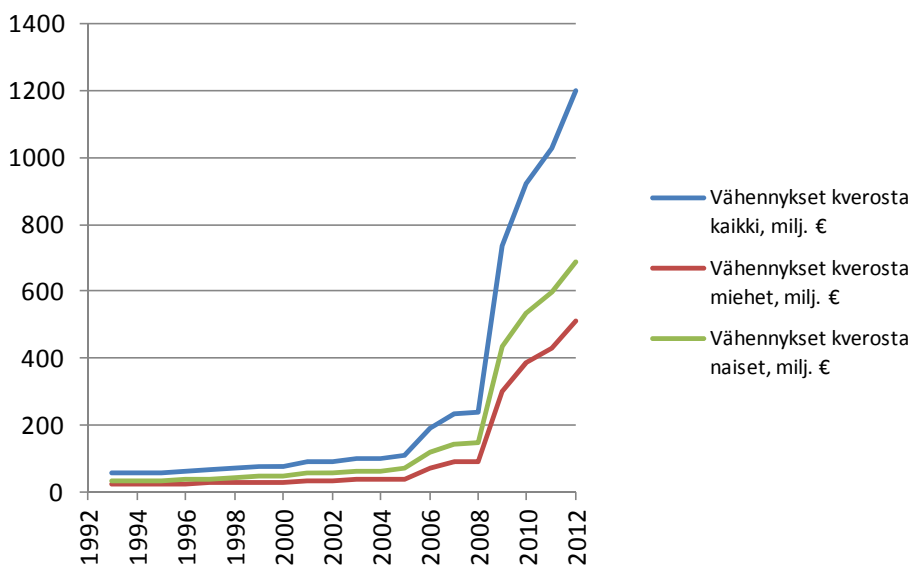
³⁸ Kunnallisverotuksessa tulosta tehtävä eläketulovähennys on jonkin verran alimitoitettu, koska aineistossa ei ole laitosaikaisia. Vähennyksen kehitykseen tällä ei ole mainittavaa vaikutusta.

Kuva 5.8 Kunnallisverotuksen vähennykset tulosta vuosina 1993–2012 (milj. euroa), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 hinnoin ja tulorakenteella

Lähteet: TUJA-malli ja tulonjaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

Kuva 5.9 Kunnallisverotuksessa verosta tehtävät vähennykset vuosina 1993–2012 (milj. euroa), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 hinnoin ja tulorakenteella

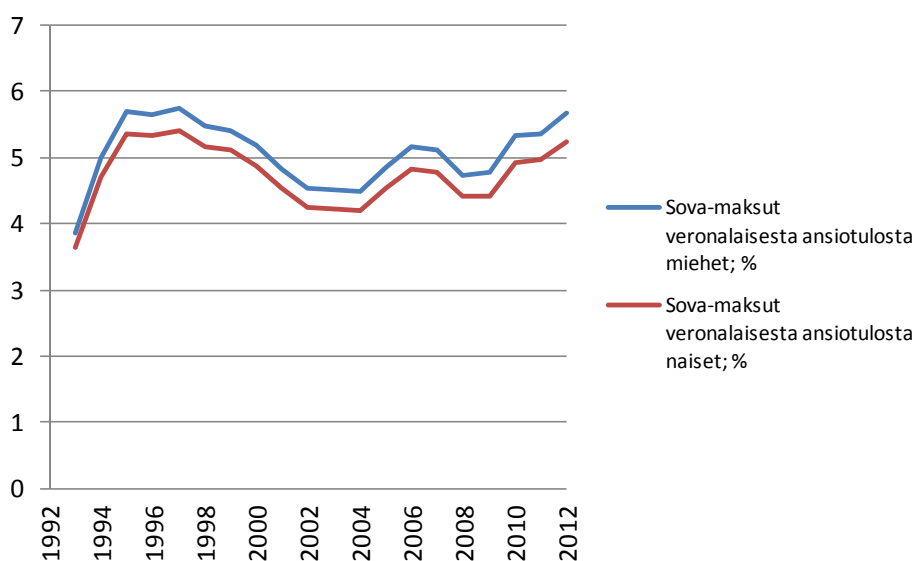

Lähteet: TUJA-malli ja vuoden 2012 tulonjaon palveluaineisto (Tilastokeskus)

Laman seurauksena työttömyysvakuutus- ja työeläkemaksua korotettiin vuonna 1994. Pian tämän jälkeen työeläkemaksua lukuun ottamatta muiden sosiaalivakuutusmaksujen prosentteja pääosin alennettiin.³⁹ Maksujen yhteinen osuus veronalaisista ansiotuloista lisääntyi vuonna 2006 muun muassa sen johdosta, että sairausvakuutuksen päivärahamaksu otettiin käyttöön (Kuva 5.10). Vuonna 2008 useita vakuutusmaksuprosentteja alennettiin, mutta sen jälkeen muutos on ollut päinvastainen.

Naisilla sosiaalivakuutusmaksujen osuus veronalaisesta ansiotulosta on noin 0,3 prosenttiyksikköä pienempi kuin miehillä. Tämä johtuu lähinnä sairaanhoitomaksusta, joka määrätään kunnallisverotuksessa verotettavan tulon perusteella. Kunnallisverojen ohella myös tämä maksu muodostuu lievästi progressiiviseksi. Sen sijaan työntekijän työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksu sekä sairausvakuutuksen päivärahamaksu ovat suhteellisia maksuja, jotka vähennetään veroa edeltävästä tulosta.

Kuva 5.10 Sova-maksujen osuus veronalaisesta ansiotulosta vuosina 1993–2012 (milj. euroa), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulorakenteella

Lähteet: TUJA-malli ja vuoden 2012 tulonjaon palveluaineisto (Tilastokeskus)

³⁹ Kansaneläkemaksu poistettiin vuonna 1996. Se ei ole mukana laskelmissa.

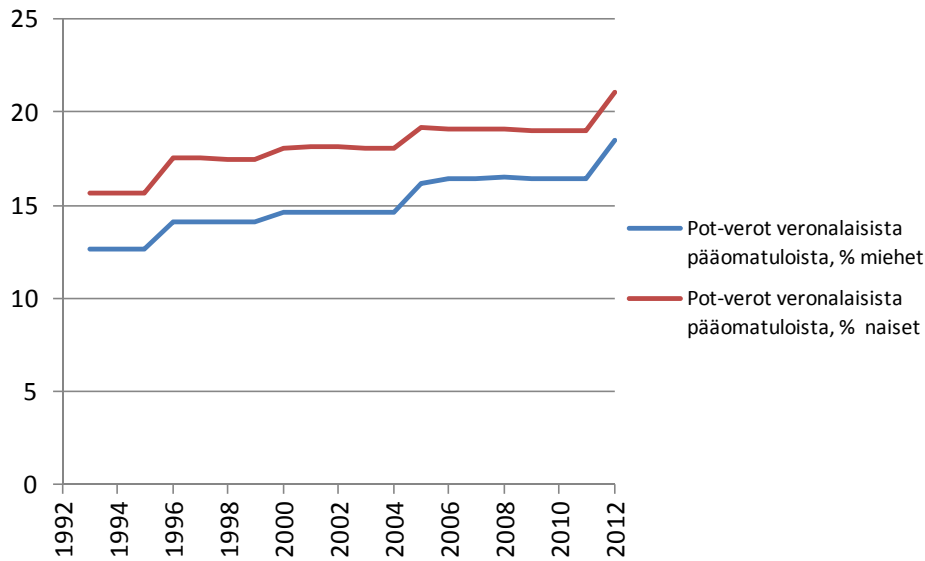
Pääomatulojen verotus

Vuoden 1993 uudistuksessa ansio- ja pääomatulojen verotus eriytettiin toisistaan. Toinen merkittävä verojärjestelmän muutos tehtiin vuonna 2005, kun osinkoverotusta uudistettiin. Aiemmassa yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä henkilökohtainen veronalainen osinkotulo muodostui jaetun osingon ja yhtiöveron hyvityksen yhteissummasta. Vuoden 2005 uudistuksessa osingot saatettiin kahdenkertaisen verotuksen piiriin samalla, kun listaamattomista ja listatuista yrityksistä saatujen osinkojen verotus eriytettiin. Listattujen yritysten osingoista 57 prosenttia oli veronalaista pääomatuloa (70 % vuodesta 2006). Listaamattomien yritysten pääomatulona verotettavat osingot olivat lisäksi verovapaata tuloa 90 000 euron (60 000 euron vuodesta 2012) rajaan asti. Pääomatuloksi osingoista katsottiin se määrä, joka vastaa yhdeksää prosenttia yhtiön nettovarallisuudesta

Vuonna 1993 pääomatulojen verokannaksi asetettiin 25 prosenttia, mitä korotettiin 28 prosenttiin vuonna 1996 ja edelleen 29 prosenttiin vuonna 2000. Vuoden 2005 osinkoverouudistuksen yhteydessä pääomatulojen verokanta laskettiin taas 28 prosenttiin. Kaiken kaikkiaan pääomatulojen verotus kuitenkin kiristyi. Vuonna 2012 verokanta nostettiin 30 prosenttiin ja samalla verotus muutettiin progressiiviseksi siten, että 50 000 euron ylittävältä osalta veroprosentti on 32 prosenttia. Tämä kiristi pääomatulojen verotusta keskimäärin runsaalla kahdella prosenttiyksiköllä.

Naisilla pääomatulojen verotus on keskimäärin kireämpää kuin miehillä, koska miehillä osinkotulojen osuus pääomatuloista on suurempi kuin naisilla. Siten myös verovapaan tulon osuus pääomatuloista on suurempi.

Kuva 5.12 Pääomatuloveroajan osuus veronalaisista pääomatuloista (%), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulorakenteella⁴⁰

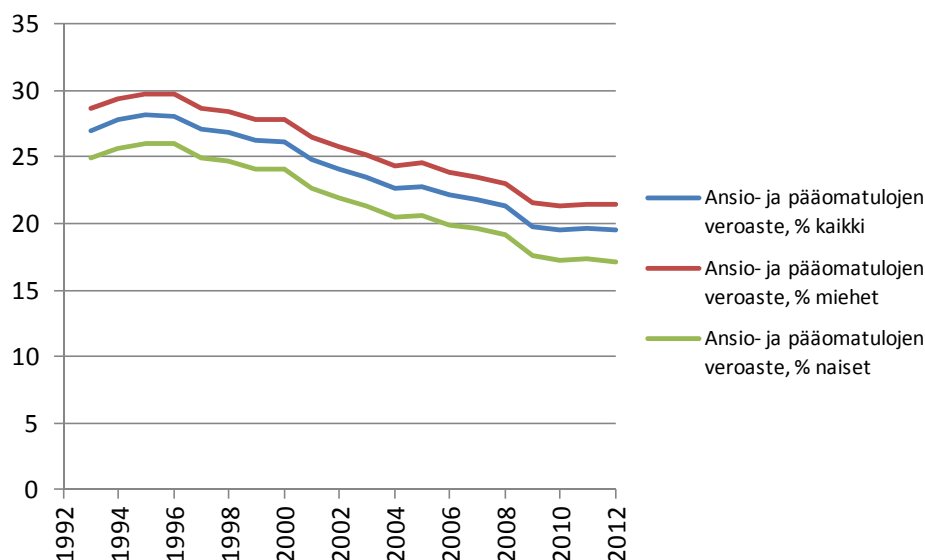
Lähteet: TUJA-malli ja vuoden 2012 tulonjaon palveluaineisto (Tilastokeskus)

Ansio- ja pääomatuloveroasteen muutos on ollut tarkastelujaksolla pitkälti samanlainen kuin ansiotuloveroasteen muutos (Kuva 5.13). Tuloveroasteita kuvaavat käyrät alenevat kuitenkin hieman loivemmin johtuen siitä, että pääomatulojen verotus on kiristynyt. Ansiotulojen verotus keveni miehillä ja naisilla suunnilleen yhtä paljon, mutta pääomatulojen verotus kiristyi miehillä jonkin verran enemmän.

Naisten ansio- ja pääomatulojen veroasteet ovat olleet koko tarkasteluperiodilla alempia kuin miesten vastaavat veroasteet. Tämä on progressiivisen järjestelmän ominaisuus, eikä liity sinällään naisten ja miesten vaan eri tulotasoilla olevien henkilöiden erilaiseen verokohteluun. Kyseinen ominaisuus ilmenee niin valtionverotuksessa kuin kunnallisverotuksessa ja jossain määrin myös sosiaalivakuutusmaksuissa. Erilaisista tulotasoista huolimatta molempien sukupuolten keskimääräiset tuloveroasteiden muutokset ovat olleet pääosin samanlaisia vuodesta 1993 vuoteen 2012. Verotus on keventynyt veroperusteisiin tehtyjen muutosten seurauksena naisilla 7,8 prosenttiyksikköä ja miehillä 7,2 prosenttiyksikköä.

⁴⁰ Kuten luvussa 2 todettiin, osinkotulojen veroastetta laskettaessa koko jaettu osinko on otettu tulona huomioon. Toisin sanoen Kuvan 5.12 veronalainen pääomatulo sisältää myös sen osingon, joka on verovapaa tuloa.

Kuva 5.13 *Ansio- ja pääomatuloverojen osuus veronalaisista ansio- ja pääomatuloista (%), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulorakenteella*

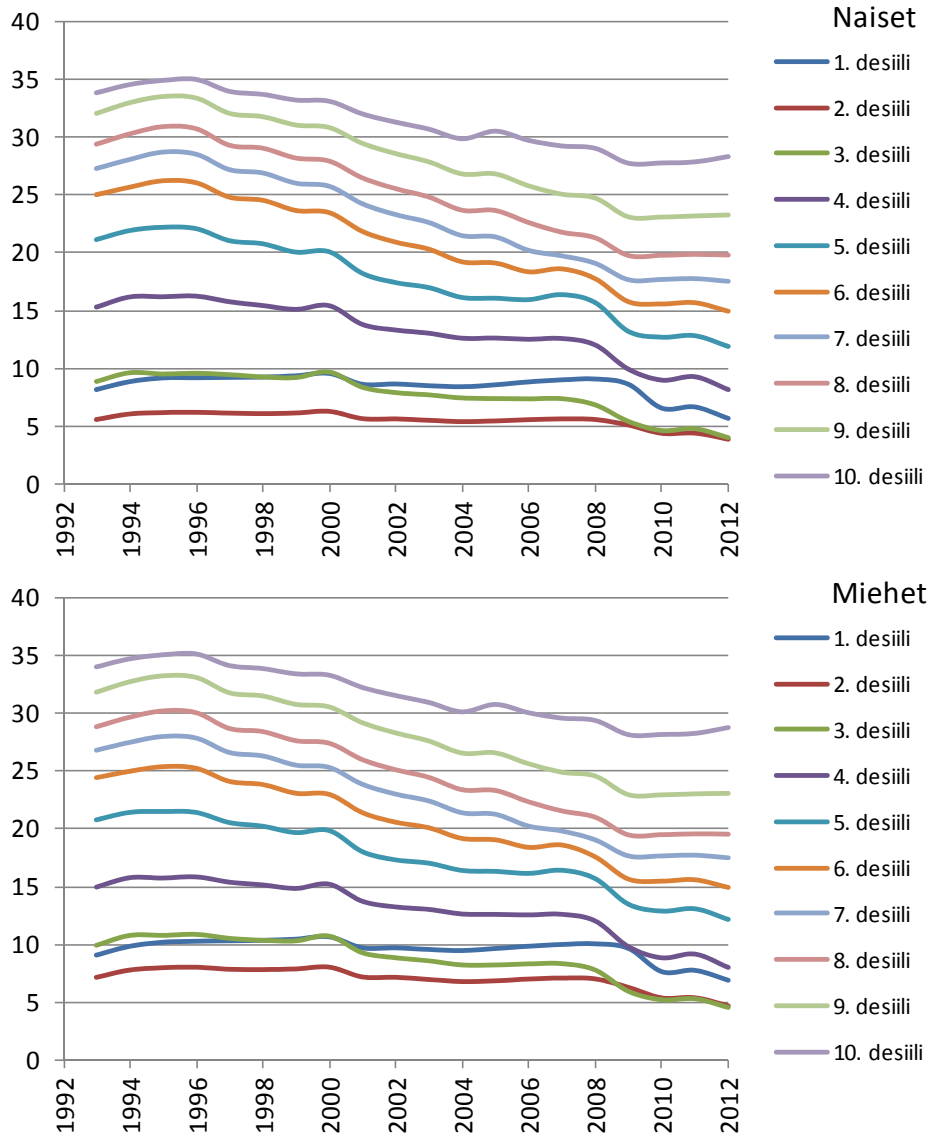

Lähteet: TUJA-malli ja vuoden 2012 tulonjaon palveluaineisto (Tilastokeskus)

Keskimääräisistä tuloveroasteista ei käy ilmi, miten tuloverotuksen muutokset ovat kohdistuneet eri tulotasoilla ja väestöryhmissä oleviin henkilöihin. Kuvassa 5.14 naiset ja miehet on jaettu veronalaisien ansio- ja pääomatulojen mukaan kymmeneen tasalukaiseen ryhmään.⁴¹ Eri tulotasoilla kehitys on poikennut jonkin verran. Lamavuosina veroperusteita yleisesti kiristettiin, mikä ilmenee kuvassa kuitenkin lievempänä kuin tilastotiedoissa, koska väestörakenne ja tulojakauma on säilytetty vuoden 2012 mukaisena. Vaikeasta työttömyystilanteesta aiheutunut erilainen tulokoostumus ei siten näy tuloksissa.

⁴¹ Desiililuokituksen on valittu vain täysi-ikäiset henkilöt, joilla on veronalaista ansio- ja pääomatuloa. Luokittelija on sama koko periodilla.

Kuva 5.14 *Ansio- ja pääomatuloverojen osuus veronalaisista ansio- ja pääomatuloista desiileittäin (%), veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulorakenteella*

Lähteet: TUJA-malli ja vuoden 2012 tulonjaon palveluaineisto (Tilastokeskus)

Laman jälkeen verotus keveni kaikissa tuloryhmissä kolmea alinta lukuun ottamatta, joissa se säilyi likimain ennallaan. Viime vuosina alimmissa tuloluokissa verotus on kuitenkin keventynyt, kun se ylemmissä tuloryhmissä on säilynyt ennallaan tai jopa hieman kiristynyt. Naisilla ja miehillä muutokset ovat olleet kaikissa desiileissä lähes samanlaiset.

Kolmeen alimpaan desiiiliin kuuluvien tuloveroaste on muuttunut vähiten koko kahdenkymmenen vuoden aikana. Ensimmäiseen tuloryhmään kuuluvat lähinnä

perusturva saavat työttömät, opiskelijat, kotona lapsia hoitavat äidit ja muut hyvin pienituloiset henkilöt (Taulukko 5.1). Nämä maksavat ainoastaan kunnallisveroa.

Taulukko 5.1 Naisten ja miesten osuudet desiileittäin ja sosioekonomisen aseman mukaan luokiteltuna vuonna 2012 (%)⁴²

Naiset										
Desiili-ryhmä	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki	
1	0 - 8 500	1,2	0,6	4,4	3,8	7,9	23,0	10,7	51,6	
2	8 500 - 12 200	3,0	0,3	2,2	38,0	5,7	6,6	4,7	60,3	
3	12 200 - 15 600	8,3	0,5	1,6	43,0	4,6	3,0	4,1	65,0	
4	15 600 - 19 700	15,6	0,4	1,9	33,1	3,4	1,7	4,0	60,1	
5	19 700 - 24 500	29,0	0,6	1,4	19,5	1,2	0,8	3,6	56,0	
6	24 500 - 29 400	41,7	0,2	1,4	12,7	1,0	0,4	1,4	58,9	
7	29 400 - 34 400	43,7	0,3	1,3	7,6				53,9	
8	34 400 - 41 600	38,3	0,2	1,7	3,4				43,9	
9	41 600 - 54 400	32,6	0,2	1,7	3,7				38,6	
10	54 400 -	20,6	0,3	3,5	3,1				27,8	
Kaikki		23,4	0,4	2,1	16,8	2,4	3,6	3,0	51,6	

Miehet										
Desiili-ryhmä	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki	
1	0 - 8 500	0,8	1,5	4,6	1,5	14,2	18,8	6,9	48,4	
2	8 500 - 12 200	2,9	0,7	1,5	21,1	6,6	5,7	1,2	39,7	
3	12 200 - 15 600	5,9	0,3	2,0	20,5	3,1	3,0	0,3	35,0	
4	15 600 - 19 700	8,4	0,6	2,2	24,3	3,0	0,9	0,6	39,9	
5	19 700 - 24 500	13,5	1,0	2,8	22,3	3,4	0,5	0,5	44,0	
6	24 500 - 29 400	21,7	0,6	2,6	14,4	1,3	0,2	0,4	41,1	
7	29 400 - 34 400	30,8	0,7	2,9	10,8				46,1	
8	34 400 - 41 600	43,1	0,9	3,3	8,5				56,1	
9	41 600 - 54 400	48,1	1,5	5,0	6,4				61,4	
10	54 400 -	51,6	2,0	10,1	8,2				72,2	
Kaikki		22,7	1,0	3,7	13,8	3,3	2,9	1,0	48,4	

Lähteet: TUJA-malli ja vuoden 2012 tulonjaon palveluaineisto (Tilastokeskus)

Toiseen tuloryhmään kuuluvista 38 prosenttia on eläkkeellä olevia naisia ja 21 prosenttia eläkkeellä olevia miehiä. Tuloryhmän henkilöistä on siten eläkkeensaajia noin 60 prosenttia. Huomattava osa saa kansaneläkettä ja sitä täydentävää takuueläkettä, joista ei makseta tuloveroa. Tuloryhmään kuuluu myös pientä työeläkettä saavia henkilöitä, joiden kunnallisverotukseen ovat vaikuttaneet perusvähennyksen ja kunnallisverotuksen eläketulovähennyksen muutokset. Vuonna 2009 eläketulovähennyksen enimmäismäärä asetettiin samaksi molemmille puolisoille, minkä seurauksena pientä työeläkettä saavien eläkeläispuolisoiden kunnallisverotus keveni. Kun tuloryhmään kuuluvista huomattava osa maksaa

⁴² Desiililuokitus on tehty veronalaisen ansio- ja pääomatulon mukaan. Molempien taulukoiden luvut yhteensä kuvaavat täysi-ikäisiä veronalaista tuloa saaneita kussakin desiilissä.

eläkkeistään vain vähän tai ei lainkaan tuloveroa, ryhmän keskimääräinen tuloveroaste muodostuu pienemmäksi kuin ensimmäisessä desiilissä. Toiseen desiili-ryhmään kuuluu jonkin verran myös työttömiä ja opiskelijoita sekä vähäisessä määrin palkansaaajia ja muita pienituloisia henkilöitä.

Taulukko 5.2 Tuloveroperustemuutosten yhteisvaikutus ansio- ja pääomatulojen veroasteeseen vuosina 1993–2012 (%-yksikköä)

Naiset										
Desiili-ryhmä	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki	
1	0 - 8 500	-5,7	-6,3	-3,4	0,0	-2,8	-2,1	-3,1	-2,5	
2	8 500 - 12 200	-8,3	-9,6	-6,3	-0,2	-1,5	-5,1	-2,1	-1,7	
3	12 200 - 15 600	-9,2	-6,2	-6,9	-4,2	-2,2	-6,4	-2,8	-4,8	
4	15 600 - 19 700	-9,8	-11,5	-11,0	-6,2	-4,0	-5,0	-5,1	-7,1	
5	19 700 - 24 500	-10,7	-8,8	-9,6	-8,1	-4,1	-4,0	-6,9	-9,3	
6	24 500 - 29 400	-10,7	-10,6	-11,1	-8,3	-8,1	-5,8	-8,1	-10,0	
7	29 400 - 34 400	-10,1	-10,3	-10,5	-7,9	0,0	0,0	0,0	-9,7	
8	34 400 - 41 600	-9,8	-7,1	-10,0	-8,1	0,0	0,0	0,0	-9,6	
9	41 600 - 54 400	-9,2	-7,3	-8,9	-6,7	0,0	0,0	0,0	-8,8	
10	54 400 -	-6,8	-5,3	-2,4	-2,6	0,0	0,0	0,0	-5,5	
Kaikki		-9,3	-7,8	-5,8	-5,5	-3,2	-4,0	-4,4	-7,8	

Miehet										
Desiili-ryhmä	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki	
1	0 - 8 500	-5,7	-1,3	-1,7	-0,1	-3,1	-1,6	-1,4	-2,2	
2	8 500 - 12 200	-9,2	-4,4	-6,5	-0,2	-1,8	-6,2	-3,7	-2,5	
3	12 200 - 15 600	-9,6	-9,8	-7,2	-4,4	-1,8	-6,5	-5,7	-5,4	
4	15 600 - 19 700	-10,3	-6,3	-9,9	-6,2	-3,2	-7,5	-3,5	-7,0	
5	19 700 - 24 500	-10,6	-8,0	-10,5	-8,0	-4,2	-4,7	-4,9	-8,6	
6	24 500 - 29 400	-10,6	-9,0	-10,1	-7,9	-7,0	-3,6	-8,7	-9,5	
7	29 400 - 34 400	-10,0	-8,2	-9,5	-7,8	0,0	0,0	0,0	-9,4	
8	34 400 - 41 600	-9,8	-6,7	-8,7	-7,7	0,0	0,0	0,0	-9,3	
9	41 600 - 54 400	-9,1	-6,8	-8,8	-6,6	0,0	0,0	0,0	-8,7	
10	54 400 -	-6,8	-3,3	-0,8	-3,9	0,0	0,0	0,0	-5,2	
Kaikki		-8,5	-5,3	-3,8	-6,0	-3,4	-4,8	-1,4	-7,2	

Lähteet: TUJA-malli ja vuoden 2012 tulonjaon palveluaineisto (Tilastokeskus)

Myös kolmanteen ja neljänteen tulodesiiliin kuuluvista suurin osa on eläkkeensaajia. Heidän tuloveroasteensa keveni erityisesti viimeisten vuosien aikana (Kuva 5.14). Tämä on seurausta ennen kaikkea kunnallisverotuksen eläketulovähennyksen muutoksista vuonna 2009 sekä perusvähennyksen tasokorotuksista vuosina 2010 ja 2012. Kolmannessa desiilissä keskimääräinen tuloveroaste on myös alempi kuin ensimmäisessä desiilissä johtuen lähinnä siitä, että pienten työeläkkeiden verotus on kevyempää kuin muiden vähimmäisetuuksien (paitsi kansaneläkkeiden) verotus.

Tuloverotus on muuttunut veroperustemuutosten johdosta pitkälti samalla tavalla molemmilla sukupuolilla painottuen siten, että valtion ansioverotus on keventy-

nyt miehillä naisia enemmän ja kunnallisverotus naisilla miehiä enemmän. Valtion ansiotuloverotus on keventynyt pääsääntöisesti sitä enemmän mitä suuremmat tulot (Liitteet 11 ja 12)⁴³. Ylimmässä tuloluokassa muutos on kuitenkin ollut pienempi kuin sitä edeltävissä tuloluokissa. Syynä on se, että kaikkein suurituloisimmilla pääomatulojen osuus on muita suurempi, jolloin ansiotuloverotuksen keventyminen vaikuttaa suhteellisesti vähemmän ja pääomatulojen kiristyminen suhteellisesti enemmän kuin muilla tulotasoilla. Kunnallisverotus on keventynyt muissa desiiliryhmissä paitsi ylimmässä, jossa se on lievästi kiristynyt. Tämä johtuu siitä, että kunnallisverotuksen vähennykset ovat kohdistuneet lähinnä pienituloisille, mutta nimellisten kunnallisveroprosenttien korotukset suurituloisille. Toisin sanoen kunnallisverotuksen progressio on lievästi lisääntynyt. Verotus on keventynyt enemmän naisilla kuin miehillä.

Palkansaaajien verotusta on kevennetty 1990-luvun puolivälistä lähtien kaikissa tuloryhmissä (Taulukko 5.2 sekä Liitteet 11 ja 12). Yrittäjillä verotuksen kehitys on ollut pääsääntöisesti samanlaista kuin palkansaaajilla paitsi ylimmässä tuloluokassa. Erityisesti muilla yrittäjillä (pl. maatalousyrittäjät) ylimmässä tulodesiilissä on paljon pääomatuloja, mikä on lieventänyt keskimääräisen tuloveroasteen muutosta. Pelkkien veroperustemuutosten tarkastelu tuottaa tällöin pienemmät veroasteen muutokset, koska tulokoostumus on simulointitarkastelussa kiinteä.

Kuten luvun alussa todettiin, esitetyt simulointitulokset kuvaavat ainoastaan verotukseen tehtyjen muutosten vaikutuksia. Todellisuudessa verotus voi kiristyä tai keventyä muistakin syistä, kuten esimerkiksi tulotason tai tulojen koostumuksen muuttuessa. Kuitenkin tilastoaineistojen ja veroperustemuutosten seurauksena saadut veroasteet ovat pitkälti samanlaisia koko tarkastelujaksolla, jos veroperustemuutosten lisäksi otetaan huomioon myös tulomuutosten vaikutukset. Poikkeukset ilmenevät lähinnä kaikkein pieni- ja suurituloisimpien tuloveroasteissa. Simulointilaskelmissa alimmassa desiilissä keskimääräinen tuloveroaste muodostuu korkeammaksi kuin toisessa desiilissä. Tilastoaineistoista laskettuna tilanne on päinvastainen, koska mukana ovat myös verovapaat tulot, joita on eniten kaikkein pienituloisimmilla. Kun verot suhteutetaan suurempiin bruttotuloihin, alimman desiilin veroaste laskee. Toisaalta ylimmän desiilin tuloverotus on todellisuudessa keventynyt enemmän 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun kuin mitä simulointilaskelmat osoittavat. Tuolloin pääomatulot lisääntyivät huomattavasti, jolloin ne yleensä ansiotuloja kevyemmin verotettuina alensivat niitä saaneiden suurituloisten verotusta.

5.3 Välillinen verotus

Suomessa siirryttiin arvonlisäverotukseen vuonna 1994. Sen jälkeen arvonlisäverokantoihin on tehty muutoksia vuosina 1998, 2007, 2009, 2010 ja 2012. Näiden muutosten vaikutuksia on arvioitu vuoden 2012 aineistolla, eli kyseisen vuoden

⁴³ Pienistä ansiotuloista ei makseta valtion ansiotuloveroa.

kulutustasolla ja -rakenteella. Tulkita on sama kuin edellä, eli miten arvonlisäverotus on muuttunut eri vuosina toteutettujen veroperustemuutosten seurauksena. Taulukossa 5.3 on esitetty tulokset verojen muutoksina bruttotulojen suhteen. Positiivinen muutos kuvaa verotuksen kiristymistä ja negatiivinen sen keventymistä.

Vuonna 1994 alennettuja verokantoja oli kolme, joista kaksi alinta yhdistettiin vuonna 1998 siten, että toista korotettiin ja toista alennettiin. Muutoksella ei ollut juuri vaikutusta verorasitukseen. Vuonna 2007 alennettiin väliaikaisesti parturi- ja kampaamopalvelujen sekä vaatteiden korjaukseen liittyvien palvelujen arvonlisäveroa. Tämän seurauksesta veroaste laski hieman vuoteen 1998 verrattuna. Vuonna 2009 elintarvikkeiden arvonlisäveroa alennettiin 17 prosentista 12 prosenttiin, mikä oli suurin yksittäiseen hyödykeryhmään kohdistuva arvonlisäveroreformi tarkasteluajanjaksolla.

Taulukko 5.3 Arvonlisäveroperusteiden vaikutus keskimääräiseen veroasteeseen vuosina 1994–2012 (%-yksikköä), vuoden 2012 kulutusrakenteella

	Veromuutos/bruttotulot					Yhteensä	
	1994	1998	2007	2009	2010	2012	1994-2012
Yksinasuva, mies	0,00	0,02	-0,03	-0,36	0,12	0,10	-0,16
Yksinasuva, nainen	0,00	0,01	-0,14	-0,51	0,21	0,24	-0,18
Yksinhuoltaja, nainen	0,00	0,01	-0,12	-0,54	0,24	0,18	-0,24
Lapsettomat parit	0,00	0,00	-0,07	-0,40	0,21	0,14	-0,13
Muut lapsiperheet	0,00	0,01	-0,06	-0,41	0,19	0,10	-0,17
Kaikki	0,00	0,00	-0,07	-0,42	0,19	0,13	-0,16

Aineistolähde: Vuoden 2012 kulutustutkimus, Tilastokeskus.

Vuonna 2010 kaikkia arvonlisäverokantoja korotettiin yhdellä prosenttiyksiköllä ja samalla ravintolaruuan arvonlisävero alennettiin samalle tasolle kuin elintarvikkeet. Tämä kumosi osin elintarvikkeiden arvonlisäveron alennuksen. Vuonna 2012 arvonlisäverotusta edelleen kiristettiin poistamalla kampaamojen ja vaatteiden korjauspalveluiden alennetut verokannat. Lisäksi sanoma- ja aikakauslehtien nollaverokanta poistui ja ne siirrettiin alennettuun verokantaan. Vuoden 2012 kulutustasoilla ja -rakenteella tarkasteluperiodin veroperustemuutokset ovat keventäneet arvonlisäverotusta, kun sitä mitataan veroasteilla.⁴⁴

Kun tuloksia verrataan kunkin vuoden tilastoaineistoilla laskettuihin veroasteisiin (ks. luku 4.3) havaitaan, että kulutuksen rakenteessa ja kulutusalttiudessa on tapahtunut muutoksia, joiden vaikutuksesta vuosina 1994–2012 arvonlisäverotus

⁴⁴ Kaikkia arvonlisäverokantoja korotettiin jälleen vuonna 2013. Merkittäviä eroja väestöryhmien välillä ei voida havaita.

on todellisuudessa hieman kiristynyt. Tähän on vaikuttanut kaksi asiaa. Kulutuksen rakenne on muuttunut siten, että verottoman kulutuksen osuus on kasvanut ja vakioverokantaisen sekä elintarvikkeiden verokantaan kuuluvien hyödykkeiden kulutusosuudet ovat laskeneet. Tällä on ollut verotusta keventävä vaikutus. Toisaalta kulutuksen osuus bruttotuloista on noussut vuodesta 1994 vuoteen 2012 noin seitsemän prosenttiyksikköä, mikä selittää sen, että arvonlisävero on kiristynyt lievästi. Muutos on kuitenkin vähäinen verrattuna tuloverotuksen muutokseen.

6 Yhteenveto

Valtioneuvoston tasa-arvo-ohjelmassa edellytetään, että hallitus teettää selvityksen veropoliittisten ratkaisujen vaikutuksista naisten ja miesten väliseen taloudelliseen tasa-arvoon. Näitä vaikutuksia on arvioitu tässä selvityksessä vuosilta 1993–2012. Tarkastelun kohteena ovat olleet tulo- ja kulutusverotukseen tehdyt muutokset. Verotuksen käyttäytymisvaikutuksia ei ole otettu huomioon.

Verotus on lähtökohtaisesti sukupuolesta riippumatonta. Tuloverot määräytyvät henkilökohtaisten tulojen ja kulutusverot ostettujen hyödykkeiden mukaan. Tasa-arvo-ohjelman näkökulma on kuitenkin laajempi, ja siinä on otettu huomioon todelliset erot naisten ja miesten taloudellisissa olosuhteissa. Erot voivat johtua esimerkiksi siitä, että miesten ja naisten tulonmuodostus, kulutus ja ajankäyttö poikkeavat toisistaan.

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana ansiotuloverotuksen vähennyksiä on lisätty, valtion tuloveroasteikon tuloaraja korotettu ja marginaaliveroasteita alennettu. Pääomatulojen verokantoja on muutettu ja osingonsaajien verotusta on uudistettu. Kulutusverotuksessa on siirrytty arvonlisäverotukseen ja eri hyödykeryhmiä verokantoja on useaan otteeseen muutettu.

Veroperustemuutosten vaikutuksesta ansiotulojen verotus on keventynyt vuodesta 1993 vuoteen 2012 noin kahdeksalla ja puolella prosenttiyksiköllä, miehillä ja naisilla suunnilleen yhtä paljon. Valtion ansiotuloverotusta on kevennetty runsaalla seitsemällä prosenttiyksiköllä. Kun veroperustemuutosten ohella otetaan huomioon tulojen lisääntymisestä aiheutuva verotuksen kiristyminen, ansiotulojen verotus on keventynyt runsaat kolme prosenttiyksikköä. Valtion ansiotuloveroa maksavien lukumäärä on vähentynyt noin 0,9 miljoonalla henkilöllä.

Kunnallisverojen osuus veronalaisista tuloista on alentunut veroperustemuutosten vaikutuksesta naisilla noin kolme ja puoli prosenttiyksikköä ja miehillä noin kaksi prosenttiyksikköä, vaikka nimelliset veroprosentit ovat yleisesti nousseet. Tämä johtuu verovähennysten lisääntymisestä. Kun tulomuutos otetaan huomioon, efektiiviset kunnallisveroasteet ovat säilyneet molemmilla sukupuolilla lähes ennallaan. Keskimäärin pienempituloisempien naisten kunnallisveroasteet ovat olleet alempia kuin miesten, mikä ilmentää sitä, että kunnallisverotus on valtionverotuksen ohella progressiivista. Vakuutetun sosiaalivakuutusmaksujen osuus veronalaisista tuloista on vaihdellut huomattavasti tarkasteluajanjakson aikana ja on vajaan kaksi prosenttiyksikköä korkeampi kuin 1990-luvun alussa.

Veroperustemuutosten vaikutuksesta pääomatulojen verotus on kiristynyt runsaat viisi prosenttiyksikköä, miehillä noin puoli prosenttiyksikköä enemmän kuin naisilla. Yhteensä ansio- ja pääomatulojen verotus on keventynyt veroperustemuutosten

tosten johdosta runsaat seitsemän prosenttiyksikköä, naisilla hieman enemmän kuin miehillä.

Vaikka naisten ja miesten ansiotuloveroasteet ovat muuttuneet tarkasteluajanjaksona keskimäärin lähes samalla tavalla, muutos on ollut erilainen eri tulotasoilla ja väestöryhmissä. Kaikkein pienituloisimpien, kuten perusturvaan saavien työttömien, opiskelijoiden ja kotona lapsia hoitavien vanhempien, verotus ei ole juuri muuttunut. Kansaneläkettä ja sitä täydentävää takuueläkettä saavien verotus on säilynyt ennallaan, koska näistä eläkkeistä ei makseta veroa. Tällaisista eläkkeensaajista yli 60 prosenttia on naisia. Muissa tuloryhmissä tuloverotus on keventynyt. Ylimmässä tulokymmenyksessä veronkevennys on ollut pienempi kuin sitä alemmilla tulotasoilla. Tämä johtuu siitä, että näillä tulonsaajilla on suhteellisesti eniten pääomatuloja, eivätkä ansiotulojen verokevennykset ole kohdistuneet heihin samassa suhteessa kuin muihin. Myös pääomatulojen verotuksen kiristyminen on kohdistunut eniten suurituloisiin, joista huomattava osa on miehiä. Yleisesti pääomatulojen verotus on kuitenkin kevyempää miehillä kuin naisilla johtuen siitä, että miehillä on enemmän osinkotuloja kuin naisilla, jolloin miehillä myös verovapaan tulon osuus on suurempi. Suurituloisten veronkevennyksiä on lieventänyt myös kunnallisverotuksen progression lievä lisääntyminen.

Veroperustemuutosten aiheuttamia suoria sukupuoleen perustuvia vaikutuksia tuloveroasteisiin ei ole nähtävissä. Erot johtuvat lähinnä siitä, että naiset ja miehet sijoittuvat eri tulotasoille. Naisia on enemmän alimmissa tuloluokissa, joissa veroasteet eivät ole juuri muuttuneet sekä tulojakauman keskellä, jossa veroasteet laskivat keskimääräistä enemmän. Miehet ovat puolestaan enemmistönä ylimmissä tuloluokissa, joissa verotus aleni keskimääräistä vähemmän.

Kulutusverotukseen tehtyjen muutosten vaikutukset ovat olleet vähäisiä. Muutokset ovat pitkälti kumonnet toistensa vaikutuksen ja kulutusverotuksen taso on kaiken kaikkiaan säilynyt tarkastelujaksolla lähes ennallaan. Kulutusverotuksen arviointia sukupuolinäkökulmasta vaikeuttaa se, että kulutus on kotitaloudessa pitkälti yhteistä ja henkilökohtaisen kulutuksen määrittämiseen sekä tiedonsaantiin liittyy ongelmia.

Todellisuudessa verorasitukseen vaikuttavat useat muutkin tekijät kuin veroperusteiden muutokset, kuten tulojen, kustannusten, kulutuksen, sosioekonomisen aseman ja väestörakenteen muutokset. Kun myös tulojen muutokset on otettu huomioon, simulointilaskelmat vastaavat pitkälti tilastoaineistojen mukaisia tuloveroasteita. Poikkeuksena ovat kaikkein suurituloisimmat, joiden tulojen koostumus on muuttunut merkittävästi 1990-luvun puolivälistä lähtien, kun pääomatulot lisääntyivät suhteessa ansiotuloihin. Kun pääomatulot ovat suurituloisilla yleensä ansiotuloja kevyemmin verotettuja, muutos alensi näiden tulonsaajien efektiivistä tuloveroastetta. Tämä verojen keventyminen kohdistui pääosin miehiin.

Kulutuksen rakenteessa ja kulutusalttiudessa on myös tapahtunut muutoksia. Verottoman kulutuksen osuus on kasvanut ja elintarvikkeiden sekä vakioverokantaisten hyödykkeiden kulutusosuudet ovat laskeneet. Toisaalta kokonaiskulutuksen osuus bruttotuloista on noussut, mikä pitkälti selittää sen, että arvonlisäveroitus on todellisuudessa lievästi kiristynyt. Eri kotitaloustyyppäjä tarkasteltaessa merkittäviä eroja ryhmien välillä ei ole havaittu.

Veroperusteiden ja tulotason muutosten vaikutukset on erotettu toisistaan samalla simulointimenetelmällä, jota on sovellettu eräissä viimeaikaisissa tutkimuksissa. Jatkossa tätä ja etenkin siihen liittyvää indeksointimenettelyä on pyrittävä kehittämään, jotta veroperusteiden muutokset voidaan selvemmin erottaa muista verotukseen vaikuttavista tekijöistä.

Lähteet

- Bargain, O. – Callan, T. (2010): Analysing the effects of tax-benefit reforms on income distribution: a decomposition approach. *Journal of Economic Inequality* 2010:8, 1–21.
- Bargain, O. (2012): Decomposition analysis of distributive policies using behavioural simulations. *International Tax and Public Finance*, 19(5), 708–731.
- Bargain, O. – Dolls, M. – Immervoll, H. – Neumann, D. – Peichl, A. – Pestel, N. – Siegloch, S. (2013). *Partisan Tax Policy and Income Inequality in the U.S., 1979-2007*. IZA Discussion Paper No. 7190.
- Callan, T. – Walsh, J.R. (2006): *Assessing the Impact of Tax-Transfer Policy Changes on Poverty: Methodological Issues and Some European Evidence*. EUROMOD Working Paper No. EM 1/2006.
- Case, A. – Deaton, A. (2002): *Consumption, health, gender and poverty*. Research Program in Development Studies, Princeton University, July 2002.
- Cleveland, W. S. (1979): Robust Locally Weighted Regression and Smoothing Scatterplots. *Journal of the American Statistical Association*, Vol. 74, No. 368.
- Deaton, A. (1992): *Understanding Consumption*. Oxford University Press, Oxford.
- Deaton, A. (1998): *The Analysis of Household Survey. A Microeconomic Approach to Development Policy*. Published for the World Bank. The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Gerecke, M. (2013): *A policy mix for gender equality? Lesson from high-income countries*. International labour Organization, International Institute for Labour Studies.
- Gerecke, M. (2013): *A policy mix for gender equality? Lesson from high-income countries*. International labour Organization, International Institute for Labour Studies.
- Haataja, A. (2010): Verotusko sukupuolineutraalia? *Futura* 3/10.
- Haataja, A. – Pyökkänen, E. (2009): Verotus ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Teoksessa Antti A. (toim.): *Oikeudenmukainen verotus– mistä rahat yhteiseen hyvinvointiin?* Kalevi Sorsa –säätio, Jyväskylä.
- Hallitusohjelmat (1995 ja 1999): Paavo Lipposen I ja II hallituksen ohjelmat 13.4.1995 ja 15.4.1999. [<http://valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/hallitusohjelmat/fi.jsp>]
- HE (nro/vuosi): Hallituksen esitykset [<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/>].

- Honkanen, P. – Tervola, J. (2014): Vero- ja tulonsiirtojärjestelmän vaikutus tulonjakoon Suomessa 1995–2013. Yhteiskuntapolitiikka 3/2014.
- Honkatukia, J. – Kinnunen, J. – Rauhanen, T. (2011): Alennettujen arvonlisäverokantojen taloudelliset vaikutukset. TEM raportteja 12/2011. Työ- ja elinkeinoministeriö.
- HS (25.8.2009): Hallituksessa on erilaisia näkemyksiä siitä, mikä on ”aito veronkevennys”. Helsingin Sanomat.
- Immervoll, H. – Kleven, H. – Kreiner, C. – Verdellin, N. (2008): An Evaluation of the Tax-Transfer Treatment of Married Couples in European Countries, EUROMOD Working Paper No. 7/08.
- Immervoll, H. (2000): The Impact of Inflation on Income Tax and Social Contributions in Europe. EUROMOD Working Paper Series:EM 2/2000.
- Kauhanen, M. (2013): Sukupuolten väliset erot työpaikkojen laadussa – onko työsuhteen tyypillä väliä? Teoksessa Työ, talous ja tasa-arvo, toim. Pietiläinen, M. Tilastokeskus, Helsinki 2013.
- Korkeamäki, O. – Kyyrä, T. – Luukkonen, A. (2004): Miesten ja naisten palkkaerot yksityisellä sektorilla. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. VATT-Keskustelualoitteita 327.
- Myrskylä, P. (2013): Hyvin koulutetuilla naisilla ja miehillä on pitkä työura. Teoksessa Työ, talous ja tasa-arvo, toim. Marjut Pietiläinen. Tilastokeskus, Helsinki 2013.
- Myhrman, R. – Kröger, O. – Rauhanen, T. – Junka, T. – Kari, S. – Koskenkylä, H. (1995): Yritysverouudeistus - kilpailuetuko. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. VATT-julkaisuja 17.
- Mäkelä, P. – Mustonen, H. – Huhtanen, P. (2010): Miten Suomi juo? Alkoholinkäyttötapojen muutokset 1968–2008. Teoksessa Suomi juo – Suomalaisien alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008, (toim.) Mäkelä P., Mustonen, H. ja Tigerstedt, C.. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus.
- Nieminen, T. (2013): Sukupuolierot työmarkkinoilla. Teoksessa Työ, talous ja tasa-arvo, toim. Marjut Pietiläinen. Tilastokeskus, Helsinki 2013.
- Niinivaara, R. – Viitamäki, H. (toim.) (2005): TUJA-käsikirja, Verotuksen ja etuuksien mikrosimulointimalli. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. VATT-muistioita 72.
- O’Donoghue, C. – Sutherland, H. (1999): Accounting for the family in European income tax systems. Cambridge Journal of Economics, 23, 565-598.
- OECD (2006): Fundamental Reform of Personal Income Tax, OECD Tax Policy Studies, No. 13, 2006.

- OECD (2010): Gender Brief. Prepared by the OECD Social Policy Division, [
- Riihelä, M. (2006): Kotitalouksien kulutus ja säästäminen: Ikäprofiilien ja kohorttien kuvaus. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. VATT-Keskustelualoitteita 386.
- Riihelä, M. (2010): Arvonlisäveroreformien tulonjakovaikutukset. Muistio Valtiovarainministeriön verotyöryhmälle.
[http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/05_muita_hankkeita/012_veroryhma/06_esitysaineisto/alv_reformien_tulonjakovaikutukset_Riihela_01022010_muistio.pdf].
- Riihelä, M. – Sullström, R. – Tuomala, M. (2014): Top Incomes and Top Tax Rates: Implications for Optimal Taxation of Top Incomes in Finland, Working Paper 88, Tampere Economic Working papers, Net Series, May 2014.
- Ruotsalainen, P. (2013): Pienituloisuus on pitkittynyt Suomessa 2000-luvulla. Hyvinvointikatsaus 3/2013. Tilastokeskus.
- Salomäki, A. (1992): Verotus- ja tulonsiirtoratkaisujen vaikutus kotitalouksien tuloihin vuonna 1993. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. VATT-Keskustelualoitteita 39.
- STM (2006): Lapsiperheiden asumisen muutokset 1995-2004. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2006:39.
- STM (2010): Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (VNS 7/2010 vp). Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2010:8.
- STM (2012): Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012-2015. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012:10.
- Sauli, H. (1998): Minun, sinun ja meidän kulutusmenot. Hyvinvointikatsaus, spesiaali 1998. Hyvä, paha kulutus. Tilastollinen aikakauslehti, Tilastokeskus.
- Sauli, H. (2013): Naisten ja miesten väliset tuloerot erilaisissa kotitalouksissa. Teoksessa Työ, talous ja tasa-arvo, toim. Marjut Pietiläinen. Tilastokeskus, Helsinki 2013.
- Stotsky, J. (1997): How Tax Systems Treat Men and Women Differently. Finance & Development, March 1997.
- Tilastokeskus (2008): Tulonjakotilasto 2006. Suomen virallinen tilasto, Tulot ja kulutus 2008. Tilastokeskus.
- Tilastokeskus (2012): Työvoimatutkimus 2011, Työllisyys ja työttömyys vuonna 2011. Osa-aikatyöntekijöiden määrä kasvoi hieman.
http://www.stat.fi/til/tyti/2011/13/tyti_2011_13_2012-03-09_kat_005_fi.html.
- Tilastokeskus (2013): Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. 2012, Liitetaulukko 1. Perheet tyypeittäin 1950–2012.

Helsinki: Tilastokeskus[http://www.stat.fi/til/perh/2012/perh_2012_2013-05-24_tau_001_fi.html].

Tilastokeskus (2014a): Naiset ja miehet Suomessa 2014. Tilastokeskus.

Tilastokeskus (2014b): Kulutustutkimus 2012. Käyttäjän käsikirja. Käsikirjoja 46, Tilastokeskus.

Tuominen, E. – Nyman, H. – Lampi, J. (2011): Eläkkeiden reaalin kehitys vuosina 2000–2010. Teoksessa Kautto, M. (toim.), Eläkkeet ja eläkkeensaajien toimeentulo 2000–2010. Eläketurvakeskuksen Raportteja 04/2011.

Turkkila, J. (2011): Tuloverotuksen reaalin muuttuminen Suomessa. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Sarja A-46.

Viitamäki, H. (2013a): Budjetin tuloveromuutosten vaikutukset – miten ne lasketaan? Talous ja Yhteiskunta 3/2013.

Viitamäki, H. (2013b): Vuoden 2013 vero- ja etuusperusteiden muutosten vaikutukset kotitalouksiin. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. VATT-Muistiot 32.

Witting, M. (2013): Suomalainen koulutusjärjestelmä sukupuolten välisten koulutuserojen kuvaajana. Teoksessa Työ, talous ja tasa-arvo, toim. Pietiläinen, M. Tilastokeskus, Helsinki 2013.

Liitteet

Liite 1 Tuloverotuksen muutosten dekomponointi politiikkavaikutukseen ja tulovaikutukseen

Verotuksen tasoon vaikuttavat ennen kaikkea veroperustemuutokset (politiikka-muutokset) ja tulotason muutokset. Näiden dekomponoinnissa on sovellettu ns. kontrafaktuaalista menetelmää Bargain et al., (2013). Dekomponoinnissa on käytetty seuraavia käsitteitä:

- y^t = veronalaiset tulot vuonna t
 d_t = verojärjestelmä vuonna t (esim. veroprosentit)
 p^t = rahamääräiset veroparametrit vuonna t (esim. tuloveroasteikon tulorajat)
 a_{t+1} = hintatason muutosta kuvaava kerroin vuodesta t vuoteen $t+1$

Vuosien t ja $t+1$ välistä keskimääräisen tuloveroasteen muutosta voidaan kuvata yhtälöllä⁴⁵

$$\Delta M = M[d_{t+1}(p^{t+1}, y^{t+1})] - M[d_t(p^t, y^t)] \quad (1)$$

eli vuoden $t+1$ keskimääräinen tuloveroaste (M) saadaan käyttämällä vuoden $t+1$ verojärjestelmää (d_{t+1}), rahamääräisiä parametreja (p^{t+1}) ja veronalaisia tuloja (y^{t+1}). Verorasituksen muutos saadaan, kun vuoden $t+1$ tuloveroasteesta vähennetään vastaavalla tavalla laskettu vuoden t tuloveroaste. Kokonaisuutos ΔM voidaan jakaa kahteen osaan (ks. tarkemmin Bargain et al., 2013, Dekomponointi II), jossa yhtälö (2) mittaa tulotason muutoksen vaikutusta ja yhtälö (3) politiikkavaikutusta.

$$M[d_{t+1}(p^{t+1}, y^{t+1})] - M[d_{t+1}(p^{t+1}, a^{t+1}y^t)] \quad \text{tulovaikutus} \quad (2)$$

$$+ M[d_{t+1}(p^{t+1}, a^{t+1}y^t)] - M[d_t(p^t, y^t)] \quad \text{politiikkavaikutus} \quad (3)$$

Yhtälön (3) ensimmäinen termi kuvaa ns. kontrafaktuaalista tilannetta (*CF-laskelma*), jossa sovelletaan jälkimmäisen vuoden verojärjestelmää (d_{t+1}) ja veroparametreja (p^{t+1}) sekä edellisen vuoden tuloja (y^t), jotka on indeksoitu hintatason mukaan jälkimmäisen vuoden tasoon kertoimella (a^{t+1}). Politiikkavaikutus saadaan, kun näin lasketusta tuloveroasteesta vähennetään edellisen vuoden verojärjestelmän (d_t), sen veroparametrien (p^t) ja tulojen (y^t) mukaan laskettu tuloveroaste (*BASE-laskelma*). *BASE-laskelman* tulot eri vuosille on muodostettu jakamalla aineistovuoden tulot ansiotulojen keskimääräistä muutosta vastaavalla kertoimella. Tämä tulojen jakaminen ei liity dekomponointiin.

⁴⁵ Tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä katsotut vähennykset (mm. matkakulut, työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut) on indeksoitu tulojen tavoin. Nämä perustuvat yksilöllisiin kustannuksiin.

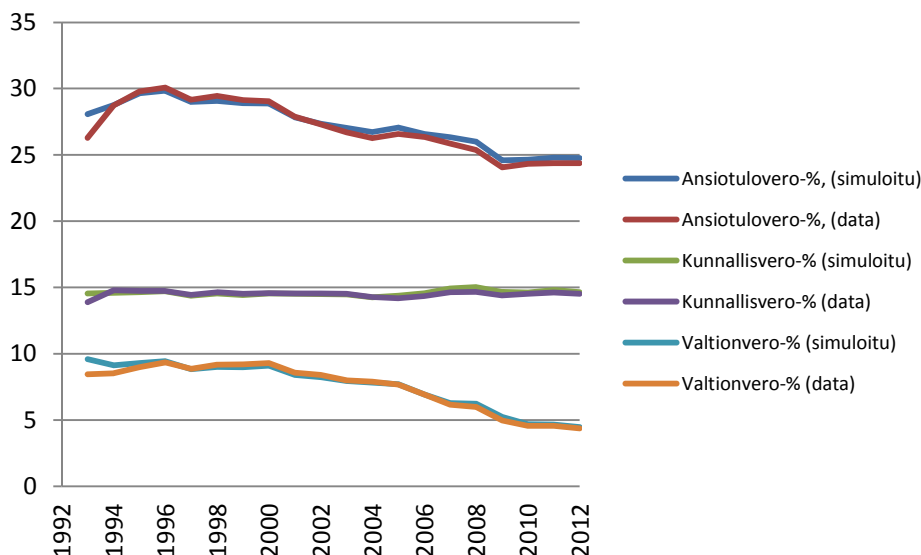
Bargainin et al.(2013) dekomponointi- menetelmää on sovellettu siten, että on käytetty yhtälöä (3) vaikka aineisto on tarkasteluperiodin viimeiseltä vuodelta. Tämän johdosta tulot on ensin saatettu kunkin vuoden tasoisiksi kuvatulla tavalla.

Liite 2 Simulointitulosten ja tilastoaineistojen vertailua

Tässä liitteessä verrataan simulointilaskelmien ja tilastoaineistojen tuloveroasteita ja tulonjakomittareiden arvoja vuosina 1993–2012. Kaikissa simuloinneissa käytetään vuoden 2012 otosaineistoa. Eri vuosien verotus lasketaan indeksoimalla vaihtoehtoisesti joko tulot tai rahamääräiset veroperusteet. Ensin mainitussa tapauksessa käytetään kunkin vuoden verojärjestelmää ja parametreja sellaisenaan. Jälkimmäisessä tapauksessa käytetään vuoden 2012 tuloja. Lisäksi arvioidaan, mikä merkitys on eri vuosien otosaineistojen käyttämisellä (ks. Bargain ja Callan, 2010).

Kuvassa L2.1 on esitetty ansiotulojen veroasteet sekä valtion ja kunnallisverotuksen veroasteet. Ansiotulojen veroasteet on laskettu jakamalla vuoden 2012 tulot ansiotulojen muutosta vastaavalla kertoimella (kuten *BASE-laskelmissa*) ja jälkimmäiset veroasteet indeksoimalla rahamääräiset veroperusteet vastaavalla muutoksella. Havaitaan, että molemmilla tavoilla simuloidut tuloveroasteet vastaavat varsin hyvin sekä toisiaan että aineistosta laskettuja keskimääräisiä veroasteita. Lamavuosina tulonmuodostus ja väestörakenne poikkesivat kuitenkin niin selvästi keskimääräisesti kehityksestä, että todelliset tuloveroasteet jäivät simuloituja pienemmiksi. Toisin sanoen, mikäli dekomponoinnissa indeksointi toteutetaan tällä tavalla, staattiset veroperustemuutokset selittävät lähes kokonaan toteutuneet verotuksen muutokset.

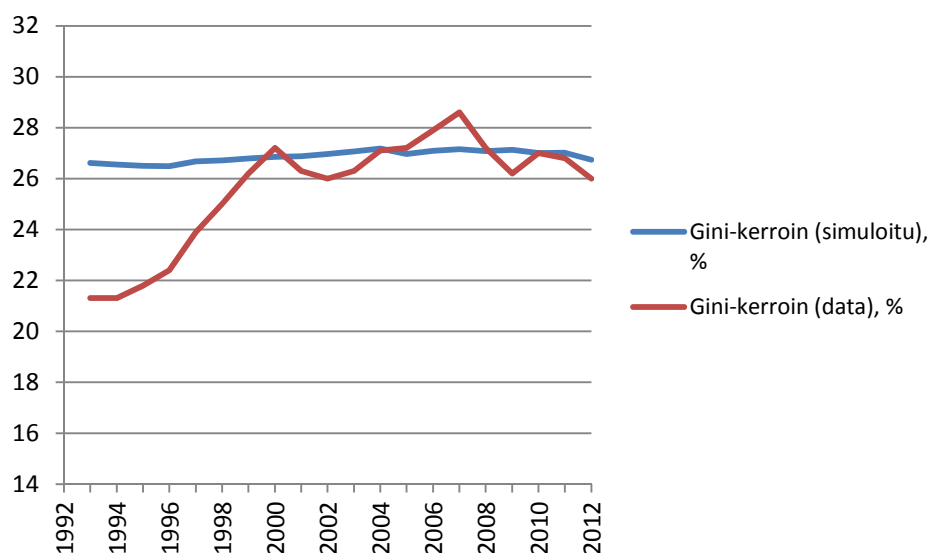
Kuva L2.1 Eri ansiotuloverojen osuudet veronalaisista ansiotuloista vuosina 1993–2012 palveluaineistosta (data) ja veroperustemuutosten vaikutuksena vuoden 2012 tulorakenteella (simuloitu), %

Lähteet: TUJA-malli ja tulonjaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

Kuvasta L2.2 käy ilmi, että vuodesta 1993 vuoteen 2000 tuloerot kasvoivat huomattavasti, Gini-kertoimella mitattuna 5,9 prosenttiyksikköä. Laman syvimpinä vuosina tuloerot olivat pienet, mutta sen jälkeen erityisesti pääomatulot lisääntyivät huomattavasti, mikä havaitaan selvästi tilastoaineistoissa. Vuosien 2001 ja 2007 ”piikit” kuvaavat pitkälti luovutusvoittojen lisääntymistä, mikä tyypillisesti vaikuttaa herkästi tuloeroihin. Simuloidut tulokset poikkeavat tästä kehityksestä. Erot ovat kuitenkin johdonmukaisia, koska staattisissa simulointilaskelmissa tulotason ja -koostumuksen muutoksia ei tarkoituksellisesti pyritä ottamaan huomioon.⁴⁶ Hypoteettisesti voidaan ajatella, että jos vaikutusarviot tehtäisiin sellaisella vuoden 1993 otosaineistolla, jossa olisi kaikki tarpeelliset muuttujat myöhempien vuosien verovähennysten simuloimiseksi, Gini-kertoimen muutokset tarkasteluperiodilla olisivat samansuuntaisia kuin vuoden 2012 aineistolla, mutta alemmalla tasolla.

Kuva L2.2 Gini-kertoimet vuosina 1993–2012 palveluaineistoista (data) ja veroperustemuutosten vaikutuksena vuoden 2012 tulorakenteella (simuloitu), %

Lähteet: TUJA-malli ja tulonjaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

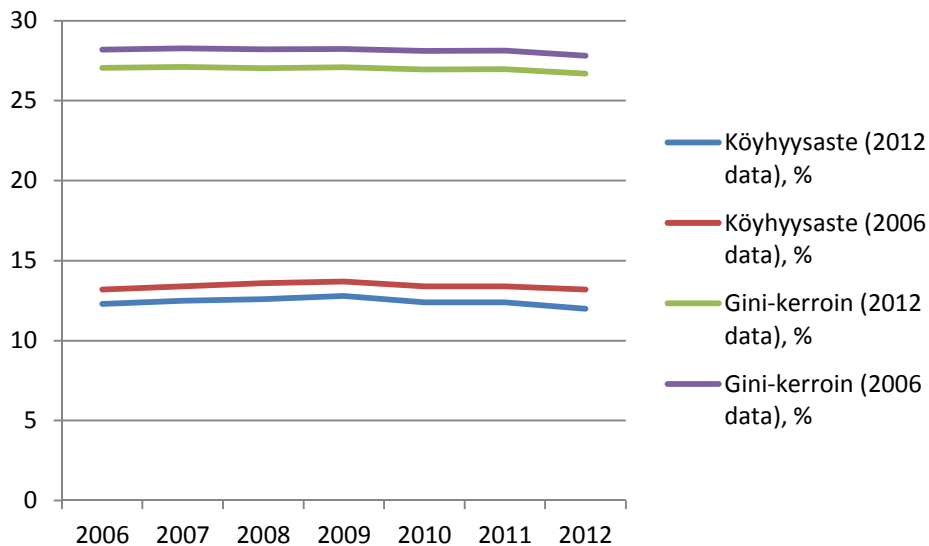
Ensimmäisen vuoden aineiston käyttö ei ole tässä yhteydessä mahdollista, koska merkittävä osa nykyisistä verovähennyksistä on otettu käyttöön vasta vuoden 1993 jälkeen. Siten otosaineistossa ei ole tarvittavia muuttujia näiden vähennysten simuloimiseksi myöhemmille vuosille. Ensimmäisen aineistovuoden käyttöä voidaan perustella periaatteessa sillä, että siten voidaan selvemmin erottaa veroperustemuutosten staattiset vaikutukset, sillä väestörakenne ja tulojakauma säilyvät muuttumattomana ennen verotukseen tehtyjä muutoksia. Aineisto ei sisällä

⁴⁶ Honkanen ja Tervola (2014) saivat samansuuntaiset vaikutukset vuosilta 1995–2013, joskin Gini-kertoimen muutokset olivat hieman suurempia.

tulevien vuosien tulokehitystä eikä siten mahdollisia verotuksen käyttäytymismuutoksia. Empiirisessä sovelluksessa ongelmaksi voi kuitenkin muodostua indeksin valinta.

Aineistovuoden merkitystä on testattu laskemalla vuosien 2006–2012 tulonjako-vaikutukset myös vuoden 2006 malliaineistolla. Euromääräiset veroperusteet on indeksoitu vastaavalla tavalla vuoden 2006 tasoon ansiotulojen keskimääräistä muutosta vastaavasti. Kyseinen ajanjakso on valittu siksi, että kaikkien keskeisten vähennysten laskemiseen tarvittavat muuttujat ovat molempien vuosien aineistossa. Kuvasta L2.3 ilmenee, että näin laskettujen Gini-kertoimien ja köyhyysasteiden erot ovat prosenttiyksikköinä lähes samat, mutta tasot ovat vuoden 2006 aineistolla laskettuna hieman korkeampia.⁴⁷

Kuva L2.3 Gini-kertoimet ja köyhyysasteet vuosina 2006–2012, vero-perustemuutosten vaikutus vuoden 2006 ja vuoden 2012 otosaineistolla, %⁴⁸

Lähteet: TUJA-malli ja tulonjaon palveluaineisto 2012 (Tilastokeskus).

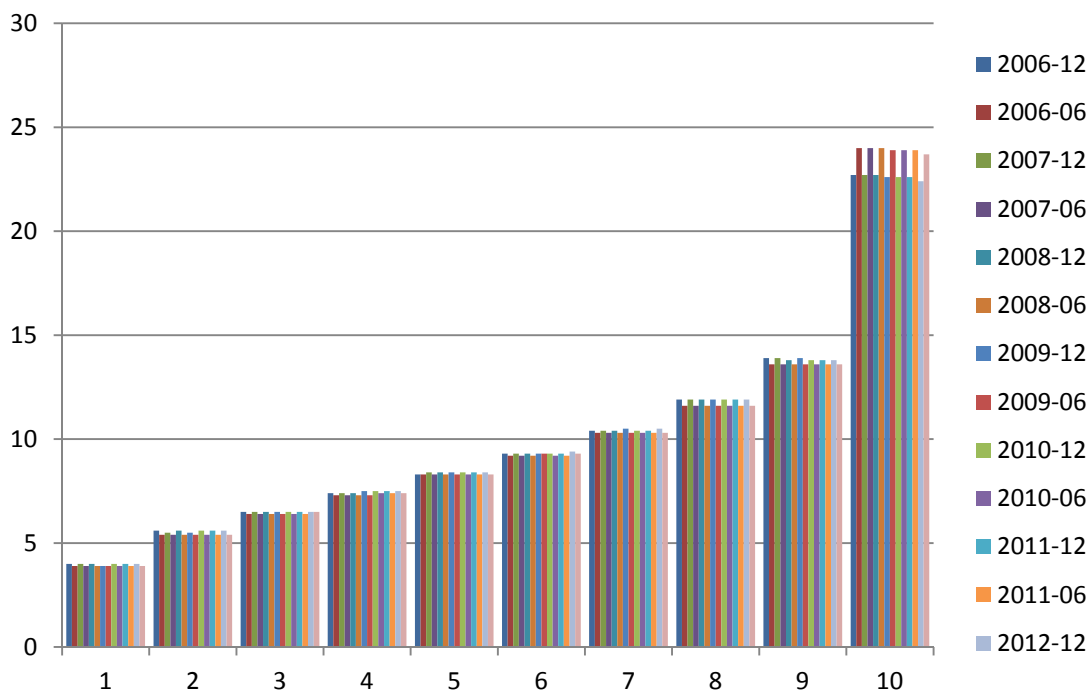
Myös desiilien tulo-osuudet ovat lähes samat (Kuva L2.4). Ylimmän tulokymmenyksen osuudet ovat kuitenkin suuremmat vuoden 2006 aineistoa käytettäessä.

⁴⁷ Tulokäsittelenä on ekvivalentti käytettävissä oleva tulo ja kulutusyksikkölukuna OECD:n modifioitu ekvivalenssiskaala, jossa ensimmäinen aikuinen saa painon 1, muut 14 vuotta täyttäneet painon 0,5 ja alle 14-vuotiaat painon 0,3. Ekvivalenttitulo on jaettu kaikille kotitalouden jäsenille (henkilöpainotus). Menetelmä ja valittu kulutusyksikköluku ovat yleisesti käytettyjä niin Suomessa kuin kansainvälisissä tulonjakotutkimuksissa.

⁴⁸ Käytettävissä olevien tulojen muutos on euromääräisesti sama kuin verojen muutos. Siten myös veroasenteemuutokset ovat samankaltaisia molemmilla aineistoilla laskettuna.

Tämä johtuu siitä, että vuonna 2006 luovutusvoittoja oli huomattavasti enemmän kuin vuonna 2012. Nämä tulot kohdistuivat suurelta osin ylimpään desiliin, mikä näkyy tuloerojen kasvuna.

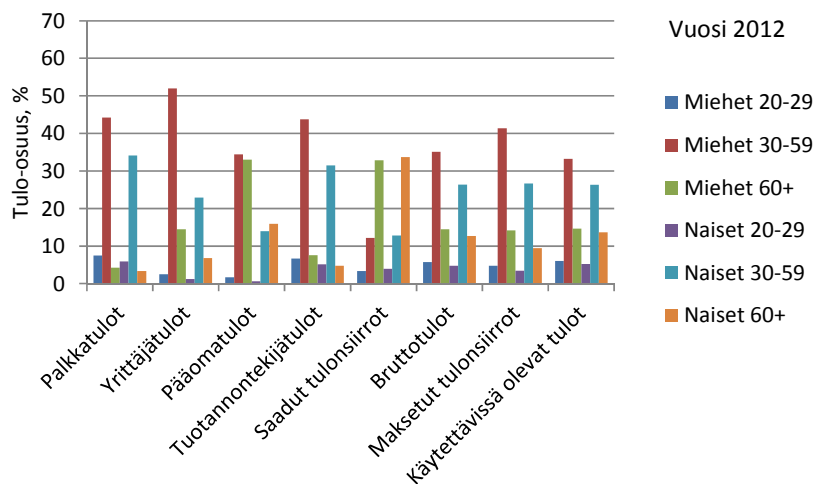
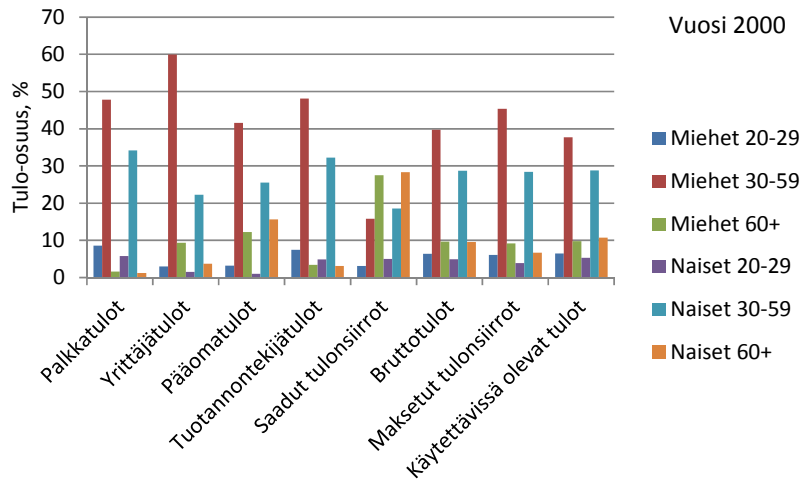
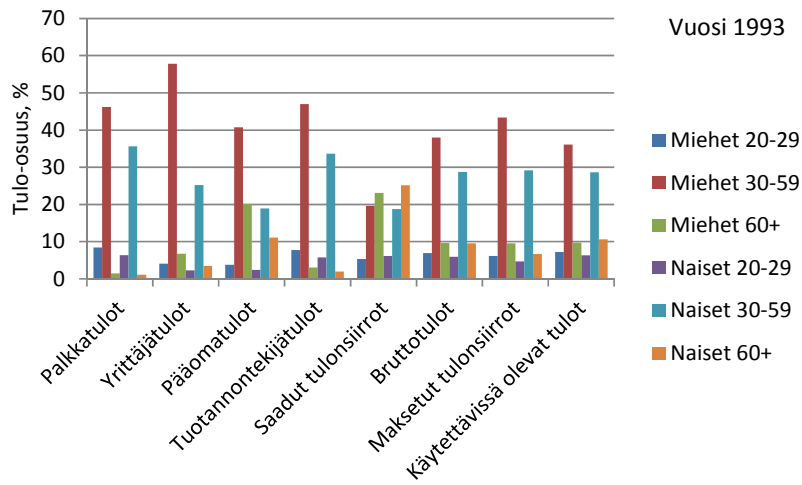
Kuva L2.4 Desiilien tulo-osuudet vuosina 2006–2012 simuloituna vuosien 2006 (-06) ja 2012 (-12) otosaineistoilla, %

Lähteet: Ajantasaistettu vuoden 2006 ja 2012 palveluaineisto (Tilastokeskus) ja TUJA-malli.

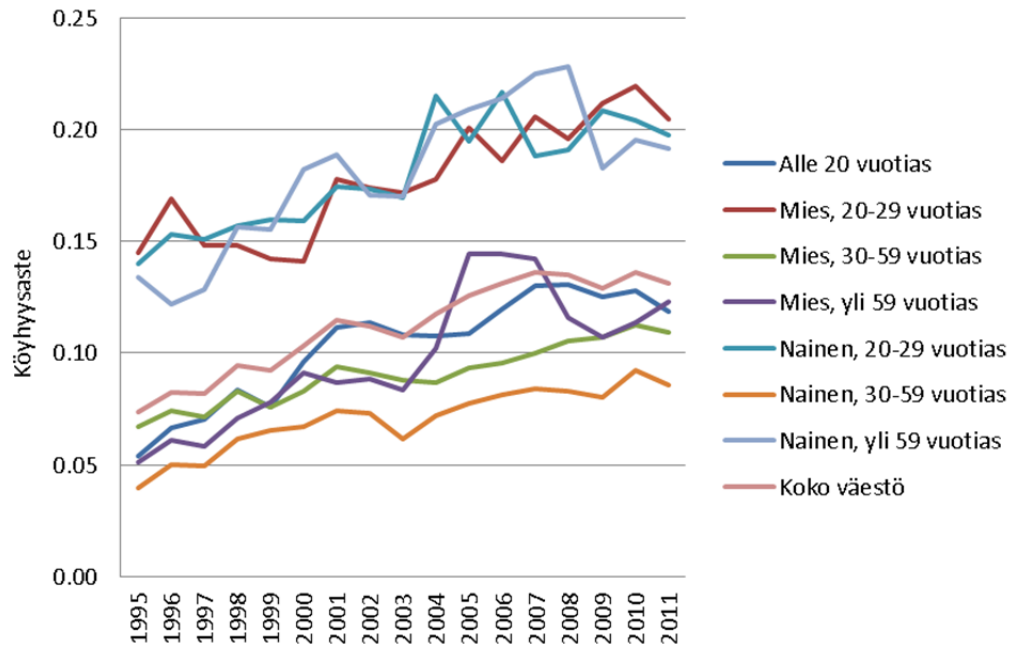
Tulkinta edellä esitetystä on se, että *BASE-veroasteet* ensinnäkin vastaavat likimain tilastotietojen mukaisia keskimääräisiä tuloveroasteita. Väestörakenteen ja tulokoostumuksen muutokset eivät juuri erotu niistä, elleivät ne poikkea merkittävästi keskimääräisesti kehityksestä. Sen sijaan tulonjakomittareissa vaikutukset näkyvät helpommin, mikäli tulokoostumuksen muutokset kohdentuvat tietyille ryhmille. Kolmanneksi, aineistovuoden valinnalla (tässä vuosi 2012) ei näytä olevan mainittavaa merkitystä.

Liite 3 Osuudet tulojen kokonaissummista iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1993, 2000 ja 2012, %

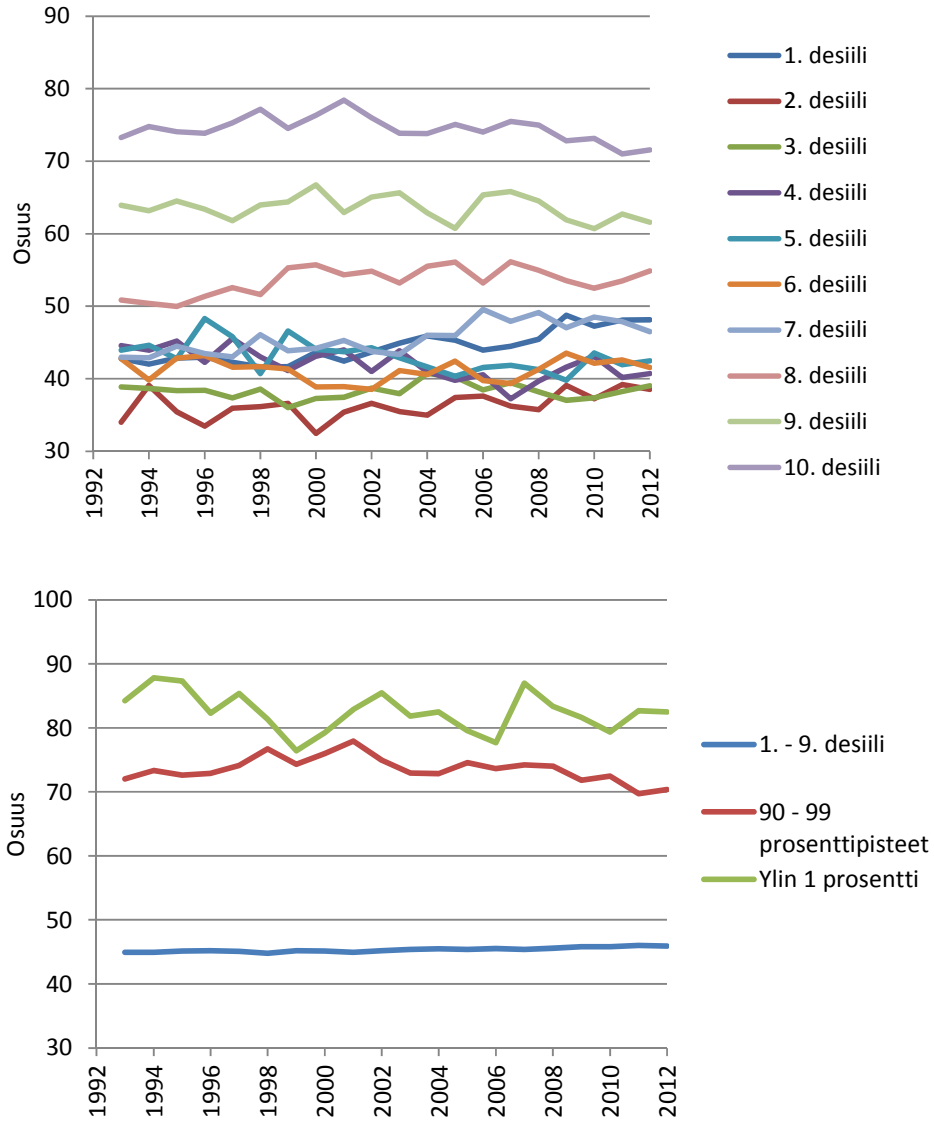
Aineistolähde: Tulonjakotilaston palveluaineisto 1993–2012, Tilastokeskus.

Liite 4 *Köyhyysasteet sukupuolen ja iän mukaan vuosina 1995–2011, köyhyysraja 60 prosenttia kotitalouden ekvivalenttien käytettävissä olevien tulojen mediaanista (pl. asuntotulo)*

Aineistolähde: Tulonjakotilaston palveluaineisto 1995–2011, Tilastokeskus.

Liite 5 Miesten väestöosuus eri tuloluokissa vuosina 1993–2012, %

Aineistolähde: Tulonjakotilaston palveluaineisto 1992–2012, Tilastokeskus.

Liite 6 Väestörakenne, %

a) kotitalouksittain

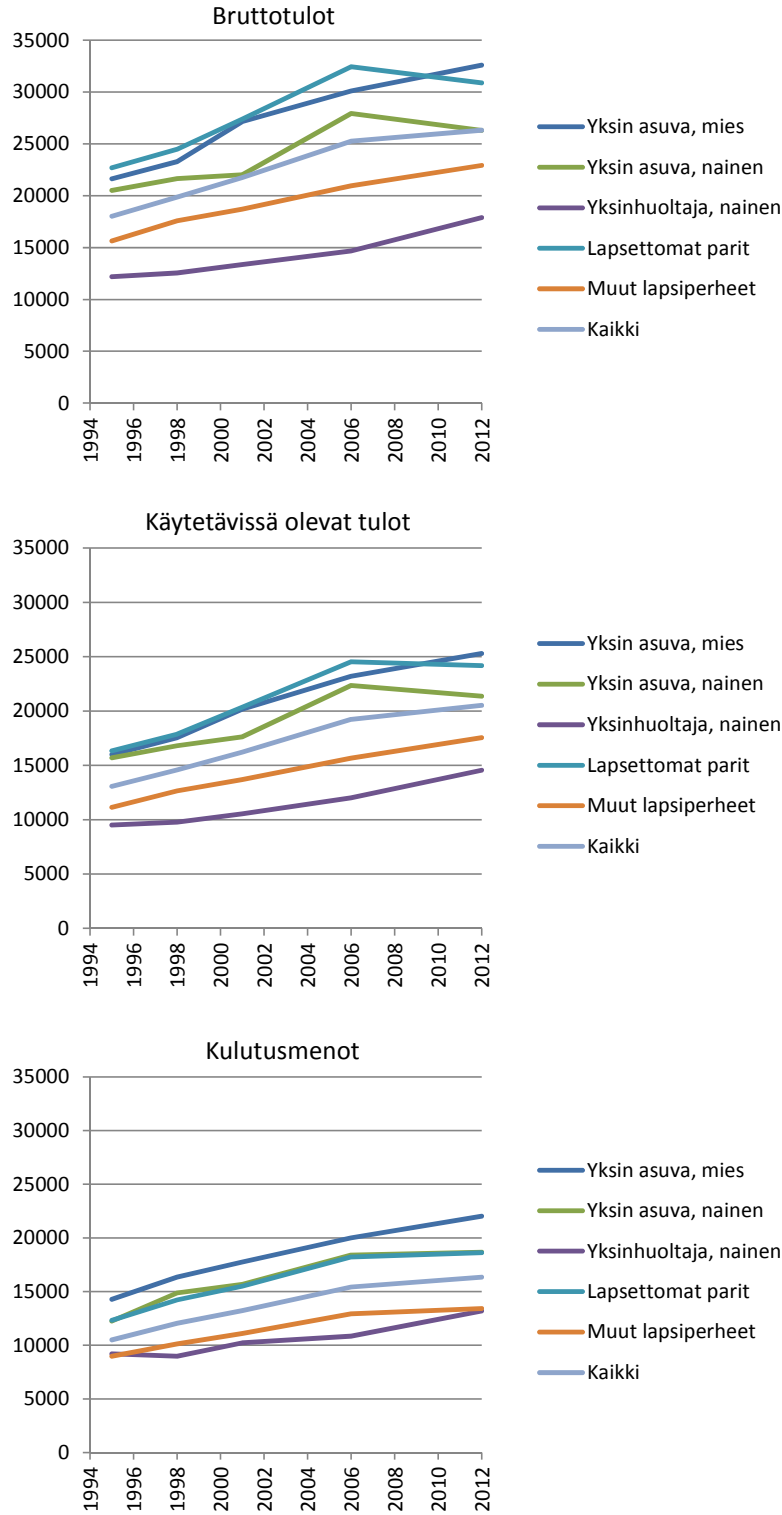
	1995	1998	2001	2006	2012
Yksinasuva, mies	15,4	16,2	15,8	17,1	17,9
Yksinhuoltaja, mies	1,0	1,1	1,0	0,6	0,9
Yksinasuva, nainen	21,6	22,1	21,9	23,0	22,5
Yksinhuoltaja, nainen	4,8	5,1	4,6	4,5	3,8
Lapsettonat parit	25,9	27,1	29,2	28,9	31,2
Lapsiperheet	31,2	28,4	27,4	25,9	23,6
Kaikki	100	100	100	100	100

b) henkilöittäin

	1995	1998	2001	2006	2012
Yksinasuva, mies	7,0	7,5	7,4	8,1	8,7
Yksinhuoltaja, mies	1,1	1,2	1,1	0,6	1,0
Yksinasuva, nainen	9,8	10,2	10,2	10,9	11,0
Yksinhuoltaja, nainen	5,4	5,9	5,4	5,6	4,6
Lapsettonat parit	23,5	25,1	27,2	27,3	30,4
Lapsiperheet	53,1	50,0	48,7	47,5	44,2
Kaikki	100	100	100	100	100

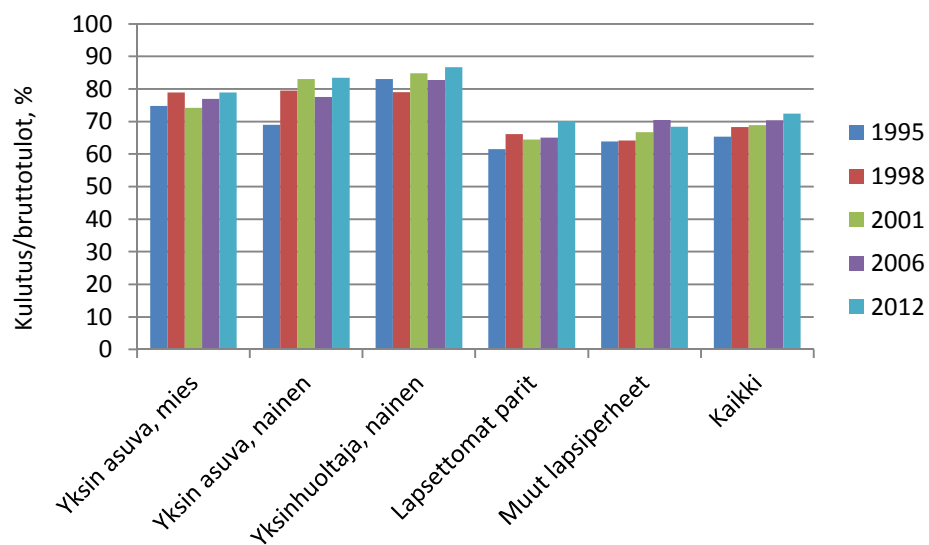
Aineistolähde: Kulutustutkimukset 1995–2012, Tilastokeskus.

Liite 7 Keskimääräiset bruttotulot, käytettävissä olevat tulot ja kulutusmenot henkeä kohti vuosina 1995–2012, euroa vuoden 2012 hinnoin

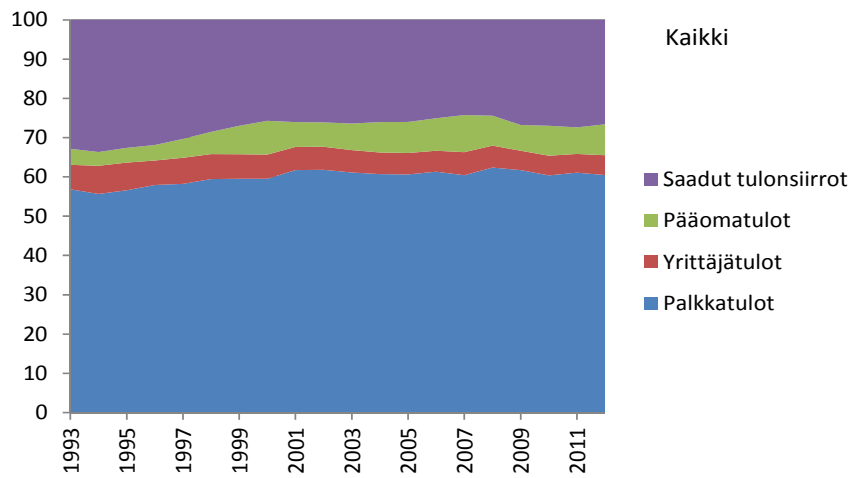
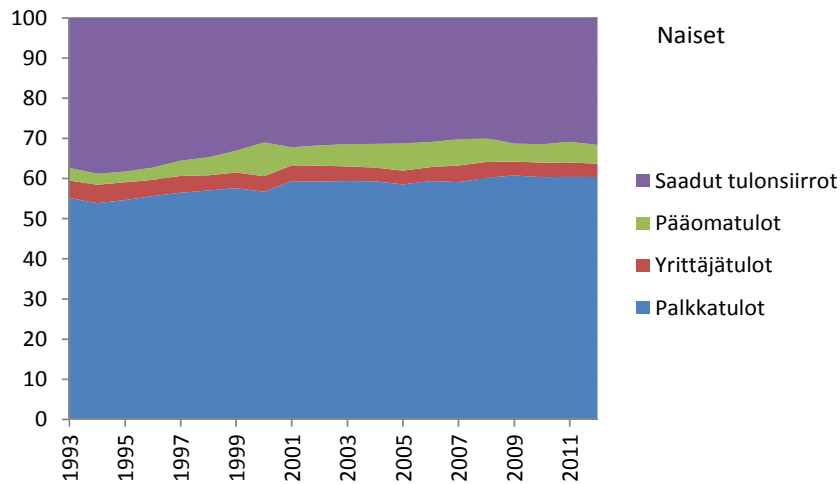
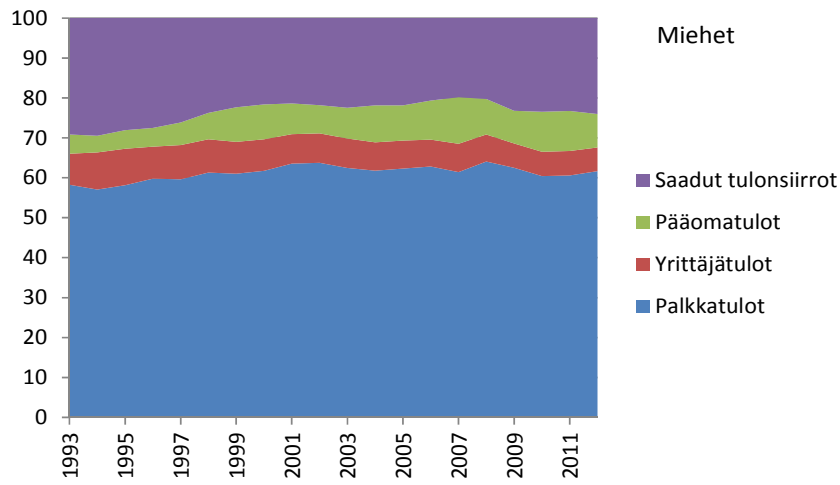
Aineistolähde: Kulutustutkimus 1995–2012. Tilastokeskus.

Liite 8 *Kulutuksen osuus bruttotuloista eri kotitaloustyypeillä
1995–2012, %*

Aineistolähde: Kulutustutkimukset 1995–2012, Tilastokeskus.

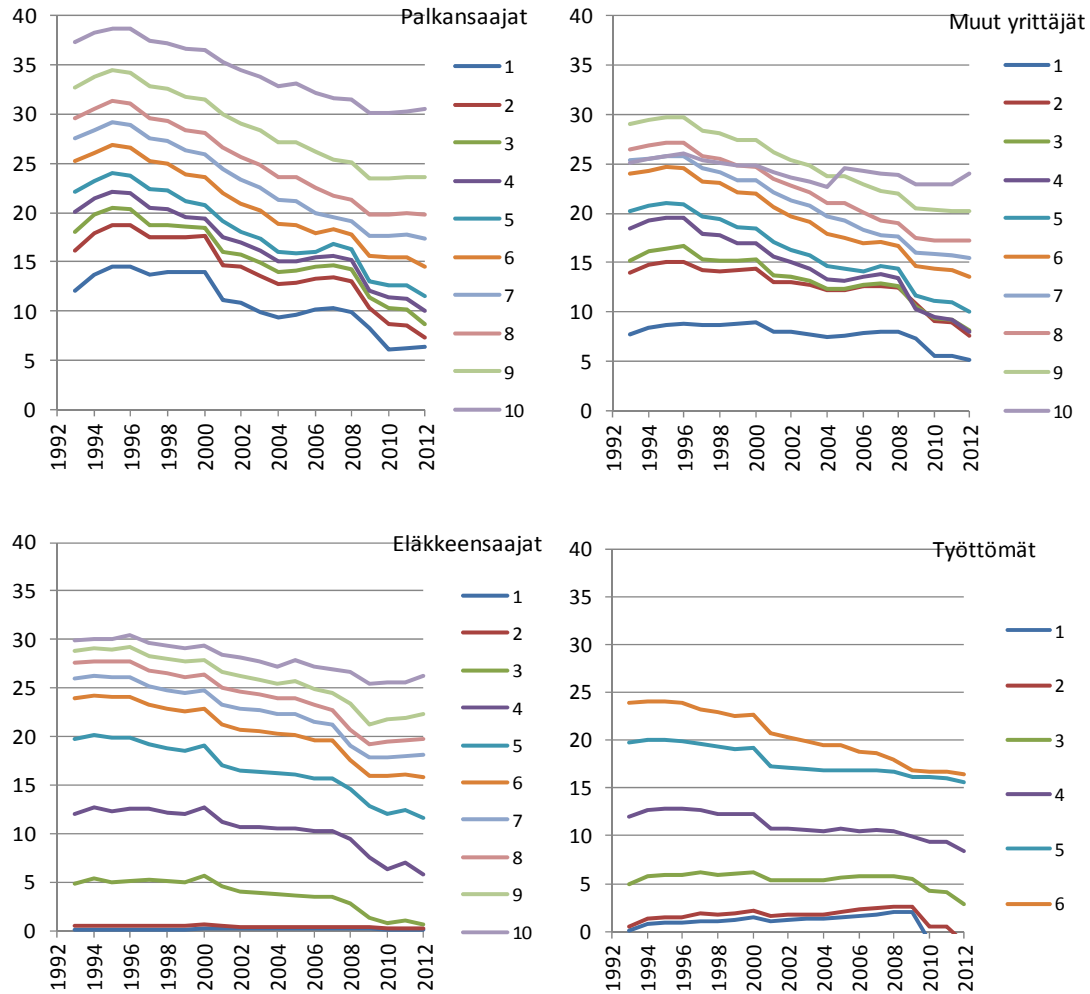
Liite 9 *Bruttotulojen koostumus sukupuolen mukaan vuosina 1990–2012, %*

Aineistolähde: Tulonjakotilaston palveluaineisto 1993–2012, Tilastokeskus.

Liite 10

Ansio- ja pääomatuloverojen osuus veronalaisista ansio- ja pääomatuloista desiiileittäin ja väestöryhmittäin, veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulotasossa, %

Lähteet: TUJA-malli ja vuoden 2012 tulonjaon palveluaineisto (Tilastokeskus).

*Liite 11 Naisten tuloveroasteiden muutokset vuosina 1993–2012 desiileit-
tään ja väestöryhmittäin, veroperustemuutosten vaikutus vuoden
2012 tulorakenteella, %-yksikköä*

Valtion ansiotulovero

Desiili-ryhmä	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki
1	0 - 8 500	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2	8 500 - 12 200	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3	12 200 - 15 600	-0,2	-0,1	-0,1	0,0	-0,3	-0,1	-0,2	-0,1
4	15 600 - 19 700	-1,0	-1,1	-0,9	-0,6	-1,2	-1,1	-0,8	-0,8
5	19 700 - 24 500	-2,7	-2,7	-2,2	-3,4	-2,6	-3,0	-3,0	-3,0
6	24 500 - 29 400	-5,1	-4,9	-4,9	-5,8	-5,2	-4,6	-5,1	-5,3
7	29 400 - 34 400	-7,2	-7,0	-6,8	-7,4	0,0	0,0	0,0	-7,2
8	34 400 - 41 600	-9,2	-5,6	-8,4	-9,0	0,0	0,0	0,0	-9,1
9	41 600 - 54 400	-11,2	-6,6	-8,9	-8,2	0,0	0,0	0,0	-10,7
10	54 400 -	-10,7	-7,1	-5,9	-5,9	0,0	0,0	0,0	-9,2
Kaikki		-8,0	-4,8	-5,5	-3,0	-1,3	-0,6	-1,8	-6,1

Kunnallisvero

Desiili-ryhmä	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki
1	0 - 8 500	-8,8	-7,3	-4,5	0,0	-2,6	-3,7	-2,9	-3,2
2	8 500 - 12 200	-10,2	-9,5	-6,9	-0,2	-1,3	-6,3	-2,2	-1,9
3	12 200 - 15 600	-10,7	-7,3	-7,7	-3,9	-2,0	-7,4	-2,8	-4,8
4	15 600 - 19 700	-10,6	-10,2	-10,5	-5,2	-3,1	-4,3	-4,7	-6,6
5	19 700 - 24 500	-10,0	-6,5	-8,0	-4,2	-1,9	-1,3	-4,5	-7,2
6	24 500 - 29 400	-7,9	-5,8	-7,1	-2,2	-3,5	-2,1	-3,3	-6,4
7	29 400 - 34 400	-5,4	-3,8	-4,5	-0,4	0,0	0,0	0,0	-4,6
8	34 400 - 41 600	-3,2	-2,9	-2,8	0,7	0,0	0,0	0,0	-2,9
9	41 600 - 54 400	-0,7	-1,6	-1,1	0,8	0,0	0,0	0,0	-0,6
10	54 400 -	0,4	-0,2	1,1	1,0	0,0	0,0	0,0	0,6
Kaikki		-4,0	-4,0	-1,9	-2,4	-2,2	-4,7	-3,3	-3,4

Valtion pääomatulovero

0 1 muutos, milj	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki
1	0 - 8 500	0,2	0,5	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
2	8 500 - 12 200	0,1	0,1	0,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
3	12 200 - 15 600	0,0	0,4	0,5	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
4	15 600 - 19 700	0,1	0,2	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
5	19 700 - 24 500	0,0	0,7	0,3	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1
6	24 500 - 29 400	0,0	0,4	0,1	0,3	0,1	0,5	0,1	0,1
7	29 400 - 34 400	0,0	0,6	0,2	0,4	0,0	0,0	0,0	0,1
8	34 400 - 41 600	0,0	1,4	0,2	0,5	0,0	0,0	0,0	0,1
9	41 600 - 54 400	0,0	0,9	0,1	1,0	0,0	0,0	0,0	0,2
10	54 400 -	0,7	1,7	1,3	2,6	0,0	0,0	0,0	1,1
Kaikki		0,2	0,9	0,8	0,4	0,2	0,2	0,4	0,3

Liite 12 Miesten tuloveroasteiden muutokset vuosina 1993–2012 desileittäin ja väestöryhmittäin, veroperustemuutosten vaikutus vuoden 2012 tulo- ja verorakenteella, %-yksikköä

Valtion ansiotulovero

Deliili-ryhmä	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki
1	0 - 8 500	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2	8 500 - 12 200	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3	12 200 - 15 600	-0,2	-0,2	-0,1	0,0	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1
4	15 600 - 19 700	-1,2	-0,7	-0,9	-0,4	-1,4	-1,2	-0,8	-0,7
5	19 700 - 24 500	-2,8	-1,4	-2,6	-3,3	-3,5	-1,1	-3,1	-3,1
6	24 500 - 29 400	-5,0	-3,5	-4,9	-5,8	-5,7	-5,1	-5,2	-5,2
7	29 400 - 34 400	-7,0	-4,2	-6,1	-7,5	0,0	0,0	0,0	-7,0
8	34 400 - 41 600	-9,2	-4,8	-7,5	-8,6	0,0	0,0	0,0	-8,9
9	41 600 - 54 400	-11,1	-6,4	-9,5	-8,4	0,0	0,0	0,0	-10,5
10	54 400 -	-10,5	-5,2	-5,4	-6,9	0,0	0,0	0,0	-8,9
Kaikki		-9,3	-4,7	-5,7	-4,8	-2,0	-0,5	-1,6	-7,5

Kunnallisvero

Deliili-ryhmä	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki
1	0 - 8 500	-8,9	-3,1	-3,5	-0,1	-3,0	-3,2	-3,7	-3,2
2	8 500 - 12 200	-11,0	-5,2	-7,0	-0,2	-1,7	-7,6	-4,5	-2,9
3	12 200 - 15 600	-11,3	-9,9	-8,4	-4,1	-1,8	-7,9	-6,2	-5,7
4	15 600 - 19 700	-10,9	-6,6	-9,8	-5,2	-2,0	-7,6	-3,4	-6,5
5	19 700 - 24 500	-9,8	-6,9	-8,8	-4,2	-0,7	-5,5	-2,2	-6,0
6	24 500 - 29 400	-7,9	-6,2	-6,4	-1,9	-1,5	1,5	-3,9	-5,4
7	29 400 - 34 400	-5,4	-4,9	-4,5	-0,3	0,0	0,0	0,0	-4,0
8	34 400 - 41 600	-3,2	-3,0	-2,8	0,7	0,0	0,0	0,0	-2,5
9	41 600 - 54 400	-0,8	-1,7	-0,7	1,0	0,0	0,0	0,0	-0,6
10	54 400 -	0,5	-0,2	0,9	1,1	0,0	0,0	0,0	0,6
Kaikki		-2,0	-2,2	-0,9	-1,4	-1,6	-5,7	-2,3	-1,8

Valtion pääomatulovero

jen muutos, milj. €	Veronalainen tulo, euroa/v	Palkan-saajat	Maatalous-yrittäjät	Muut yrittäjät	Eläkkeen-saajat	Työttömät	Opiskelijat	Muut	Kaikki
1	0 - 8 500	0,0	1,1	0,3	0,0	0,0	0,2	0,4	0,2
2	8 500 - 12 200	0,0	0,6	0,3	0,1	0,0	0,1	0,3	0,1
3	12 200 - 15 600	0,0	0,5	0,6	0,1	0,2	0,4	-0,3	0,2
4	15 600 - 19 700	0,1	1,1	0,2	0,2	0,0	0,2	0,6	0,2
5	19 700 - 24 500	0,0	0,6	0,2	0,3	0,1	1,1	0,1	0,2
6	24 500 - 29 400	0,0	0,9	0,2	0,4	0,2	0,4	0,0	0,2
7	29 400 - 34 400	0,0	0,9	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0	0,2
8	34 400 - 41 600	0,0	0,9	0,6	0,6	0,0	0,0	0,0	0,2
9	41 600 - 54 400	0,1	1,0	0,2	1,1	0,0	0,0	0,0	0,2
10	54 400 -	0,6	1,9	2,5	2,0	0,0	0,0	0,0	1,1
Kaikki		0,3	1,4	1,7	0,7	0,3	0,2	2,0	0,5

Liite 13 Tuloveroperusteet vuosina 1993 - 2012

Tuloveroperusteet 1993-2012 (1/4)

Verovuosi	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993
Korkotulon lähdevero-pros.	30	28	28	28	28	28	28	28	29	29	29	29	29	28	28	28	28	25	25	20
Pääomatulovero-pros.	30	28	28	28	28	28	28	28	29	29	29	29	29	28	28	28	28	25	25	25
Pääomatulo % nettovaroista, max	20	20	20	20	20	20	20	20	18	18	18	18	18	18	18	18	15	15	15	15
Yhtiövero osingosta % (avoir fiscal)	0	0	0	0	0	0	0	0	40,845	40,845	40,845	40,845	40,845	38,9	38,9	38,9	38,9	33,3	33,3	33,3
Yhtiövero osingosta %	32,45	35,135	35,135	35,135	35,135	35,135	35,135	35,135	40,845	40,845	40,845	40,845	40,845	38,9	38,9	38,9	38,9	33,3	33,3	33,3
Osingosta verovapaata %	30	30	30	30	30	30	30	43	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Muusta po-osingosta verovapaata	60000	90000	90000	90000	90000	90000	90000	90000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Os. pääoman korosta verovapaata	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Alijäämyhyitys, max.	1400	1400	1400	1400	1400	1400	1400	1400	1400	1400	1400	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000
Ensiasunnon lisähyvyitys %	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	5	5	5
Ansio korkojen siirtymäkorkotus %	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	8	12	16	20
As. korosta vähennettävä osuus, %	85	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Alij. hyv. kulutuskorosta, max.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- lapsikorotus/lapsi	400	400	400	400	400	400	400	400	350	350	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000
- lapsikor. oik. lasten max. lkm	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
- vähennyskelpoinen osuus %	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Asuntovähennys (93- laskennall.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000
- omavastuu, mk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- lapsikorotus/lapsi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
- lapsikor. oik. lasten max. lkm	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ylimääräinen korkovähennys %	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5	5	12,5	15	17,5
- täysi määräinen tuloraja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- maksimikorot/ yksin.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- maksimikorot/ puoliset	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- maksimin korotus/ lapsi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yhtiömiestä vähennys, osuus %	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
, tuloraja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
, alenema %	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EU-sopeut.väh., velkaraja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
, osuus %	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tulonhankkimisvähennys, vakio-osa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tulonhankkimisvähennys, osuus %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	3	3	3	3	3	3	3	3
, maksimi	620	620	620	620	620	620	620	620	620	590	460	2700	2400	2100	1800	1800	1500	1500	2100	2100

Liite 14 Hyödykkeiden arvonlisäverokannat¹

Koodi	Nimike	Vuosi					
		1994	1998	2007	2009	2010	2012
A0952	Sanoma- ja aikakauslehdet	0	0	0	0	0	9
A06111	Lääkkeet ja vitamiini- ym. valmisteet	12	8	8	8	9	9
A073	Kuljetuspalvelut pl. muut ostetut kuljetuspalvelut ja verottomat matk:	6	8	8	8	9	9
A0941101	Urheilukilpailut ja ravit	6	8	8	8	9	9
A0941102	Tanssit, diskot, iltamat	6	8	8	8	9	9
A0941103	Huvipuistot, sirkus, tivoli, puuhapaikat ym.	6	8	8	8	9	9
A0941104	Uimahalli-, hiihtohissi- ja pelivuoromaksut	12	8	8	8	9	9
A09421	Elokuvat, teatterit, konsertit	6	8	8	8	9	9
A09422	Museot, eläinpuistot, messut ym.	6	8	8	8	9	9
A0942301	Televisiolupa	6	8	8	8	9	9
A0951	Kirjat	12	8	8	8	9	9
A112	Majoituspalvelut	6	8	8	8	9	9
A1211	Kampaamot ja kauneushoitolat	22	22	8	8	9	23
A0314	Vaatteiden pesu, valmistus ja vuokraus	22	22	8	8	9	23
A01	Elintarvikkeet, alkoholittomat juomat ja lemmikkieläinten ruoat	17	17	17	12	13	13
A02	Alkoholijuomat ja tupakka	22	22	22	22	23	23
A03	Vaatteet ja jalkineet pl. korjaus	22	22	22	22	23	23
A043	Vuokralaisen tekemät korjaukset	22	22	22	22	23	23
A044	Vesi ja muut asumispalvelut	22	22	22	22	23	23
A045	Sähkö, kaasu ja muut polttoaineet	22	22	22	22	23	23
A05	Kodin kalusteet, koneet ja tarvikkeet	22	22	22	22	23	23
A06112	Lääkinnälliset tarvikkeet	22	22	22	22	23	23
A06113	Silmälasit, kuulolaitteet, pyörätuolit ym.	22	22	22	22	23	23
A071	Ajoneuvojen hankinta	22	22	22	22	23	23
A072	Yksityisajoneuvojen käyttö pl. kuljettajatutkinto ja rekisteri-ilmoittaut	22	22	22	22	23	23
A08	Tietoliikenne	22	22	22	22	23	23
A091	Audiovisuaaliset laitteet ja tietokoneet	22	22	22	22	23	23
A092	Muut suuret vapaa-ajan välineet	22	22	22	22	23	23
A093	Muut virkistys- ja harrastusvälineet	22	22	22	22	23	23
A0941	Urheilu- ja vapaa-ajan palvelut pl. 8 verokannan hyödykkeet ks. yllä	22	22	22	22	23	23
A09423	Katselumaksut, videovuokrat ym. pl. TV-luvat	22	22	22	22	23	23
A09424	Muut kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut	22	22	22	22	23	23
A0953	Muut painotuotteet	22	22	22	22	23	23
A0954	Kirjoitus- ja piirustustarvikkeet	22	22	22	22	23	23
A096	Valmismatkat pl. valmismatkat ulkomaille	22	22	22	22	23	23
A1014	Muut koulutuspalvelut	22	22	22	22	23	23
A111	Ateriapalvelut	22	22	22	22	13	13
A121	Puhtaus ja kauneudenhoito pl. kampaamot ja kauneushoitolat	22	22	22	22	23	23
A122	Henkilökohtaiset tavarat	22	22	22	22	23	23
A126	Muut palvelut	22	22	22	22	23	23
Veroton kulutus							
A041	Vuokra						
A042	Asunnon arvioitu vuokra, brutto						
A062	Lääkäri, laboratorio, fysioterapia ym.						
A063	Sairaala- ja poliklinikkapalvelut						
A0724107	Kuljettajatutkintomaksut						
A0730	Ulkomaan matkojen matkaliput						
A0736	Ajoneuvo luontoisetuna						
A0943	Rahapelit						
A09611S1	Valmismatkat ja risteilyt ulkomaille						
A1012	Perus- ja keskiasteen oppilaitokset						
A1013	Yliopistot ja korkeakoulut						
A123	Sosiaalipalvelut						
A124	Vakuutukset						
A125	Pankki- ja taloudelliset palvelut						

¹⁾ Väli vuosina arvonlisäveroperusteissa ei ole tapahtunut muutoksia.